

J. M. UGUEN

Chaloni a enor

Person Plougastel-Daoulas

Buhez an Tad Julian Maner

Jezuist, misioner Breiz

(1606-1683)

Skeudennet gant L. ar GUENNEC

MOULET E TI L. CHAUDOURNE

15, RUE MARCHANDE, 15

LE MANS

Buhez an Tad Julian Maner

Jezuist, misioner Breiz (1606-1683)

An Tad MANER, Jesuist,
Misioner Breiz-Izel
(1606-1683)

J. M. UGUEN
Chaloni a enor
Person Plougastel-Daoulas

Buhez an Tad Julian Maner

Jezuist, misioner Breiz
(1606-1683)

Skeudennet gant L. ar GUENNEC

MOULET E TI L. CHAUDOURNE
15, RUE MARCHANDE, 15
LE MANS

NIHIL OBSTAT:

Joseph LE JOLLEC, S. J.

IMPRIMATUR:

Kemper, 6 Mezeven 1933

P. MESSENGER

Vikel-Vras.

Evit senti ouz al lezenn douget gant ar Pab Urben VIII diwarbenn ar burzudou (miraklou), e tiskleriomp aman he deus an Iliz, hag hi hepken, gwir da ziskleria peur ez eus c'hoarvezet burzudou. Komz a reomp eus burzudou e levr-man, met d'an Iliz eo da lavaret ez int gwir vurzudou, ha gant doujans e tigemerimp barnedigez an Iliz.

J. UGUEN.

Buhez an Tad Maner

Jezuist ha misioner (1606-1683)

I

AR BLOAVEZIOU KENTA (1606-1625)

Mikael an Nobletz, o welet e tostae d'ezan ar gozni, skuiz, dinerzet, o sonjal e teufe avel fall da freuza ar pezh en doa graet, a hirvoude hag a bede an Aotrou Doue da gaout truez ouz Breiz.

« Va Doue emezan, n'ankounac'hait ket ar bromesa hoc'h eus graet d'in, breman zo 17 vloaz, da zigas eun Tad Jezuist da labourat ganen ha war va lerc'h er vro-man a zo beuzet, eur pennad zo, e tenvalijenn ar maro... Mamm a drugarez, hoc'h eus va diwallet

abaoe va bloaveziou kenta, kinnigit va goulenn d'ho Mab Jezus, ma vezin selaouet, rak gloar ho Mab ha silvidigez an eneou eo a glas-kan ».

A vec'h en doa peurc'hraet e bedenn, ma klevas eur vouez o lavaret d'ezan : « It da Gemper, da skolaj an Tadou Jezuisted. Eno eman an hini a zo dibabet gant Doue evit ho sikour ha kenderc'hel ar misionou e Breiz. Ar yaouanka eo eus ar gelennerien ».

Kement-man a dremene e miz du 1630, e Douarnenez. Antronoz, mintin mat, Mikael a en em lakae en hent da vont da Gemper. Digouezet e ti ar Jesuisted, e c'houlennas mestr-kelenner ar pempvet klas. Dont a reas eun Tad yaouank n'en doa c'hoaz nemet 24 bloaz, doare vat d'ezan, merk ar zantelez war e zremm. An Tad Maner oa. Mikael an Nobletz ne jomas ket pell gantan; ne lavaras ger d'ezan eus ar pezh a anaveze a-berz Doue, ne gomzas ket eus ar misionou, eus ar fizians en doa d'e welet o tont en e lec'h.

Eur ger bennak divarbenn karet ha servicha Doue, setu hepken ar pezh a voe etrezo en dervez-ze. A-walc'h oa evit Mikael. Beza gwelet an Tad Maner, gouzout ez oa unan dibabet gant Doue da genderc'hel ar misionou, an dra-ze a garge e galon a levezeg, hag eürus bras oa o tistrei da Zouarnenez.

An hini a dliz beza roet gant Doue da zerc'hel lec'h Mikael an Nobletz a zeuas er bed d'ar 1 a here 1606, e Sant-Jorj-Reitembault, eur vourc'h vras eus eskopti Raouzou, war harzou Breiz hag an Normandi. Gwelet a c'heller c'hoaz lodenn eus an an ti m'eo bet ganet ennan an Tad maner.

Izaak Maner oa e dad hag e vamm Gabriela Deloris. N'oant ket pinvidik, met kristenien vat, karantezus, a ranne gand ar paour an arc'hant a c'hounezent gand o zammig kemmwerz. O ziegez a voe benniget gant Doue a roas d'ezo eleiz a vugale. An tri genta a oa tri baotr; da c'houde e teuas diou verc'h. Ar c'hosa, Julian, a varvas d'an oad a 12 vloaz. Ar gerent a roas an hano a Julian d'ar c'henta paotr a c'hanas d'ezo, da c'houde, ha deiz e vadiziant e voe vouestlet ganto da Zoue evit beza beleg.

Savet en eun ti kristen, gant kerent a oa kristenien eus an dibab, Julian Maner a zantast abred en e galon karantez Doue, ha bihanik c'hoaz e roas d'ar vugale eus e oad kenteliou ha skoueriou santel. Boda a rae ar vugale vihan eus ar vourc'h hag ez ae ganto e prosesion, war diou renk, betek Kroaz al Lenn. Eno o lake war o daoulin hag e lavare eur bedenn pe e kane eur c'hantig. A-wechou all e vezent kaset gantan d'an iliz; en iliz e

pigne er gador da lavaret ar Bater, an Ave, ar Gredo.

Diouz ar mintin, pa zone kloc'h an oferenn, e rede d'an iliz hag e kleve an oferenn gant joa.

D'e nao vloaz e resevas e Fougères sakramant ar Gonfirmasion.

O welet Julian ker mat da bedi, ker santel, eur beleg eus ar barrez a lavaras d'ar gerent : « Me em eus c'hoant deski latin d'ho mab, rak hennez a zo danvez eur beleg ennan ». Ar gerent a voe laouen, rak n'o doa ken c'hoant nemet gwelet o mab o vont da veleg. Abenn eun nebeut amzer, ar paotr a voe kavet desket a-walc'h evit beza laket e skolaj ar Jezuisted e Raozoun. D'e 14 vloaz edo er pevare klas. Labourat mat a rae ha mat oa ive da bedi; digemeret e voe e Breuriez ar Werc'hez Vari.

Skolaj Roazoun a oa brudet meurbet; 1500 bennak a oa ennan a skolaerien. Julian Maner, spered lemm, mat da boania, a oa unan eus ar re wella en e glas. Hag o veza m'oa ive habask, leun a vadelez, oa karet gand an holl. Kement-se a roe tro d'ezan d'ober vad d'ar skolaerien all. An darn vrasa eus ar skolaerien a veve e ker, n'ez aent d'ar skolaj nemet d'ar c'hlas, ha kement-se n'eo ket mat mat. Ar vugale hag an dud yaouank

a dle beza taolet evez warno gand oc'herent pe gand o mistri. Ma vezont lezet o-unan, emaint e riskl d'en em goll. Julian Maner a welas endro d'ezan meur a dra fall, hag e poanias da zistrei diwar hent an droug ar re o doa eur vuhez diroll. Ma wele etre daouarn unan bennak eul levr divalo, e lavare d'ezan e zevi. Pellaat a rae ive diouz an ostaleriou ar re a veve gantan, hag oc'h ober evelse, o rei skouer vat hag aliou mat, e komansas da zavetei eneou.

E Dad kovesour, o welet e zantelez, a c'houlennas eun deiz digantan ha ne garfe ket beza misioner. « Nag a eneou, a lavare ar beleg, a zo kollet a-hont, dre n'eus ket a visionerien a-walc'h ! » — « Va digemerit e Urz ar Jezuisted, a respontas kerkent Julian, hag ez in war nij da gas sikour d'ar bayaned ».

Er c'houlse an Tad Koton, Jezuist eus Paris, ensellour ar skoliou, a zeuas d'ober eun dro da skolaj Raozoun. Julian Maner a yeas d'e gacut da c'houlenn beza digemeret en Urz. O welet eun den yaouank stummet ker brao, doare ker santel d'ezan, an Tad Koton a lavaras : « Digemeret e vezot pa garot. N'hoc'h eus nemet mont da Baris da leandi ar Jezuisted, e sant Jermen ».

Julian Maner, laouen holl, a c'houlennas

aotre e gerent. Poania a rankas evit kaout e c'houlenn. Met kerkent ha ma voe aotreet, ec'h en em lakeas en hent etrezek Paris.

II

E KELENNDI AR JEZUISTED E SANT JERMEN HAG E LA FLÈCHE (1625-1630)

En em gavet e Paris, ez eas da c'houlenn digor e ti ar Jezuisted. Met an Tad karget eus ar Jezuisted yaouank ne felle ket d'ezan e zigemeret, rak n'en doa klevet hano ebet anezan. An Tad Koton en doa ankounac'haet skriva. « Va lezit da vihana, a c'houlennas Julian, da vont d'ar chapel da lavaret eur bedennig ». Aotreet e voe, hag e pedas eno kalonek an Aotrou Doue ha sant Jozef. Selaouet e voe e bedenn. « Chom a c'hellot, a lavaras an Tad Rener, betek ma vo deuet respont an Tad Koton ».

Ar respont a zigouezas, ha Julian Maner a jomas en ti-ze da zeski beza Jezuist. Laouen oa, eürus bras. « Er baradoz, emezan, oun en em gavet. Rak, peseurt kemm a zo etre buhez ar zent en Nenv hag ar vuhez a renomp aman? Adori, meuli Doue, setu petra ra ar zent. Met ni a ra evelse ive ».

Senti a rae ouz ar reolenn en traou distera evel er re vrasa; e spered a veze ato troet ouz Doue, pedi a rae kalonek, hag e pinvidikae bemdez e ene o prederia war buhez e Vestr, Hor Zalver Jezuz-Krist.

Doue a ro e c'hrasou d'ar re o goulenn. Ar re a lak o foan d'en em zantellaat ne vezont ket lezet gand o nerz o-unan. Doue a skuilh warno gant plijadur e sklerijenn. An Tad Maner a voe frealzet gant Doue er mare-ze eus e vuhez, evel m'en deus skrivet. Ar Werc'hez ive, e Vamm vat, a en em ziskouezas d'ezan epad e gousk hag a gargas e galon a beoc'h santel.

Goude daou vloaz tremenet oc'h en em bre-
pari, ec'h en em vouestlas da Zoue.

Goude e vouestl, Julian Maner a voe kaset da ger La Flèche da studia ar brederouriez (1) hag ar skianchou sakr. Eur skol vras ha brudet o doa eno ar Jezuisted. An ti-ze, skler eo, a zo bet laeret evel kalz re all, hag hirio eo d'ar gouarnamant.

Ar Breur Maner a studio gwella ma c'hello, nann evit beza brudet dirag an dud evid e zeskadurez, met evid anaout gwelloc'h e Zoue ha gellout ober muioc'h a vad d'an eneo. Skrivet en deus evelhen war gement-

(1) E galleg : philosophie.

se : « Me a studio evid en em zantellaat ha gellout eun deiz santellaat va nesa. Evel ma z'an da bedi pa vezan galvet gand ar c'hloc'h, evelse ive ez in da studia pa zono ar c'hloc'h, evid ober ato bolontez Doue. O pedi ne zonjin ket er studi, met o studia ne zilezin ket ar zonzj eus a Zoue, pedi a rin alies evit gellout deski gwelloc'h. Doue a fell d'ezan e ven santel ha desket. Evit-se me a implijo mat an amzer merket evid ar bedenn hag ar studi. Ne vezo ket tenval va fenn ma welan re all o vont em raok. Me o meulo hag a lavaro : « Setu aze tud hag a raio diwezatoc'h enor d'hor C'hompagnunez. Ma teskan gwelloc'h eged ar re all, e lec'h klask meuleudi, me a drugarekaio Doue, rak digantan e teu pep furnez ».

Mont a rae ar studi war araok. Endro d'ezan ez oa kalz a re all, lemm o spered ive, mat ive da labourat, hag e veze striv alies etrezo. Bep sizun e vezent laket da genstriva war gement a veze bet displeget dirazo, ha bep miz e veze eur genstrivadeg diesoc'h c'hoaz, dirag an holl vistri. Goulennou a veze graet outo, hag e rankent respont, displega, eüna brao an traou.

Ar Breur Maner a en em denne mat ato. Deski a rae ar pezh a gare. Met daoust da ze, ne gemere tamm lorc'h; ato e chome izel a

galon, ato troet ouz ar bedenn, leun a garantez evit Doue.

En amzer-ze eo en deus skrivet ar c'homzou-man : « En dervez diweza eus eisvetez ar Zakramant, e welis skler n'eo holl draou ar bed nemet moged; tremen a reont buan. Doue hepken a zo peurbadus, hag evid e garet en Nenv, e ranker beza e garet war an douar. War-ze, e kounnar ouz mignoned ar bed, e lavaris a vouez uhel : « Ha diskiant a-walc'h e vezo ato ar bed d'en em staga ouz ar pezh a dremen ha da zilezel Doue, an Hini ne dremen ket ? » Nebeut amzer goude em boa ker bras glac'har d'am fec'hejou, m'oa evel frailhet va c'halon. »

Nebeut amzer goude, d'ar 15 a viz gouere, e sante en e galon c'hoant bras da c'houzanv eun dra bennak evit Doue. Epad an deiz oa entanet a garantez evit Doue. Lenn a reas ar c'homzou-man skrivet gand an abostol sant Yann : « An neb a jom er garantez a jom e Doue, ha Doue a jom ennan. »

Met, petra eo karet Doue ? » N'eo netra all nemet senti ouz e gomzou. » Hag e reas ar bromesa da brederia bemdez war gomzou Doue ha d'o heulia beteg ar maro.

Epad ma veze e retred, e tigore muioc'h c'hoaz e galon da c'hras Doue. Eur wech, o

prederia war ar wirionez-man : « Da eur ar maro e vezo c'hoant da veza renet eur vuhez santel meurbet », e lavaras ennan e-unan. « Tizout a rankan beteg ar vrasa santelez ». Hag epad m'edo evelse o prederia war ar maro hag anken ar maro, ar Werc'hez a en em ziskouezas d'ezan da lavaret e vefe en e gichen da eur ar maro. Hor Zalver ive a ziskouezas d'ezan, e kreiz eur sklerijenn lugernus, peger bras digemer a vije graet, goude e varo, d'eur Jezuist chomet fidel d'e holl zeveriou. « Laouen bras, a skriv ar Breur Maner, frealzet holl, me a reas le da labourat eus va holl nerz evit beza henvel ouz Jezuz-Krist. »

Evit-se e ranko gouzanv gant habasketed an holl boaniou, distaga e galon diouz traou ar bed, beza santel, glan, en em ziwall diouz ar pec'hed ha dreist pep tra diouz ar pec'hed hudur.

Alies e La Flèche e teue kelou eus misionou an Azi, an Amerik, renet gant Jezuisted. Al liziri a veze lennet dirag an holl er zaldebri. A-wechou e teue misionerien da gomz eus o misionou, da lavaret oa kaer an eost, met bihan niver an eosterien.

Ar Breur Maner en doa ioul da vont da visionou an Amerik. Met e vistri, pa voe echu gantan e studi war ar Brederouriez, e gasas

da skolaj Kemper. N'en doa ket c'hoaz resevet an Urziou sakr.

E SKOLAJ KEMPER (1630-1633)

Urz ar Jezuisted, nevez savet gant sant Ignas a Loyola, a labouras e pep giz da ski-gna ha da zifenn ar feiz kristen. Unan eus an traou talvoudusa o deus graet, eo ar skola-chou. E pep korn eus ar Frans hag er broiou all ive o doa skolachou hag e roent enno deskadurez kaer d'ar vugale ha d'an dud yaouank. Mistri oant eus an dibab, ha den ne c'hellfe lavaret ar vad o deus graet. Abalamour da-ze enebourien Doue o deus ato klasaket trabas ouz ar Jezuisted, lavaret pep seurt geier divalo enep d'ezo, klasket difenn outo da ober skol.

Skolaj Kemper a voe digoret e miz here 1620. Er penn kenta e voe bodet ar vugale en eun ti roet gant Abad Landevennek, met e 1634 oa savet ar skolaj. Hirio e weler c'hoaz en he zav ar chapel, eur chapel gaer ha bras a zo breman stag ouz al *Lycée*.

An Tad Maner (pe ar Breur Maner, rak ne vezo hanvet *Tad* nemet goude e velegiaj) a en em gavas e Kemper dek vloaz goude m'oa bet digoret ar skolaj. Fiziet e voe ennan

ar pempvet klas. Kregi a reas kerkent en e labour, hag e poanias d'ober skol d'ar vugale, da binvidikaat o spered dre an deskadurez, hag, araok pep tra all, d'ober d'ezo anaout ha karet Doue. Buan e c'hounezas kalon ar vugale hag e teuas da veza brudet er skolaj.

Endro d'ezan ez oa Tadou Jezuisted desket bras ha santel meurbet. N'en doa nemet kemeret skouer warno evit kerzout ive dre hent ar zantelez.

Unan eus an Tadou-ze, an Tad Bernard, a rankomp lavaret eur ger diwar e benn, rak m'en deus poaniet da zerc'hel an Tad Maner evid ober misionou e Breiz. An Tad Bernard a c'hanas e Raouzoun e 1585, en eur familh a zoujans Doue. War c'houec'h vreur, pemp a en em roas da Zoue, ha daou a voe Jezuisted. Kaset da genta da Nevers, e reas eno kalz vad ha da c'houde e voe hanvet da zont da Kemper. Nebeut amzer goude beza digouezet e Kemper; ec'h en em lakeas evel e Nevers, d'ober katekiz d'ar vugale, prezegennou d'ar re vras, ha buan e voe anavezet ha brudet; kalz tud a veze o kovez gantan, o c'houlenn beza kenteliet gantan war hent ar zilvidigez.

P'en em gavas ar Breur Maner e Kemper, an Tad Bernard a welas buan pebez spered den oa e vreur yaouank ha peger bras kalon

en doa. Alies e komzent etrezo hag e tivizent divarbenn stad truezus Breiz hag an tu da zavetei ar vro-ze. O welet e kompene ar

Ru skolaj ar Jezuisted e Kemper

Breur Maner ezommou Breiz, an Tad Bernard a lavare ennan e-unan : « Ha ne vije ket heman an hini a zo galvet gant Doue da gelenn ar vro-man ? » Hag ec'h alias e vreur

da zeski ar brezoneg. Komz a rae d'ezan ive eus ar vad graet, daou c'hant vloaz a oa, gant sant Visant Ferrier, hag a nevez gant Mikael an Nobletz. Met Mikael an Nobletz ne c'helle ket e-unan beza e pep lec'h. Ouspenn-ze, koz oa, brevet e gorf gant ar skuizder, ar bini-jenn. Poent oa klask unan bennak da labourat en e lec'h, evit savetei ar vuhez kristen e Breiz. « Hag e c'hellfec'h lezel kement a eneou d'en em goll, pa vijec'h gouest d'o gounit da Zoue en eur zeski ar brezoneg? » Ar Breur Maner a responte : « Ober klas, setu va labour breman, hag evit-se deski al latin hag ar gregach. Ma vefe ret d'in deski eur yez all, e karfen deski yez gouezidi ar C'hanada, evit mont d'o zikour. »

An Tad Bernard ne gollas ket fizians. Pedi a reas sant Korantin, hag e c'hedas m'en defe adarre tro d'ober an hevelep goulenn d'an Tad Maner.

Er c'houls-se Mikael an Nobletz a gendalc'he e labour e Douarnenez. Eun nosvez eus miz du 1630, o veza n'helle ket kousket, o sonjal e stad an eneou e Breiz, o welet pegement a ezomm a oa da brezeg an Aviel, e savas eus e wele, e taoulinas hag e reas ar bedenn-man : « Ho pezet koun, va Doue, eus ar bro-mesa hoc'h eus graet d'in e Landerne, breman ez eus 17 vloaz. Lavaret ho poa e tigas-

fec'h d'in eur misioner eus Kompagnunez Jezuz evit kelenn ganen ha war va lerc'h ar beg-douar-man beuzet e tenvalijenn ar maro. Digasit buan an hini hoc'h eus dibabet. Mamm a garantez, kinnigit va fedenn d'ho Mab, m'en dezo truez ouzin ha m'am zelaouo. »

Selaouet e voe e bedenn. Klevet a reas eur vouez o lavaret d'ezan : « It da Gemper da skolaj ar Jezuisted. Eno e welot an hini a ro Doue d'eoc'h evit mab. Ar yaouanka eo. »

Hag ez eas, evel m'eo bet lavaret araok.

Nebeut amzer goude, ar Breur Maner a yeas, eur yaouez eus miz du 1630, gand an Tad Thomas, da bedi da chapel Ti Mamm Doue e parrez Kuzon, hirio e Kerfeunteun. Dont a reas d'e spered ar zonj eus eskoptiou Breiz, eus Mikael an Nobletz, eus an ezomm he deus ar vro da veza kelennet, hag o tigouezout er chapel, pa zaoulinas dirak skeudenn ar Werc'hez, e reas ar bedenn-man : « Mamm vat, ma karfec'h deski d'in ar brezoneg, e c'hellfen buan komz ar yez-ze ha gounit d'eoc'h servicherien. » Distro d'ar skolaj, e lavaras d'an Tad Bernard petra en doa graet, hag e tisklerias e teskfe laouen ar brezoneg, ma vefe roet aotre d'ezan.

An Tadou all eus ar skolaj a enebe ouz c'hoant o Breur Maner, hag heman ne glas-

kas ket en em zifenn. Met c'houec'h miz diwezatoc'h, harpet ato gand an Tad Bernard, e reas e c'houlenn d'an Tad Jacquinot, unan eus Renerien ar Jezuisted. « Aotreet gand an Tad Jacquinot, da zeiz ar Pantekost 1631, e c'hellis, emezan, d'ar meurs warlerc'h, ober katekiz d'ar bobl. « C'houec'h sizun diwezatoc'h e c'hellen prezeg, hep kaout ezomm da skriva ger ebet. »

Setu aze eun dra vuzudus : gellout, e ker berr amzer, komz ha prezeg e brezoneg ! E chapel Ti Mamm Doue eo e komansas ar Breur Maner ober katekiz hag e parrez Kuzon, ha da c'houde e reas ive e Kerfeunteun, Ergue-Armel, Ergue-Gabérik. E daou viz e teskas o c'hredennou da zaou vil den d'an nebeuta.

Kement-se a rae epad an ehan-skol, rak kenderc'hel a rae d'ober skol er skolaj, hag eun tric'hant bennak en doa en e glas. D'ar zul ha d'an dervezioù gouel eo ez ae d'ober katekiz, diouz ar mintin en eur barrez, d'ar pardaez en eur barrez all, hag ez eas evelse da Lok-Maria, Guengat, Ploare, Pouldavid, Ploneis, Klohars, Sant-Evarzek, Penhars, Plomelin, Pluguffan,

Ezomm a oa d'ober katekiz, rak an dud, emezan, a veve evel chatal. Ha n'eo ket

souezus. Pa n'en deus ket doujans Doue, an den a ziskenn izeloc'h eget al loened.

Ar Breur Maner a gave an tu da c'hounit an dud; gant gras Doue e teske d'ezo buan o c'hredennou hag o lakae da gaout keuz d'o fec'hejou.

E Douarnenez, o veza m'oa kempennet d'ezan an hent gant Mikael an Nobletz, en devoe kalz plijadur o welet gant pegement a vall e teue an dud da zelaou komzou Doue.

Ober skol da vugale hag epad an ehan-skol mont dre ar parrezioù da zeski katekiz d'an dud, an dra-ze a zo skuizus meurbet, hag ar Breur Maner, d'ezan da veza yaouank, a gollas a nebeudou e nerz, hag, evit krenvaat e yec'hed, e voe kaset gand e vistri da gêr Tours.

E TOURS HAG E BOURJ (1633-38)

E Tours ar Jezuisted n'o doa c'hoaz skolaj ebet. Tremén a raent o amzer o prezeg hag o kovez. Ar Breur Maner a voe kaset dí, dreist-holl evit krenvaat e yec'hed oc'h en em ziskuiza. Hag, e gwirionez, aer yac'h ar vro a reas buan vad d'ezan.

Pa voe gwellaet, an Tad Dinet, e Rener, e gargas d'ober skol d'ar vugale a veze digaset

bemdez gand o c'herent da di ar Jezuisted. Eun 40 bennak e vezent, met n'o doa nag ar memez oad nag ar memez deskadurez. Hag ez oa da zeski d'ezo galleg, latin, gregach. Ar Breur Maner a en em lakeas ganto a galon vat, ha buan e renkas d'ezo kalz traou en o fenn, met dreist-holl e teske d'ezo anaout ha karet Doue. Da zul, o c'hase d'an iliz war diou renk, hag ar gerent a veze laouen o welet o bugale savet mat evelse.

N'oa ket a-walc'h evid ar Breur Maner. P'en deze eun tammig amzer, ez ae d'ar c'hlanvdi, d'ar prizoun, da diez ar beorien, da gelenn ar re a veze laket gant Doue war e hent. Da zul e rae katekiz e iliz sant Per, hag e teue e-leiz a dud d'e zelaou.

Ar Jezuisted, gwelet fall da genta e Tours, a nebendou, a voe karet ha prizet, ha ker Tours a c'hoanteas kaout ive, evel kalz keriou all, eur skolaj renet gand ar Jezuisted.

Ar Breur Maner ne voe ket karget da gelenn er skolaj-ze. Da fin ar bloaz 1634 e voe kaset da Vourj evit peurzeski ar skianchou a-raok beza beleget. Skolaj Bourj a oa neuze e kreiz e vrud, prizet gant tud ar vro, gand ar roue. Ar prins Konde, gouarner rann-vro ar Berry, a harpe eus ar gwella ar skolaj hag en doa roet peadra evit kaout ennan mistri da zeski ar skianchou sakr, ar

Skritur sakr ha yez ar Juzevien. E vab, Louis Konde, dug Enghien, an hini a dlie trec'hi enebourien ar Frans e Rocroi, a oa o studia e skolaj Bourj er bloaz m'en em gavas eno ar Breur Maner. Heman a zeue evit deski ar pezh a oa ret evit kelenn an dud, gounit eneo da Zoue, beza eur beleg santel. Skoazellet ha sklerijennet gand an Tad Lallemand, e pigne bemdez uheloc'h e skeul ar zantelez. « Krena a ran, emezan, bep gwech ma sonjan er misteriou santel. Peger bras galloud a zo roet d'an den, gant Doue ! Penaos e c'hellfe eur beleg, fiziet ennan eur garg ken uhel, trei e zaoulagad hag e galon ouz traou an douar, rei digemer da c'hoantegeziou izel pe hudur ! »

E zeskadurez war ar skianchou sakr a greske ive bemdez. E spered lemm, ar boan a gemere, hel lakae ato er renk kenta, ha pa veze bep sizun ha bep miz kenstrivadeg etre ar skolaerien, ar Breur Maner a responte d'an holl goulennou diaes, en eun doare sklêr hag eün, a blije kalz d'e vistri.

Daoust d'e labour studi, e kavas tro c'hoaz, epad an Asvent, ar C'horaiz hag ar goueliou bras, da brezeg ha d'ober katekiz d'an dud diwar ar maez.

Koulsgoude an Tad Bernard, e Kemper, n'ankounac'hae ket e vreur hag e vignon.

A-wechou e skrive evit digas d'ezan sonj eus ezommou Breiz-Izel. Lavaret a rae d'ezan kenderc'hel da studia ar brezoneg ha dilezel ar c'hoant da vont da visionou ar C'hanada.

« Doue, emezan, en deus diskouezet d'eoc'h sklêr e c'hoant d'ho kwelet o labourat e Breiz-Izel. Deuit, kerkent ha ma vezot beleget. »

E Bourj, evel e Tours, ar Breur Maner a gleve hano eus misionou ar C'hanada. Liziri deuet ac'hano a veze lennet, hag ar Vreudeur yaouank o doa holl ioul da vont d'ar broiouze, da c'hounit an dud gouez da Jezus-Krist. Ar Breur Maner en dije karet mont ive. Evelato n'ankounac'heas ket an Tad Bernard hag ar Vretoned.

Er c'houlse, e miz kerzu 1636, e kouezas klanv. E vrec'h kleiz a goenvas, en eun doare spontus, beteg an ilin ha da c'houde beteg ar skoaz. Ar c'hrign-beo a oa kroget enni, hag ar vedesined a golle fizians. Ar Breur Maner, o veza gwelet an Tadou o lenva endro d'e wele, a gomprenas oa tost ar maro d'ezan hag a en em brepare laouen da rei e ene da Zoue. Antronoz edo gouel Nedeleg, hag e c'houlennas kommunia da hanter-noz; en em brepari a reas, eus ar gwella, o sonjal oa marteze ar gommunion-ze an diweza evitan war an douar. Neuze, evel pa vije deuet keuz d'ezan da veza dilezet misionou Breiz, pe

marteze poulzet gant gras Doue, e reas le, ma teufe da barea, da implija ar rest eus e vuhez o prezeg an Aviel e Breiz, hag e pedas ive ar Werc'hez Vari, sent Breiz, sant Eozen dreist-holl; goulenn a reas diganto kinnig da Zoue al le en doa graet. Skriva a rafe ive da Rener ar Jezuisted da c'houlenn digantan rei e asant d'al le. Neuze e kommunias, ha kerkent Hor Zalver a roas d'ezan da anaout e parefe dizale. Hag e gwirionez, ar c'hrign-beo n'en em astennas mui. Ar vrec'h a zigovnas, ar vreinadurez ne voe mui anezi abenn eur pennad; ar vrec'h a voe a-nevez ker brao ha biskoaz. Ar vedesined, souezet, a veulas Doue a-unan gand an Tadou Jezuisted (1).

« Nebeut amzer goude, a skriv an Tad Maner e buhez Mikael an Nobletz, evel p'en dije Doue c'hoantaet rei d'in eur merk nevez eus ar burzud en doa graet evidon, e teuas d'in epad va c'houk eun hunvre souezus. Kredi a ris dougenn war va dioukoaz eur plouezad eus Bro Gerne. E anaout a raen mat dioc'h e voned glan ruz, e vragou bras, e vodreou, e holl wiskamant. » Sant Fransez Xavier ive, araok mont d'an Indez, en doa bet eun hevelep hunvre.

(1) Klenved ha pareans an Tad Maner a oa bet diskleriet pell araok gant Mikael an Nobletz.

Kerkent ha ma voe pare, ar Breur Maner a en em roas adarre a-zevri da studia ha d'ober katekiz pa veze aotreet. Mont a reas da zikour an Tad Kornemant en eur mision, e parrez Sant-Martin-Auxigny. Hogen, er bloaz-ze ar prenved glas a zebre an holl draou er parkeier. Ne jome mui delienn ebet er gwez nag er plantennou all, hag an dud a oa enkrezet holl. D'an deiz diweza eus ar mision, ar Breur Maner a grog e sailh an dour benniget ha gand an Tad Kornemant e kerz adreuz ar parkeier. Dour benniget a zo taolet a gleiz hag a zehou. Ober a reont tro ar barrez. Antronoz ne veze gwelet e pep lec'h nemet prenved maro. Ne jomas hini e buhez. Ha goulskoude, er parreziou all tro war dro, e kendalc'hent d'ober droug.

AR VELEGIAJ (1637)

En amzer-ze ar Jezuisted yaouank ne vezent beleget nemet p'o deze peure'hraet o studi war ar skianchou sakr. Ar Breur Maner a voe galvet d'ar velegiaj bloaz a-raok m'en doa peure'hraet e studi, da zadorn an Dreinded 1637. E oferenn genta a lavaras da zul an Dreinded, hag epad e vuhez e talc'has sonj eus an deiz kaer-ze.

Kenderc'hel a reas da studia bloaz all e

Bourj. Galvet e voe evel ar re all dirag e vistri da respount ouz ar goulennou graet outan diwarbenn ar skianchou sakr, ha diskouez a reas oa desket bras. Neuze e voe kaset da gelenn da skolaj Nevers.

E NEVERS HAG E ROUAN (1638-1640)

E Nevers ez oa eur skolaj bras savet e 1572 gand ar prins Louiz Gonzag, dug Nevers. Ar Rener oa an Tad Berard en doa anavezet an Tad Maner e Bourj. An Tad Rigoleuk, an hini a reas skol d'an Tad Maner e Raozoun, a oa ive breman e Nevers.

An Tad Maner a voe fiziet ennan unan eus ar c'hlasiqu uhela. En em lakaat a reas da labourat evel m'en doa graet e pep lec'h. Met n'en em gave ket eurus e Nevers. Dont a rae d'ezan kelou fall eus a Gemper. An aotrou 'n eskob, Guilhou Le Prestre, ne felle ket d'ezan klevet hano eus misionou. « N'eus ket a brotestanted em eskopti, emezan ; n'eus ket ezomm a visionou. »

Perak kas an Tad da Gemper, p'en doa difenn d'ober misionou ? Ouspenn-ze, ar misionou a goustfe ker. Eus pelec'h e teufe peadra da zikour ar visionerien ?

An Tad Maner a lakeas e fizians er Werc'hez Vari hag a gendalc'has d'ober skol.

Neuze eo e sonjas lakaat urz er pez a oa c'hoarvezet epad e glenved. Graet en doa le, ma teufe da barea, d'en em rei da visionou Breiz, met al le-ze, evit beza mat, a dlie beza aotreet gand e vistri. Skriva a reas da Roum, d'an Tad Vitelleschi, Mestr-Rener an Urz, da zisplega d'ezan e pe stad truezus edo Breiz-Izel, hag en doa graet le, epad eur c'hlenved, m'en dije ar pare, da vont da brezeg eno an Aviel, hag e lavare ive en doa desket ar brezoneg. An Tad Vitelleschi a gavas mat ar pez en doa graet an Tad Maner hag a roas urz d'e gas da Gemper kerkent ha ma vije gellet.

Met an Tad Maner n'en doa ket c'hoaz graet ar pez a hanver an « trede bloaz » e Urz ar Jezuisted. Ar bloaz-ze a dremenont adarre en eul leandi o pedi hag oc'h en em zizober gwella ma c'hellont eus ar pez a vefe c'hoaz rebechus en o buhez. Evid ober ar bloaz-ze an Tad Maner a voe kaset da Rouan.

Ar c'hiz a zo ive, epad ar bloaz-ze, da zeski d'ar Jezuisted yaouank an doare d'ober katekiz, da brezeg, da welet ar re glanv. An Tad Maner a yeas, gant an Tad Pinette, da brezeg eur mision da gêr Bernay, e eskopti Lisieux. Epad ar mision, e klevas hano eus eur vamm he doa ouz he mab eur gasoni spontus. Kaer en doa ar mab goulenn par-

don, ar vamm ne felle ket d'ezi pardoni. An Tad Maner hag an Tad Pinette a welas ar vamm-ze en he zi, met kaer o doa prezeg d'ezi, ne rae van evit klevet o c'henteliou; ne bardone ket. Abaoe eun eur edo an Tadou en ti, ha poent oa distrei. An Tad Maner a en em daolas d'an daoulin dirag ar vamm griz-ze, d'he fedi da zilezel he c'hasoni. Neuze hepken ar vamm a voe skoet he c'hallon. En em deurel a reas etre divrec'h he mab hag e trugarekeas an daou Dad da veza graet d'ezi kaout keuz d'he fec'hed.

Epad ar mision e voe graet en iliz lidou kaer evit skei daoulagad ha sperejou an dud, ha d'ar fin eur brosesion vras ha kaer meur-bet. Ouz an tiez bannielou, garlanteziou; er ruiou pallennou ha traou kaer. E penn ar brosesion 6 Breuriez gand o bannielou ha da c'houde 30 bugel e gwenn, henvel ouz aelez ar Baradoz; 60 plac'hig e gwenn ive, ar re o doa kommunit evid ar wech kenta epad ar mision; warlerc'h e teue 50 beleg gand o dilhad oferenna ha Leaned a Urz sant Fransez ha sant Beneat. Tad Rener Leaned sant Beneat eo a zouge ar Zakramant. An dud vras a gêr, an dud-jentil, o doa ive gwisket o dilhad kaera. Eur c'houec'h pe seiz mil den a heulie ar brosesion.

Eur protestant, o welet traou ker kaer,

kement a feiz, a garantez evit Doue, a c'houlennas beza kelennet war ar relijion gatolik. Ha ker buan e teskas ar gwirioneziou, ma voe gellet hepdale e zigemeret en Iliz katolik.

Eus Bernay, an daou visioner a voe galvet gand eskob Lisieux, da vont da Orbek. O tigouezout e weljont sevel ar groug da lakaat d'ar maro eun torfetour. War eün ez ajont d'ar prizoun. An torfetour ne felle ket d'ezan kovez e bec'hejou d'ar beleg karget eus ar prizoun. An Tad Maner a bok d'an torfetour hag a lavar d'ezan gand eur vouez leun a dan hag a garantez : « A-raok eun eur, c'houi a vezo bet barnet; komprenit ' ta pegen talvoudus eo d'eoc'h en em lakaat e stad vat da veza salvet. » E bedi hag e aspedi a ra, kement a druez en deus ouz e ene. Neuze an daou Dad a en em daol d'an daoulin da lavarret an *Ave Maris Stella* ha Litanioù ar Werc'hez. Kerkent °an torfetour a zo skoet e galon, kovez a ra pec'hejou e vuhez penn da benn, diskouez a ra keuz bras hag ez a d'ar groug gant nerz-kalon.

En nosvez kenta goude ma oant en em gavet e Orbek, e voe eur barr-arne spontus; ar gurun a gouezas war an ti tosta d'o hini hag hen devas; an tan gwall a grogas e kalz tiez, ha tud kêr a oa spontet holl. Eur beleg a zigasas ar Zakramant, an Tad Maner a

daolas eur skeudenn venniget war an tan. An avel a ehanas neuze hag an tan ive. An dud a ganas meuleudi da Zoue. An darvoud-ze a dalvezas d'ar mision. Prezegennou ar visionerien a voe selaouet mat hag an dud a zeuas da govez o fec'hejou. Ar veleien, tud an noblans, a voe gand ar re genta, hag ar re all a heulias.

**EUL LIZER DIGANT AN TAD BERNARD.
AR VOSENN E KEMPER.**

O tistrei da Rouan, an Tad Maner a gavas eul lizer skrivet d'ezan gand an Tad Bernard hag a gomze eus ar vosenn e Kemper, eur gwall vosenn, a ziskaras kalz tud, met a ehanas en eun taol.

Ar gristenien a damalle ar vosenn da bec'hed eun den fall a Gemper, eur mesvier divalo, en doa torret he fenn da skeudenn sant Korantin a oa a-us d'e feunteun. An torfed-se ne voe ket kastizet. Eur bloaz war-lerc'h, e fin 1638, ar vosenn a gouezas e ti ar mesvier-ze hag ac'hano a en em skignas dre gêr. D'ar 26 a viz genver 1639, an aotrou markiz a Rosmadek, gouarner kêr, a vodas an noblans hag ar voure'hizien evit klask an tu da drec'hi ar c'hlenved. War dorgenn Rozengroc'h, el lec'h emañ breman ar bla-

senn foar, e voe savet buan tiez da zigemeret ar re glanv. Ar C'hapusined a voe goulennet diganto kas daou pe dri eus o zadou da govez ar re a vije dare da vervel. D'ar Jezuisted e voe lavaret sarra o skolaj ha kas ar vugale d'ar gêr betek merc'her al ludu. Ar glaske-rien bara, ar rederien hent a voe roet urz d'ezo da guitaat kêr dindan boan da veza fouetet. Ar chas, ar c'hizier, ar moc'h hag an holl loened gouest da rei ar vosenn a voe kaset kuit. Tud a voe karget da zougenn ar re glanv betek torgenn Rozengroc'h ha da lakaat en douar ar re varo.

Ar vosenn a gendalc'he da spega. Evelato ne groge nemet aman hag ahont. Met er penn kenta a viz gouere niver ar re glanv a greskas en eun doare spontus. Kalz a guiteas Kemper ha zoken beleien ha leaned. Ti ar Jezuisted a voe sarret a nevez hag an 800 skolaer kaset d'ar gêr. An Tadou a en em ranas e teir lodenn hag a yeas lod da Lokamand, lod da eun enezenn a bell. Pevar a jomas e Kemper da entent ouz ar re glanv.

Ar maro a skoe gwasoc'h gwaz. An holl a oa spontet. En ilizou ha chapelioù, endro d'ar c'hadoriou-kovez, e veze ato leun a dud. An Tadou Kapusined, skoet ive gand ar c'hlenved, ne c'hellent mui entent ouz ar re glanv. Ar re-man a oa ker bras o niver ma n'oa ket

Iliz-veur Kemper ha ru Kereon

a blas evito war dorgenn Rozengroc'h, ha m'oa ret o lezel en o ziez. Ouz an tiez-ze den ne grede tostaat.

Renerien Kemper a en em droas ouz ar Jezusted da c'houlenn sikour. Daou Jezuist a veze ato oc'h entent ouz ar glanvourien, daou all a jome er skolaj evit redek kerkent ha ma vijent galvet. An Tad Bernard a veze gwlet e pep lec'h, o vont eus eun ti d'egile, o kovez, o kas ar gommunion, o rei an nouenn.

Hag ar vosenn a gendalc'he da spega. Eiz pe nao c'hant he doa sammet e bloaz. Eun deiz an Tad Bernard, o welet pegen truezus oa stad Kemperiz, a en em daolas d'an daoulin dirag eur groaz hag a bedas a greiz e galon : « Va Doue, emezan, ha n'hoc'h eus ket aman eur zervicher mat bennak da glevet diganeoc'h ouz pehini eus ar zent e tleomp en em erbedi evit kaout fin d'ar c'hlenved ? » Ha kerkent e klevas fraez ar c'homzou man : « Sant Korantin eo a dleit da bedi. »

Kerkent an Tad Bernard a gerzas da glask Renerien kêr evit lavaret d'ezo e zonzj. En em gaout a reas gand an aotrou a Gerguelen, vikel vras, hag e lavaras d'ezan : « Me gred start hor befe fin d'ar c'hlenved, ma karfemp en em erbedi holl ouz sant Korantin ! » Ar vikel vras a brometas mont war eün da gaout

ar mear. Heman a roas urz da zeni ar c'hloc'h evit gervel ar vourc'hizien. Kerkent ha m'o deus klevet petra zo a nevez, e reont le, war goulenn an Tad Bernard, da lakaat en eur plas kaer brec'h sant Korantin en iliz-veur. Ar vrec'h-ze, digaset gand an aotrou 'n eskob Leprestre eus abati Marmoutiers, a oa dalc'het gantan, abaoe 17 vloaz, en e vaner e Kervegan.

Dioc'htu goude ma voe graet al le, ar vosenn e ehanas. Leun a anaoudegez vat evit sant patron Kerne, an Tad Bernard a boanias da lakaat e enori, rak evel ankounac'haet oa gand e Gerneviz. Er feunteun a zoug e hano e lakeas eur skeudenn all, hag an hini a oa bet dibennet a zigasas d'ar skolaj. Staget e voe an tammou an eil quz egile, hag ar skeudenn a voe savet er porz dirag ar c'hlasioù.

Ouspenn-ze, goulenn a reas digant tud Kemper derc'hel d'o le. Met ne voe gellet kaout ar vrec'h nemet dre destamant an aotrou 'n eskob Le Prestre, sinet d'ar 7 a viz du 1640, an deiz araog e varo. Ret e voe gedal peñ araok ma voe graet an arched arc'hant da zigemeret ar relegenn, ha kempennet eur plas kaer en iliz d'he lakaat. D'an 3 vae 1643, e amzer an eskob nevez Ronan al Louet, e voe douget ar vrec'h e prosesion ha graet eur gouel bras, en he enor.

AN TAD MANER A ZISTRO DA GEMPER (1640)

Goude beza graet c'hoaz daou vision all en Normandi, an Tad Maner, achuet gantan e vloaz e Rouan, a voe, da viz eost 1640, digaset da Gemper, hervez m'en doa goulennet Mestr-Rener ar Jezuisted.

An holl a ouie e teue da Gemper evid ober misionou, met an Aotrou Le Prestre a Lezonnet, eskob Kemper, a jome atao enebour d'ar misionou. An Tad Flouet, Rener skolaj ar Jezuisted e Kemper, a oa c'hoaz marteze muioc'h eneb ar misionou eget an aotrou 'n eskob : « Ho mision, emezan d'an Tad Maner, a vezo prezeg en hor prioldi Lokamand diou pe deir gwech ar bloaz. » An Tadou all a c'hoantae ive e vije karget an Tad Maner d'ober skol en eur c'hlas, rak eur mestr oa eus an dibab... Penaos e vije roet d'ezan eun Tad all d'e zikour? A-walc'h o doa d'ober er skolaj, hag hini anezo ne anaveze ar brezoneg. An Tad Bernard n'hen anaveze ket muioc'h eget eun all, hag edo en e 56 vloaz. N'e ket d'an oad-ze e tesker ar brezoneg, eur yez ken dies. Ouspenn-ze, piou a rofe peadra da baea mizou ar misionou? An Tad Maner a zigase gantan eun nebeut alu-

zennou eus an Normandi; met petra oa an dra-ze?

Evelse edo an traou, pa glevas Mikael an Nobletz oa deuet an Tad Maner da Gemper. Kerkent her pedas da zont d'e welet da Gonk-Leon. An Tad Maner a zentas hag a en em lakeas en hent evit mont da Gonk. Da fin e zervez kenta a vale, e teuas d'ezan ar c'helou oa maro an aotrou 'n eskob Le Prestre, en e vaner Kervegan. An aotrou Le Prestre oa enebour ar misionou.

Pa zigouezas an Tad Maner e Konk, Mikael an Nobletz a voe kel laouen ma skuilhas d'elou a joa, hag en eur e vriata e lavaras : « Breman, va Doue, e c'hellit va gervel pa garot. Mervel a rin laouen, p'am eus gwelet an hini ho peus prometet d'in. »

Antronoz Mikael a goveseas d'ezan e bec'hejou evid en em brepari d'ar maro, ha gand e gloc'h ez eas da c'hervel tud Konk d'an iliz evit klevet an Tad Maner, an hini a dlle kenderc'hel ar misionou e Breiz.

N'oa ket awalc'h. E gloc'h, e daolennou a roas d'ezan, hag e c'hoanteas e welet o kregi en e labour adaleg an deiz-ze. An Tad Maner a reas katekiz, prezegennou, a goveseas, a yeas gantan da welet ar re baour hag ar re glanv. D'ar pardaez, Mikael her c'hasas en e gambr, a ziskouezas d'ezan e gayerou,

enno kenteliou an Tad Gourdon, e vestr-skol e Bourdel, hag hep beza klevet netra gant an Tad Maner, e tiskouezas d'ezan ar respont da eun dra zies a glaske dirouestla.

An Tad Maner en doa graet e zonzj da studia istor ar Frans, da studia leoriou Baronius ha traou all c'hoaz. Mikael an Nobletz, evel sklerijennet gant Doue e-unan, a lavaras d'ezan : « Va mab, kalz labour hoc'h eus d'ober. Na gollit ket hoc'h amzer o lenn istor ar Frans ha skridou Baronius. Ar pezh a dleit da studia eo ar Skritur Sakr. » Hag e roas d'ezan ive ar reolennoù en doa bet digant daou Jezuisit, an Tad Kotton eus a Baris hag eun tad all eus Bourdel. Er reolennoù-ze oa merket ar pezh furra eus gourc'hemennou sant Ignas a Loyola, an hini en deus savet Urz ar Jezuisted.

En deiz warlerc'h e kendalc'hjont da ziviz etrezo. Ar mestr a lavaras d'e ziskibl: « Netra gwelloc'h eget ober misionou d'an dud paour diwar ar maez. Skuizus int, met n'eus ket a lec'h da gaout ourgouilh evel er c'heriou etouez an dud vras. Er c'heriou e kemerit kalz poan evit nebeut a frouez. M'ho peus da c'houzanv poan, dispriz, brezel, bezit laouen. Kement-se a zo evidoc'h eun tenzor kalz talvoudusoc'h eget holl denzoù an Ejipt. Evid ober vad d'an eneoù, grit katekiz, pre-

zegennou, grit d'an dud beza aketus da govez, ha dreist pep tra roit da anaout ar gwirioneziou a zo merket en taolennou. Lakit kana ar c'hantikou, rak talvoudus bras int; o skignit e pep lec'h, lakit enno an diverra eus an Aviel hag eus misteriou ar feiz evit deski evelse d'an dud o relijion... P'ho pezo da veachi, it dre zouar, pa c'hellot, kentoc'h eget dre vor, rak evelse e kavot tro da gelenn an dud war an henchou hag en tiez... Met espernit ho yec'hed muioc'h eget n'am eus graet, evit padout pelloc'h. Pa vez re skuizet ar marc'h, e kouez er foz gand e zen. Bezit ato leun a nerz kalon... Mar deus eur vro hag a gemennan d'eoc'h etre ar re all, eo Douarnenez. Me garfe e rafec'h eno ho mision kenta. »

En eur achui, e roas d'ezan eur c'hreunenn venniget distaget diouz eur chapeled da zantez Janned eus ar Groaz, e Kubas, eskopti Toled, er Spagn. Ar chapeled-se en doa ar vertuz da drec'hi an drouk-spered ha da barea klenvejou ar c'horf hag an ene. An Tad Maner en doa war e zremm eur goagrenn hag a voe pareet kerkent ha ma voe touchet outi ar c'hreunenn.

Araok kuitaat Mikael an Nobletz, an Tad Maner a c'houlennas e vennoz. Mikael a roas e vennoz, met a c'houlennas ive beza benniget e-unan gand an Tad Maner. En em vriata a

rajont, hag an Tad Maner a zistroas da Gemper, prest da gregi el labour merket d'ezan gant Doue.

Met distro da Gemper, e welas n'oa tamm gwellaenn ebet en traou. Ar chalonied a c'houarne an eskopti da c'hedal eun eskob nevez a oa holl eneb ar misionou... Traou nevez oa ar misionou, a lavarent, ha n'o doa c'hoant ebet da rei o aotre d'ezo... Evelato, o welet pegen dizesk oa an dud, e rojont aotre d'an Tad Maner d'ober katekiz, da brezeg ha da govez en eskopti.

Er skolaj n'oa ket a c'hoant kennebeut da rei d'ezan an Tad Bernard d'e zikour. Ha n'oa hini all ebet da c'hellout mont en e lec'h.

Skriva a reas da Vikael an Nobletz. Heman a respontas ez afe mat an traou, en desped d'an dud ha d'an drouk-spered.

Mikael a skrivas ive d'an Tad Bernard, e govesour epad pell amzer, evit e bedi da zikour an Tad Maner.

An Tad Bernard, o c'houzout peseurt sklerijenn a oa e spered Mikael an Nobletz, a gredas kerkent oa galvet gant Doue da zikour an Tad Maner en e visionou. E vignoned a glaske hen distrei : « C'houi a zo re goz, emezo; n'oc'h ket gouest da vont war droad dre barrezion Breiz; ne ouzoc'h ket ar

brezoneg. Petra reot? » Hen a responte : « Gwir a lavarit; met ma n'ez an ket gantan, ne vezo ket a visionou e Breiz. Ha petra a c'hoarvezo neuze gant kement a eneoù? E riskl e vezint d'en em goll. Komz a rit d'in eus poan, skuisder. Ne ran forz, gant ma vezin da Jezus er vuhez hag er maro. » Hag e c'houlennas aotre e Dad Rener.

Da c'hedal ma vefe renket an traou, an Tad Maner hag an Tad Bernard a veze e ospitaliou ha prizoniou Kemper oc'h ober katekiz hag o prezeg an Aviel. Dizale e voent galvet ive er parrezion tro war dro da Gemper. O klevet ar vad graet gand an Tad Maner, Markiz Rosmadek, gouarner Kemper, a c'hoanteas e zikour gwella ma c'hellas, hag a gomzas diwar e benn d'ar C'hardinal Richelieu, ministr ar roue Louiz XIII. Richelieu a gemeras en e garg ar pevar mision kenta. Markiz Rosmadek a zigasas ive 1200 lur d'ar skolaj evid an Tad Maner. Aluzennou all a en em gavas c'hoaz, ha dizale e voe peadra evit beva daou visioner.

An Tad Bernard a en em lakeas da zeski ar brezoneg. An Tad Maner, eus e du, pa gave eun tamm amzer, a skrive kantikou, hervez an ali roet d'ezan gant Mikael an Nobletz. War e zaoulin o skrive, dirak skeudenn ar Werc'hez.

Er c'houls-se e teuas ar c'helou oa hanvet da eskob e Kemper an aotrou Ronan al Louet a Goatjunval, chaloni-kaner e iliz-veur Kastell-Paol. Henman a oa bet er skol gand ar Jezuisted e Paris hag e Bourdel, en amzer m'edo eno Mikael an Nobletz. Diskleria a reas d'an aotrou Kupif, eskob Kastell, ne gemerfe ar garg da c'houarn eskopti Kemper, nemet o veza m'en doa fizians da veza sikouret gand ar Jezuisted.

STAD BREIZ E PENN KENTA AR ZEITEKVET KANTVED

E buez Mikael an Nobletz e weler pegen truezus oa stad Breiz e penn kenta ar zeitekvvet kantved. Ar Frans a-bez, epad ar c'houezekvet kantved, a oa bet gwall-gaset, dismantret gant brezelioù hir ha kriz etre ar gatoliked hag ar brotestanted. E Breiz ar brotestanted ne c'helljont ket skigna o fals-kredennou, met brezel a voe evelato, ha da heul ar brezel pep seurt gwall-euriou. Ouspenn-ze, eur forban, Fontanella, a reas pep seurt torfejoù e Breiz, epad m'edo, e Frans, ar gatoliked hag ar brotestanted oc'h en em ganna.

Epad trizek pe bevarzek vloaz e voe freuz ha brezel e Breiz. A-walc'h oa evit digas

naonegez, pep seurt dizurziou, ober droug bras d'ar relijion.

N'edo mui an traou war o zu mat. Ar veleien ne raent ket o dever. Ar re anezo a oa desket hag a oa bet o studia e skolioù bras Paris pe gerioù all, a veze roet d'ezo parrezioù bras da c'houarn; met meur a hini anezo ne raent nemet kemeret o fae ha fiziout al labour e beleien all, dizesk, a gargent da gana an oferenn ha da rei ar zakramanchou; evid o labour e roent d'ezo eur gwenneg bennak. Ar veleien-ze, ar re a rae al labour, a oa paour. Ar re all, ar re ne raent netra, a oa pinvidik, o veva diwar o leve.

An dud-jentil a veve ive en dizurz. N'o doa doujans ebet evid hano Doue hag e lezenn; kriz oant, troet war an eva, an emgann, an hudurnez.

An dud dister eus ar bobl a oa kouezet gwall izel. Parrezioù hag o doa, a-raok ar brezel, 1200 oc'h ober o fask, n'o doa mui breman nemet eun dousenn pe war dro.

E eskopti Leon an traou n'oant ket ker fall hag en eskoptioù all; an dud o doa dalc'het gwelloc'h d'o relijion; evelato an droug a oa bras ive, an deskadurez kristen ne veze mui roet evel ma vije ret. N'oa ket a skolachou bras. Ar familhoù a c'hoantae rei deskadurez d'o bugale a ranke o c'has da

Baris, da Vourdel, da Ajen, evel ma voe kaset Mikael an Nobletz hag e vreudeur.

Eskopti Kemper a oa bet dilezet muioc'h eget hini Leon. Epad 200 vloaz, an eskibien n'ez aent, nemet eur wech bennak, da welet ar parrezioù. An aotrou Rohan, hanvet eskob e Kemper e 1501, ne voe sakret nemet e 1510, ha n'en em gavas en eskopti nemet e 1518. Tost da 20 vloaz heb eskob ebet ! — Eskibien all, hanvet war e lerc'h, ne raent nemet tremen ive, pe a garge unan bennak da c'houarn an eskopti en o lec'h. Pa voe hanvet, e 1614, an aotrou Le Prestre a Lezonnet, eskob e Kemper, an dud ne anavezent mui netra eus o relijion, hag an dizurzioù a oa bras spontus. Evel chatal e vevent, a skriv an Tad Maner.

Ne veze graet prezegenn ebet e iliz sant Korantin, eme Vikael an Nobletz, nemet er C'houraiz. Da bardon sant Korantin, ne veze ket prezeget, nemet pa goueze ar pardon eun deiz sul. Pa veze ar pardon eun deiz all, an dud a zeue d'ar foar, a zigore en deiz-ze, hag epad an noz an holl, pinvidik ha paour, a zanse endra c'hellent, hag evelse epad an eisevetez.

E eskopti Treger oa henvel, N'oa mui a vuhez kristen er parrezioù.

Hiniennou a gavo marteze e lavaromp re, ha n'oa ket ker fall-ze an traou e Breiz. Met,

ret eo kredi ar re o deus gwelet : Mikael an Nobletz, an Tad Quintin, an Tad Maner hag ar veleien a labouras gantan.

Er parrezioù war ar maez meur a hini ne anavezent ket misterioù ar feiz a ranker da c'houzout evit beza salvet. Ne veze graet prezegenn ebet, kouls lavaret. Ar vugale a veze kaset da ziwall ar chatal ha lezet ken dizesk hag ar chatal. An dud yaouank ne glaskent nemet an dansou, ar c'hoarioù.

Hag, evel ma c'hoarvez ato pa vez dilezet ar relijion, kredennoù faos ha diskiant a en em skigne etouez an dud, sorserien a douelle an dud gant troidellerez an drouk-spered.

Peger gwir eo komzou persoun Ars : « Lezit eur barrez ugent vloaz hep beleg : ar chatal a vezo enoret enni ! »

Evelato Breiz n'ez aio ket da goll. Doue a zell a druez outi. Digas a ra d'ezhi beleien santel, misionerien kalonek evel Mikael an Nobletz, an Tad Maner, ha dre o frezegennou hag o labour, Breiz a vezo tennet eus he stad truezus hag a vezo adarre douar ar zent.

**AN TAD MANER E KERNE.
MISION DOUARNENEZ (1641)**

Evit senti ouz Mikael an Nobletz, an Tad Maner a yeas da genta da Zouarnenez d'ober eur mision. Mikael an Nobletz, eürus bras, a skrivas d'e vignoned eus Douarnenez, da lavaret d'ezo en em brepari mat evit tenna frouez eus ar mision. « Ma ne vez ket labourer an douar bep an amzer, emezan, n'eus forz peger mat e vezo an had, ne vezo gwelet nemet drez. Eur vro lezet hep prezegennou a goll buan ar pez he doa a vat. Ar gizioù fall a zeu adarre da c'hrizienna enni. »

An Tad Bernard a oa gand an Tad Maner. Ne anaveze ket c'hoaz mat awalc'h ar brezonneg evit prezeg, met kovez a c'hellas, hag o veza m'oa santel meurbet, e reas kalz vad d'an eneou.

O tigouezout e Douarnenez, an Tad Maner a voe digemeret e kichen dor an iliz gand ar pennou bras eus ar barrez. Antronoz e prezege diwarbenn ar varn ziweza hag e lavare ar c'homzou-man, skrivet en Aviel : « an heol a denvalaio, al loar ne roio mui he sklerijenn, ar stered a gouezo eus an nenv; klevet e vezo trouz ar gurun. » Kerkent, hep ma vije bet doare, eul luc'hedenn a drellas daou-

lagad an dud, hag eun tarz kurun, pounner mantrus, a spontas an holl. Eur vaouez a zemplas, hag e voe ret he c'has er maez. Ar prezegeger, goude eur pennad ehan, a gendalc'has : « Petra ! emezan. Awalc'h eo eul luc'hedenn hag eun tarz kurun evid ho sponta evelse ? Petra vezo, pa gouezo warnoc'h kounnar Doue en doare skrijus ma komz an Aviel anezi ? »

Komzou an Tad a ziskennas doun e kalonou ar re o doa e glevet, hag an dud a voe aketus da zont d'ar prezegennou.

En dervez-ze, an Tad Maner a brezegas c'hoaz e chapel santez Helena, e iliz Pont-Kroaz, e Pouldergat, er Yeuc'h, e Treboul, hag evelse e reas bep sul eus ar C'houraiz. En derveziou all eus ar zizun e rae katekiz pe brezegennou en unan pe unan eus ar parrezioù-ze. An amzer a jome gantan a veze implijet o kovez pe o welet ar rè glanv.

Setu penaos e tremenas ar C'houraiz e Douarnenez, hag e c'helle lavaret, d'ar fin, en doa kelennet dek mil den d'an nebeuta.

Poan en doa bet, met levenez ive, o welet ar vad graet d'an eneou. E pep lec'h e kave merkou sklear eus labour Mikael an Nobletz; an dud a oa, e gwirionez, troet ouz Doue, beva a raent evel gwir gristenien, ar gizioù fall o doa bannet pell diouto.

Nevezet e voe o c'harantez evit Doue gant prezegennou an Tad Maner. Epad m'edo heman o prezeg e Douarnenez, Mikael, e Konk-Leon, a rae pedennou birvidik. Skriva a rae alies d'an Tadou, d'o c'hennerza ha da lavaret d'ezo penaos en em gemeret. Digas a rae d'ezo kantikou en doa graet. An Tad Maner, eus e du, en doa savet ive kalz kantikou war ar Bater, ar Gredo, gourc'hemennou Doue, an doare da govez, da gommunia, war ar Rozera, finvezioù diweza an den. Tud Douarnenez o deskas hag o c'hanas, hag o skignas dre ar parrezioù tro war dro. Re all a zeue da Zouarnenez evid o deski, hag e voe gwelet adarre traou kaer ha burzudus, evel e amzer Mikael an Nobletz : ar mor, ar parkeier o tregerni gand ar c'hantikou, hag ar c'hanaouennou divalo ha lous dilezet.

Doue e-unan a ziskoueze, dre vurzudou kaer, e sikoure an tad Maner. Heman a rae ar burzudou-ze, en eur bedi sant Ignas. « Eur vaouez, emezan, a oa klanv abaoe pell amzer. An tad Bernard ha me a lavaras d'ezi en em erbedi ouz sant Ignas. Senti a reas, ha kerkent e voe pareet... Nebeut amzer goude e voemp galvet da vont da gaout eun den yaouank, nevez dimezet, en doa kollet e skiant vat hag a lavare e lazfe e c'hwreg a daoliou bouc'hal. Ne habastere tamm, na noz

na deiz, Staga a rajomp ouz e wele skeudenn sant Ignas. Kousket a reas mat epad an noz, hag en deiz warlerc'h edo pare. »

Eur vaouez, Mac'harit Sevaër, a voe pareet ive. Eun all, an hini a zemplas en iliz epad prezegenn genta an Tad Maner, a jomas hep dont enni he-man, eur pennad mat a amzer. Da c'houde, oa dinerzet holl, ne zebre na ne gouske, hag alies e koueze e sempladurez. An Tad Maner a roas d'ezi eur relegenn eus sant Ignas, hag a lavaras d'ezi ober le da govez ha da gommunia bep bloaz deiz gouel ar zant-se. Kerkent ha ma voe roet ar relegenn d'ezi, e c'hellas debri, hag e kouskas epad peder eur, ha daou zervez goude e c'helle dont d'an iliz evel ar re all ha klevet ar prezegennou.

Ar burzudou-ze a reas da dud Douarnenez kaout fizians e sant Ignas, ha deiz e c'houel e teujont niverus d'e bedi, e chapel ar skolaj, e Kemper.

An Tad Maner a voe galvet da vont da gaout enn intanvez santel, Eleonora Thepot, unan eus ar re a oa bet hentchet war ar zantelez gant Mikael an Nobletz. Goulennet he doa digand Hor Zalver tanva ar poaniou en doa gouzanvet epad e Basion. Selaouet e voe he fedenn, ha da wener evel derc'hent ar goueliou bras, e sante evel spilhou ha

menaouedou o sanko en he izili. Laouen e c'houzanve ar poaniou-ze, gant fizians da veza paet eun deiz evito er baradoz. — Met daouzek vloaz a oa abaoe m'edo evelse, hag e pedas an Tad Maner da denna diwarni he foaniou. « Met, ha ne ouzoc'h ket, a lavaras d'ezi an Tad, eo ar poaniou eun donezoun a-berz Doue? » Eleonora a respontas kerkent... Mat! Gouzanv a rin c'hoaz, mar plij gant Doue. Ar pezh a ra d'in goulenn beza dizammet, eo o veza eman erru ar gozni. N'hellan gounit va bara nemet o tougenn, da wener, sammou bras a besked eus Douarnenez da Gemper. Aon am oa na c'hellfen ket ober mui eiz leo, bep gwener, abalamour d'am foaniou. »

O welet kement a feiz, an Tad Maner ne reas nemet touch ouz penn Eleonora gand ar c'hreunenn venniget en doa resevet digant Mikael an Nobletz. Adalek neuze, Eleonora n'he devoe mui a boaniou da c'houzanv en derveziou ma veze en hent. En derveziou all, o gouzanve. Hag evelse e tremenas an traou beteg he maro.

Hervez e bromesa, an Tad Maner a glozas e goraiz e Douarnenez dre eur brosesion vras, a voe graet d'al lun Fask. C'houec'h mil den bennak a oa bodet; ar vugale, an dud yaouank, ar plac'hed yaouank a oa a strolla-

dou; lod a skeudenne an Ælez, a zouge binviou ar Basion; re all, ar plac'hed yaouank, gwisket e gwenn, war o fenn bleuniou ha kurunennou, a oa en dro da skeudenn ar Werc'hez. An holl a gane, a bouez penn, ar c'hantikou. Brao oa evel ar baradoz. An dud a lenve gand ar joa.

An Tad Maner a en em brepare da guitaat Douarnenez, pa voe galvet da vont da welet eur vaouez seizet, dalc'het, abaoe pell amzer, en he gwele. He c'hovez a reas, ha goude beza he aliet da gaout feiz krenv, e touchas ouz he zal gand ar c'hreunenn venniget. Kerkent ar vaouez a zavas hag a c'hellas bale.

Distro da Gemper, an Tad Maner a labouras e ti ar Jezuisted, da c'headal beza aotreet evel misioner e Breiz.

An holl ne welent ket c'hoaz oa ret ober misionou. « Da betra misionou? » a lavare kalz.

E penn kenta a vezeven 1641, e teuas da Gemper an Tad Dinet, mestr-bras ar Jezuisted evid ar C'huz-Heol a Frans. Ober a reas enklask, klevet a reas ar pezh a veze lavaret eus an daou du, gwelet a reas an hini a c'houarne an eskopti abaoe maro an aotrou 'n eskob, ha goude beza pouezet mat pep tra, e tisklerias e vije lezet hiviziken an Tad

Maner hag an Tad Bernard d'ober misionou e Breiz : an Tad Maner evel Rener, hag an Tad Bernard da eil gantan. Evit ma vefe reizet mat an traou, e roas d'ezo liziri sinet, da ziskouez o doa bet o c'harg digand o mistri.

An Tad Maner a voe eürus meurbet hag a skrivas : « Doue a zo souezus en e oberou. Piou a c'helfe harpa outan ? »

EN HENT EVIT MONT DA ENEZ SUN

An Tad Bernard hag hen, unanet hiviziken evid an hevelep labour, a zisklerias e chomfent an eil gand egile beteg ar maro.

Da belec'h mont da genta ? E pelec'h ez eus ar muia ezomm anezo ? Ne voent ket pell en entremar. Gouzout a raent edo Enez Sun hep beleg, hag ez ajont di.

Goude beza pedet e iliz sant Korantin Kemper, ec'h en em lakjont en hent. Eun dervez a dremenjont e Douarnenez. Tri miz a oa abaoe ar mision. Prezeg, kovez, gwelet ar re glanv a rajont epad an dervez-ze. Digaset e voe d'ezo eur paotrig seiz vloaz, gouez mantrus, en doa aon rag an dud. Distres oa a gorf, poan en doa en e benn hag en e izili. An Tadou a douchas ar c'hreunenn venniget

ouz an izili en doa poan enno, hag ar gouez bihan a voe habaskaet, e gorf en em eünas, hag e boaniou a voe pareet. Eur vaouez, Thomazi Rolland, a voe pareet ive, gand ar c'hreunenn, eus ar gouli a grigne d'ezi he dourn.

Eus Douarnenez, an daou Dad a yeas wardu Beg ar Raz, evit tremen ac'hano, dre vag, da Enez Sun. Edont war vor, ha tost d'an enezenn, pa voe digaset d'ezo eul lizer a berz Mikael an Nobletz, da lavaret gortoz araok mont da Enez Sun, rak m'edo an dud o pesketa. Mikael o fede da zont da Gonk.

An daou Dad a zistro raktal wardu Beg ar Raz. Met, o veza m'eo fall an amzer da vont da Gonk, e touaront e Plogoff. War o hent e kavont tiez paour. Mont a reont en unan anezo, hag e lavaront d'an dud : « Ha c'hoant hoc'h eus e komzfemp d'eoc'h eun tammig eus an Aotrou Doue?... — « A galon vat », a respontas an dud. Hag an Tadou d'o c'has kerkent d'eur chapel a oa eno, savet da zant Kollodon. A-benn eur c'hart-eur oa leun ar chapel a dud. Abaoe daou vloaz hini anezo n'en doa klevet prezegenn ebet. An Tad Maner a ra d'ezo katekiz, prezegennou, a zesk d'ezo an doare da zigemeret ar zakramanchou. Antronoz an Tad Bernard hag hen o c'hovez, hag int laouen o welet feiz an dud-se

a oa siouaz ! dilezet, a veve evel payaned, p'e gwir e teuent da zansal en noz er chapel, hervez ma tisklerias ar re goz d'an Tad Maner.

Pa droas an avel, an daou visioner a gemeras eur vag evit mont da Gonk. Gortozet oant eno. Met n'oant ket c'hoaz diskennet eus o bag, pa voe klevet dre ar ruiou komzou diskiant, skignet ne ouzoun na penaos na perak. Ar vrud a redas edont o vont da gemeret abati sant Vaze, ha p'en em gavjont er porz, e voe lavaret d'ezo oa gwelloc'h distrei. Mikael an Nobletz a en em zavas eneb an traou diskiantse, hag an daou Dad a voe digemeret mat e Konk. Met breman edont war douar Leon, hag o doa da c'houlenn aotre eskob Leon, an aotrou Kupif. Mont a rajont d'e gaout da Gastell. An digemer graet d'ezo ne voe ket kaer... Al Leaned, eme an aotrou 'n eskob, n'o deus ket d'en em emellout eus ar parreziou. Grit skol d'ar vugale. Evid ar parreziou me am eus beleien. » M'en doa an aotrou 'n eskob disfizians eus ar Jezuisted, eo o veza m'oa bet komzet fall d'ezan diwar o fenn gand eur beleg a oa en e gichen.

An daou Dad, e lec'h diskouez beza poaniet, a zigemeras gant kement a zoujans hag a habasketed komzou an aotrou 'n eskob, ma voe heman hanter-c'hounezet, hag e lavaras

d'ezo : « Deuit c'hoaz d'am gwelet, araok kuitaat Kastell. »

An Tad Maner hag an Tad Bernard a lakeas o fizians e Doue. Mont a rajont da welet eur vaouez santel, ganet e Guiclan e 1599, hag o chom e Kastell, Mari Amis Picard. Adaleg he bugaleaj he doa diskouezet eur garantez vras evid ar Werc'hez ha sant Yann avieler. Eun deiz, bihanik c'hoaz, o gwelas en eur skeudenn e-harz ar Groaz, hag e voe ker skoet, m'en em lakeas da skuilh daerou. D'an oad a seiz vloaz, goude klevet eur brezegenn war ar werc'hted hag ar verzerenti, he doa goulennet digant Doue teir c'hras : da genta, d'ober e pep tra e volentez; d'an eil, da veva ha da vervel gwerc'hez; d'an trede, da gaout perz e Pasion Hor Zilver hag e poaniou ar verzerien. Roet e voe d'ezi he goulenn. E 1641, pa z'eas an Tad Maner d'he gwelet, he doa 42 vloaz, hag abaoe c'houec'h vloaz e c'helled lavaret oa merket en he buhez gouelion ar verzerien. Araok gouel pep merzer e c'houzanve poaniou henvel ouz re ar merzer-ze.

An Tad Maner hag an Tad Bernard a c'houlennas sikour he fedennou.

Goudeze ez ajont da gaout an aotrou Louet a Goatjunval, vikel vras Kastell, hag hanvet da eskob e Kemper, eur beleg santel meur-

bet. O digemeret mat a reas hag e lavaras d'ezo ; « Va zikourit, me ho ped, da zougenn ar zamm taolet war va diouskoaz. » Hag e pedas anezo da vont, kenta ma c'helfent, d'ober eur mision da Enez Sun ha da glask eur beleg bennak a asantfe beza hanvet da bersoun er barrez-ze. « Goude daou vloaz tremenet en enezenn, eme an aotrou Louet, me e hanvo en eur barrez all. »

An aotrou Louet a reas muioc'h. Da gaout an aotrou Kupif ez eas, hag e lavaras d'ezan : « Ar visionerien-ze n'emaint ket o klask gouarn ar parrezioù. Gwelit o doujans. Dont a reont da c'houlenn aotre diganeoc'h d'ober eur mision e Konk. Senti a raint ouzoc'h. Bez ez int eus kompagnunez Jezus, hag ar Vreuriez-ze a zo karget gand ar Pab da brezeg d'ar bayaned, d'an heretiked, da gelenn an dud e pep giz. Lod a ya d'ar Chin, d'ar Japon. Ar re-man a c'hoanta prezeg e Breiz, el lec'h ma z'eus ezomm ive da rei deskadurez kristen. Eun eskob eveldoc'h, a glask gloar Doue ha silvidigez an eneoù, a dle beza laouen o veza sikouret gant misionerien evel ar re-ze. Ma ne fell ket d'eoc'h o lezel da brezeg war an douar bras, o c'hasit da vihana da enezennou Eusa ha Molenez. Rak an dud a zo eno ne welont morse eskob ebet, hag a zo evel dilezet. »

An aotrou Kupif a voe gounezet gant komzou e vikel vras. En eil gwech e tigemeras an daou visioner gand ar vrasa madelez... It da genta da Eusa ha da Volenez, emezan, araok mont da Gonk. Pa vezot distro eus an diou enezenn-ze, c'houi a lavaro d'in penaos em' an an traou. »

**MISION E EUSA HA MOLENEZ,
MEZEVEN-GOUERE 1641**

Distro da Gonk, an daou Dad a lavaras da Vikael an Nobletz penaos oa tremenet an traou e Kastell. Mikael a voe laouen bras o klevet ez aent da brezeg d'an enezennou. Rak tregont vloaz a oa tremenet abaoe m'oa bet e-unan o prezeg enno. C'hoantaet en dije mont a-nevez, met n'en doa ket gellet. Lavaret a reas d'an daou visioner o sikourfe dre e bedennou.

Ret oa kaout nerz-kalon evit mont da Eusa. Ar mor a vez dies peurliesia; evel steriou a zo er mor endro d'an enezenn, hag ar steriou-ze a zo kas ganto; reier kuz a zo ive er mor, a wechou hanter-c'holoet, hag a ranker da anaout.

O veza m'oa dies mont da Eusa, an eneziz a wele nebeut a dud eus an douar bras ha ne

zeskent ket an droug gant re all. Kristenien vat oant, santel; n'o doa ket ankounac'haet prezegennou hag aliou Mikael an Nobletz. N'oa ket a lamponed, a laeron en o zouez. Mat oant da labourat, ha ne vanke ket d'ezo peadra da veva.

Aer vat a zo, hag an dud a oa yac'h ha krenv. Hirio c'hoaz e vever koz e Eusa. N'eus ket pell, eun den a go vloaz a lavare d'an aotrou persoun : « O komans koza emoun, aotrou persoun. » E amzer an Tad Maner e vevent kosoc'h c'hoaz; meur a hini a bake kant vloaz hag ouspenn.

Ar wazed a dremene o amzer o pesketa; ar merc'hed a laboure an douar, evel hirio. Kalz chatal o doa. Met gwez, n'oa ket muioc'h anezo eget hirio. Aered n'oa ket ive, hag an Tad Maner a lavare en eur vousc'hoarzin : « Aman hor mamm genta Eva ne vije ket kouezet. »

D'ober tan, tud Eusa a zeve bizin, taouarc'h, pe c'hoaz kaoc'h saout krazet. « Pep hini a ra gwella ma c'hell », evel ma lavare d'in, eur wech, eun trouc'her mouden-nou eus Beg ar Raz. Pa ne vez ket a geuneud, e ranker klask traou all d'ober tan.

Ar pezh a vanke d'ezo, oa anaout mat o relijion. Mikael an Nobletz en doa prezeget en enezenn, graet kalz vad d'an dud, desket

Iliz-veur Kastel-Paol

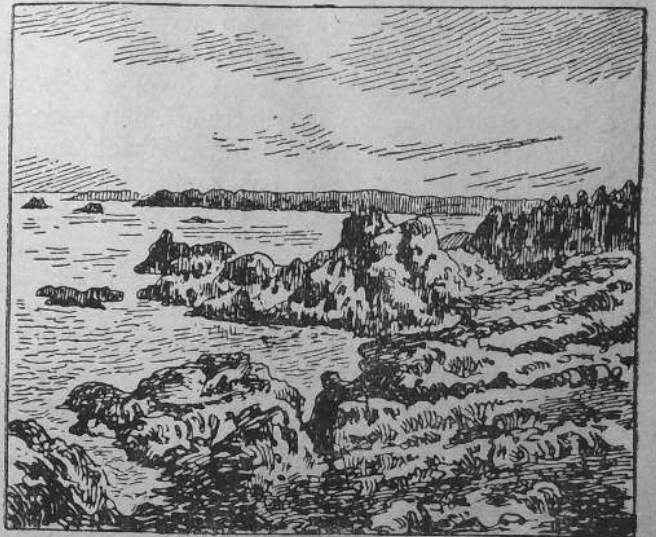
d'ezo beva santel, met evit derc'hel krenv ha start ar gizioù santel, eo ret prezeg alies. Eur persoun ha daou gure a oa en enezenn, met n'oant ket o unan re zesket.

An Tad Maner hag an Tad Bernard a en em gavas e Eusa d'an 28 a vezeven 1641, derc'hent gouel sant Per ha sant Paol; ker-kent e lakjont embann e tigorfe ar mision antronoz.

An dud a ziredas, mall bras ganto klevet komzou Doue. P'en em gavas an daou visioner, da beder eur, oa leun a dud en iliz ha leun er vered. An Tad Maner a rankas lakaat eur gador-brezeg e dor an iliz, evit beza klevet gand an holl, er vered hag en iliz.

Ar brezegenn genta o gounezas. Chom a raent evel souezet. Ar misioner a oa diskenet eus ar gador, hag an dud ne finvent ket; evel c'hoant o doa en dije c'hoaz an Tad kendalc'het da gomz d'ezo. Goude an oferenn bred e prezegas adarre hag e voe selaouet gand ar memes evez. A-raok ar gousperou, e reas katekiz, met hini ebet ne grede respont, nag ar re vras nag ar re vihan. Ar vugale n'o doa morse gwelet lean ebet, hag a guze o fenn gand o daouarn. Mez o doa o respont. Goude ar Gousperou, an Tad Maner a bignas eur wech all er gador. Komz a reas war levenez ar Baradoz, poaniou an ifern, war ar

pec'hed, ar zantelez. An dud a voe skoet o spered, hag en eur lenva e lavarent : « Gwall-eñrus ma z'omp ! Beteg-hen hon eus bevet evel loened; poent eo beva e kristenien ! »

Eusa. Reier e kichen ar mor

O welet o feiz, an Tad a lavaras da dud Eusa digemeret ar grasou kinniget d'ezo, hag e renkas an traou evid ar mision. — Ar visionerien a veze bemdez en iliz a-raok peder eur, hag er gador-govez, pa ne vijent ket o

lavaret o oferenn pe o prezeg. Diouz ar mintin, ar pedennou a veze lavaret en iliz da bemp eur; da eiz eur, eur brezegenn. Goude kreisteiz, e vije graet katekiz epad eul lodenn eus an amzer, ha, da c'houec'h eur diouz an noz, ar pedennou evit kloza an dervez.

Evelse e tremenas an traou en deizioù kenta. Met ar visionerien a welas buan o doa ezomm tud Eusa, a-raok pep tra all, da zeski o c'hatekiz. War o goulenn, Mikael an Nobletz a zigasas d'ezo, eus Konk, Janned ar Gall, eur vaouez mat d'ober katekiz ha da gana kantikou brezonek.

P'en em gavas e Eusa, war zigarez gwelet kerent, e teuas d'an iliz, epad ar c'hatekiz, etouez ar merc'hed all. An Tad Maner a reas outi goulennou. Janned a respontas brao ha sklear, « Mat eo », eme an Tad Maner, hag e roas d'ezi eur chapeled. Ar merc'hed all a c'hoanteas ive deski o c'hatekiz, ha deuet er maez eus an iliz, ez ajont endro da Janned, da zeski ganti penaos respont. Janned a en em lakeas ganto, ha buan ar merc'hed youank a zeskas o c'hatekiz, hag e veze lorc'h enno o respont en iliz d'ar goulennou.

Ar wazed a reas henvel, hag-abenn eur pennad, an holl, gwazed ha merc'hed, a respont gant joa ouz goulennou an Tad.

Ezomm a oa d'o c'heleñn, rak dizesk bras

oant, daoust m'o doa dalc'het d'o gizioù santel. Pa veze goulennet diganto pet Doue a zo, lod a lavare pevar, lod pemp. Evid ober d'ar gwirionezioù diskenn en o fenn, ar c'hantikou a voe talvoudus bras, rak er c'hantikou-ze e oa laketa e brezoneg eun diverra eus ar relijion. Unan eus beleien an enez o deskas hag o c'hanas en iliz gand an Tad Maner. Ar vugale hag ar re vras o deskas ive, hag e voe klevet Enez Eusa o tregerni gant kan ar c'hantikou.

Entanet o c'halonou gand ar Spered-Santel, an dud a zirede gant mall da zeski o relijion; ret e voe ober katekiz d'ezo er maezioù. Kovez a raent o fec'hejou gant keuz bras, ha da deir eur diouz ar mintin e ranke ar visionerien beza er gador-govez, hag o deze labour beteg eiz eur ha nav eur diouz an noz.

Evit sevel buanoc'h, an daou Dad a gouske war ar c'halet. Selaouomp an Tad Maner e-unan o konta an traou : « kaer hor boa kemeret buan bor prejou, e kavemp ato rehirañ an amzer tremenet ouz taol. Henvel oamp ouz marc'hadourien, leun a dud endro d'o stal. Ker mat ez ae an traou evidomp, ma ne zantemp ket ar skuizder. Kement a frouez a gutuilhemp, m'oa anat edo dourn Doue ganeomp. — Eun deiz, araok mont ouz taol,

e santis evel eun dra bennak oc'h va gervel da vont d'ar gador-govez. Mont a ris, hag e kavis eno eun den o c'headal, abaoe pemp dervez, e dro da govez. Paet e voen evit beza gedet a-raok debri va fred. — Evit gellout kovez an holl, ne raemp breman nemet eur brezegenn bemdez, hag eur wech katekiz. Goude kovez, e teskjomp d'an dud kommunia, rak meur a hini a gommunie evid ar wech kenta. Eürus oamp o welet peger bras karantez a ziskouezent evid o Doue.

« Poania a rajomp ive da zisc'hwrienna ar gizioù fall a rae droug da lod eus an dud, evel ar vezventi hag an dansou noz e kichen chapel sant Per.

« Prometi a rajont dilezel o gizioù fall, hag e gwirionez, epad eun eured a voe graet p'edomp eno, den ebet ne zansas, den ebet ne voe mezo.

« Da fin ar mision, e tiskouezent o anaoudegez vat en hor c'henver e pep giz. Kaer hor boa lavaret n'oa nemet Doue da drugarekaat, an eneziz hor meule en eun doare souezus. D'an Tad Bernard e lavarent : « Petra ! D'hoc'h oad, epad pemzek dervez kovez ouspenn c'houezek eur bemdez, kemeret bepken peder eur d'en em ziskuiza, kousket war eun daol, debri ar boued a zebromp ! Tad santel ! »

« Mez hor boa o klevet kement a veuleudi,

met n'hellemp ket en em denna eus o daouarn. Digas a raent d'eomp o zud klanv, hag hor pedent d'o farea. Daoust ma anavezemp hor zempladurez, ec'h astennemp hon daouarn warno, ha meur a hini a voe pareet gant Doue.

Ar c'hreunenn venniget a bareas ive re all, en o zouez eur plac'h yaouank, dall daou vloaz a oa.

« Ar mision a voe klozet dre eur brosesion gaer evel e Douarnenez. An aotrou persoun a zouge ar Zakramant. Mont a rajomp beteg eur chapel pell eus an iliz-parrez. Eno, e kreiz ar maeziou, e ris ar brezegenn ziweza da dud Eusa. Pevar mil bennak e oant oc'h va selaou.

« Pa zeuas ar mare da guitaat an enez, e voe klevet kri ha lenv. An holl a zeuas d'hon ambroug beteg ar porz, ha digaset e veze c'hoaz d'eomp tud klanv. Doue a ziskouezas adarre e vadelez e kenver meur a hini anezo.

« Edomp er vag a dlire hor c'has da Volenez, ha tud Eusa a c'houlennas eur wech all c'hoaz hor bennoz. Senti a rajomp evid ober plijadur d'ezo, o pedi Doue da skuilh e vennoz warno.

« Fizians am eus e vezo karet ha servichet Doue en enezenn eur pennad mat a amzer. »

Setu petra voe mision Eusa, eur mision kaer meurbet.

Eus Eusa da Volenez, n'eus nemet teir leo. An daou visioner a lakeas div eur da dreuzi. Molenez a zo eun enezenn vihan. N'oa enni, d'an amzer-ze, nemet eur pemp kant den bennak.

Ar mision a voe kaer evel hini Eusa. An daou Dad a voe sikouret en o labour gant bugale eus Molenez, a oa bet e Eusa epad ar mision, hag o doa desket ar c'hantikou ha klevet ober katekiz. Deski a rajont ar c'hantikou d'o c'henvroiz hag ive an doare da respont d'ar goulennou katekiz.

Abenn eiz dervez mision, Molenez a voe gounezet holl hag an dud troet holl ouz Doue.

AN DROUK-SPERED O KLASK LAZA AR MISIONOU

Edo mision Molenez oc'h echui, pa zeuas kelou eus an douar bras da zigas da Gonk ar vugale hag an dud yaouank n'o doa ket bet c'hoaz sakramant ar Gonfirmasion.

An drouk-spered a en em lakeas ive neuze da glask trabas ouz ar misionou, ne blijent tamm d'ezan. Lakaat a reas tud fallakr da skriva da Rener skolaj ar Jezuisted e Kem-

per, an Tad Launay, da damall an Tad Maner : « Lorc'h enno, abalamour d'ar vad o deus graet, o deus kaset d'o heul yaouankizou an diou enezenn, lezet da zansal ha danset ganto en eur gana kantikou. » Petra n'hell ket an teodou fall, binimus? E peb amzer e vez kavet eus an dud-se n'o deus ken micher nemet dispenn ar re a ra eur vad bennak.

An aotrou Kupif, eskob Leon, a en em gavas e Lokrist evit rei ar Gonfirmasion. Pep seurt traou a voe lavaret d'ezan enep Mikael an Nobletz. Kure Eusa a damallas ive Janned ar Gall da veza prezeget en enezenn, en desped da lezennou an Iliz. N'he doa ket prezeget, met hepken, hervez an aotre roet d'ezi gand ar vikel vras, respontet d'ar goulennou a rae an daou visioner. An eskob a c'houlennas ma vefe diskouezet d'ezan an taolennou. Mat o c'havas. Met, evel ne anaveze ket ar brezoneg, e koundaouas ar c'hantikou, hag e tifennas o c'hana dindan boan a eskumunugenn.

Antronoz e tigoueze e porz Liogan bagou bras, enno tud yaouank eus Eusa, a zeue da Gonk evit beza konfirmet. Eur mil bennak oant. Diskennet war an douar, ec'h en em lakjont e renk, daou ha daou, evel e prose-sion, en eur gana kantikou an Tad Maner. An dud a zirede d'o gwelet. Met, o klevet

kantikou an Tad Maner, e lavarjont d'ezo :
« Roit peoc'h, pe e vezot eskumunuget. »
Met kana a raent krenvoc'h krenva. « Emichans, a lavarent, ne vezimp ket eskumunuget evid kana kantikou desket d'eomp gand an daou Dad misioner. »

Dre eurvat e tigouezas war al lec'h eur beleg, an aotrou a Bentrez, unan eus chalonnied iliz Folgoat, a oa gand an aotrou 'n eskob epad e dro. An aotrou a Bentrez a ouie brezoneg, hag a welas n'e ket kanaouennou fall a veze kanet, hervez m'oa bet lavaret dre c'haou. Goude beza klevet an aotrou a Bentrez, an aotrou Kupif a roas urz da ziskleriaer gador oa bet faziet war Vikael an Nobletz hag ar c'hantikou. Benniga a reas ar c'hantikou nevez, ar re o doa o graet hag ar re o c'hane.

An daou visioner, o tont eus an enezennou, a voe digemeret mat gand an aotrou 'n eskob. Heman a lavaras d'an Tad Maner : « Goude Pask e teuot adarre d'am gwelet, hag e teskoc'h d'in ar brezoneg; » hag, en eur vourc'hoarzin, e kendalc'has : « Ha gwaz aze evidoc'h ma n'her grit ket; rak adarre e c'hellfen koundaoni ho kantikou. »

MISION ENEZ SUN (1641)

Araok kuitaat Konk, an Tad Maner hag an Tad Bernard a rankas prometi da dud Eusa ha Molenez distrei d'o gwelet epad Koraiz 1642. Mont a rajont da Gemper. Met ne zalejont ket; mall o doa d'en em gaout e Douarnenez. O tremen dre ar Yeuc'h, ez ajont en iliz da bedi ar Werc'hez evid o misionou. An Tad Maner a gemeras eol eus eul lamp war elum, dirak skeudenn sant Mikael Arc'hel, hag e lakeas an eol-ze en eur vured en doa bet digant Mikael an Nobletz. Oc'h en em gaout e Douarnenez, e reas gand an eol-ze eur groaz war dal eur vaouez, Janned ar C'horr, klanv abaoe pemzek dervez, hag a voe pareet raktal. Antronoz, goude eur brezegenn graet gand an Tad Maner, e voe digaset d'ar visionerien eur plac'h yaouank, seizet he dourn. Eun tamm lien gand eun diveradenn eus an eol a voe laket endro d'an dourn, hag an dourn a bareas.

An avel o veza deuet da drei mat, an daou Dad en em lakeas en hent evit mont da Enez-Sun. Treuzi a rajont ar Raz, hag ec'h en em gavjont e Sun d'ar 25 a viz eost 1641.

Enezenn Sun a zo bihan : eun hanter-leo

hirder, hag eur c'hart-leo ledander. Izel eo war c'horre ar mor, ha d'ar mareou bras e vez a-wechou e riskl da veza goloet. An douar, pe an traez, a zo treut. Breman e ro avaloudouar. Met en amzer-ze n'oa ket a avaloudouar, hag e roe eun tammig heiz, awalc'h evit maga an dud epad tri miz. Gand an heiz-ze, e raent kuignou ha bara, poazet dindan al ludu bizin. N'eus ket a geuneud, ha bizin eo a zevont d'ober tan, hag ar maged bizin a zo gantan c'houez krenv ha pounner.

Pesked a boazent ive, heb amann nag eol.

N'eus nemet eur puns en enezenn, hag an dour n'eo ket mat.

Daoust da ze, an dud a oa krenv hag a veve koz. Araok ma 'z aes Mikael an Nobletz d'o gwelet, oant rust ha garo; hanvet oant diaoulou ar mor.

Mikael an Nobletz en doa graet kalz vad en o zouez, hag an daou Dad a voe digemeret evel aelez diskennet eus an Nenv : « Ah ! a lavare an dud, breman hor bezo oferenn hag e teskimp hent ar Baradoz. » Kaset e voent d'an iliz, gant kan ar *Veni Creator*. Souezet e voent o welet edo an iliz e stad vat. Daoust m'oant skuiz maro, rak n'o doa debret netra abaoe 36 eur, an daou visioner a lavaras an oferenn en deiz-ze, an Tad Bernard eun oferenn blean; an Tad Maner eun oferenn war

gan. Ha goude kana an oferenn, e reas c'hoaz eur brezegenn.

Souezet oant bet o welet oa kaer an iliz, ha souezet ive o welet peger brao ez ae ar c'han hag al lidou sakr, en eur barrez n'oa mui beleg ebet enni abaoe pell amzer. Deuet er maez eus an iliz, e c'houlenjont penaos ha perak edo an traou evelse. « Setu aze, a respontas an eneziz, setu aze an hini a zo hor pastor hag hon Tad abaoe n'hon eus beleg ebet. » Hag e tiskouezent Fransez Guilcher, hanvet Fransez ar Su, o veza m'edo o chom er c'hreisteiz eus an enezenn. Mikael an Nobletz, en eur guitaat, en doa fiziet ennan ar barrez. Digas a rae d'ezan kantikou, levriou santel. Fransez a zente, ger evit ger, ouz kenteliou Mikael, a vode da zul an dud en iliz, a rae prosesionou o kana Litanioù ar Werc'hez. Ar C'hyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei, ar pez a c'hell an dud lik kana, a veze kanet bep sul. Hag e roe da anaout an deizioù gouel, an deizioù da yun. Gouze kreisteiz e veze kanet ar gousperou, ha Fransez a rae eur pennad lenn en unan eus al levriou digaset gant Mikael an Nobletz. A-wechou zoken e rae e-unan eun tamm prezegenn. Evelse, da Wener ar Groaz, e vode an holl barresioniz er vered endro d'ar groaz, hag e tisplege d'an dud poaniou Hor Zalver.

An Tad Maner a voe skoet e galon o klevet hevelep traou, hag a ziskouezas kalz karantez da Fransez ar Su, kabiten an enezenn hag ive, kouls lavaret, persoun. E gantikou a roas d'ezan, hag e teskas d'ezan an toniou.

Ar mision a yeas mat mat : « Eun den du gand an naon, eme an Tad Maner, ne grogket gant muioc'h a vall en tamm bara kinniget dezan; eun den klaonv gand ar zec'hed n'en em daol ket gant muioc'h a hast war ar feunteun dour fresk. »

Abenn eun nebeut amzer an eneziz a anaveze mat ar c'hantikou, misteriou ar feiz, ar pedennou, an doare da govez ha da gommunia.

An holl a zilezas ar besketerez epad ar mision; an holl a zeuas da zelaou ar prezegennou, ha pa veze deuet ar pardaez-noz, ez aent warlerc'h ar visionerien d'ober goulennou diganto, hag an daou Dad n'hellent ket kousket ouspenn teir eur bep noz. N'o doa da zebri nemet boued an eneziz, bara du ha pesked.

Epad eiz dervez e c'helljont kovez an holl hag o frepari da gommunia.

N'oa ket a-walc'h evid an dud vat-se beza laket urz en o c'houstians, sonjal a raent c'hoaz en amzer da zont, en doare da jom e karantez Doue, hag e c'houlennent kuzul

adarre digand ar visionerien Unan a zisklerias e lavare, aboe pell amzer, 33 Pater bemdez en enor d'an 33 bloaz en deus tremenet Hor Zalver war an douar, hag e c'houlenne digand an Tad Maner ha mat a rae.

Kement a feiz a dlie beza paet gant Doue. Digas a rajont ar re glanv d'an daou visioner, hag ar reman, oc'h ober warno sin ar Groaz gand an eol benniget hag o pedi Doue, a roe d'ezo ar pare.

Laouen bras oa an daou Dad da fin ar mision, rak kalz vad o doa graet e Enez Sun. Met evelato o doa glac'har o sonjal e rankent kuitaat, ha ne vije beleg ebet en eur barrez evel hounnez. Pedet gand eskob Kemper da glask eur beleg da asanti mont da Enez Sun, an Tad Maner n'en doa kavet hini ebet. Neuze e sonjas e Fransez ar Su, kabiten an enezenn. Intanv oa hag oajet a 60 vloaz. Lenn mat a rae ha spered ha furnez en doa ive. Ne vije ket dies deski d'ezan eun tamm latin hag ar pezh a zo ret da c'houzout evit rei ar zakramanchou. « Ha ne vijec'h ket laouen, a c'houlennas digantan an Tad Maner, o veza beleget? » — « Sonjet am eus en dra-ze meur a wech abaoe m'oun intanv, eme Fransez, met n'en em gaven ket santel a-walc'h. Met, ma kav d'eoc'h e c'hellfen dre-ze labourat evit gloar Doue ha silvidigez an eneou, oun

prest d'ober ar pezh a vezo goulennet diganen. » — « Mat, eme an Tad Maner, it da abati Landevenneg; tremenit bloaz eno; me a bedo al Leaned d'ober skol d'eoc'h ha da zeski d'eoc'h ar pezh a zo ret. »

Tud Enez Sun a voe eürus o sonjal o defedizale eur persoun, hag e kinnigent arc'hant da zikour Fransez d'ober e studi.

Fransez ar Su ne jomas ket bloaz e Landevenneg. Abenn daou viz, al leaned a lavaras d'ezan en doa deskadurezh a-walc'h evit beza persoun, hag ar Su a yeas da Gemper da c'houlenn digand an Tad Maner e gas da gaout ar vikeled vras, ma welfent ha desket a walc'h oa. E zilhad martolod a oa gantan c'hoaz. An Tad Maner a roas d'ezan eun tok hag eur vantell zu. Fransez a yeas dirag ar chalonied. « Petra zo? », a c'houlenjont. — « Me a zo ginidik eus Enez Sun, eur barrez n'eus enni na beleg, nag oferenn na sakramanchou, hag am eus c'hoant beza beleget, evit sikour va c'henvroiz. » — « Ha bet oc'h war ar studi? » — « Ya, eun tamm latin am eus desket d'am c'houezek vloaz, hag er Rochel em eus desket ive ar galleg epad pevar bloaz. Da c'houde oun distroet d'am enez, hag epad daou ugent vloaz oun bet o pesketa. »

O welet an den koz-ze, gwenn e vleao, o c'houlenn beza beleget, ar chalonied hag ar

vikeled vras o doa bec'h o chom hep c'hoarzin, hag ar pesketour kez a voe pedet da gregi adarre en e vicher goz.

Dre chans, o tont er maez, e kavas war e hent an tad Pinsart, Dominikan, eul lean fur ha santel meurbet. An Tad Pinsart, en doa eur garg uhel en eskopti, a c'houlennas digantan petra a glaske, hag o klevet petra a oa c'hoarvezet, e kasas a-nevez Fransez dirag ar chalonied. « Eun dever eo evidoc'h, emezan, rei eur persoun da Enez Sun, p'e gwir ne gavit beleg ebet da vont di. »

Hag e voe a-nevez graet goulennou ouz Fransez. Eul leor oferenn a voe laketa etre e zaouarn. Hen digeri a reas hag e kouezas war ar bajenn a zo komz enni eus Aviel sant Vaze, el lec'h ma ro Hor Zalver an alc'houeziou da zant Per. Lenn mat a reas ar pennad Aviel. « Ha kompren a rit ar pezh a lennit? », a c'houlennas unan eus ar chalonied. Ar pesketour a lavaras ya, a droas e galleg ar pezh en doa lennet e latin, ha ne voe nec'het nemet gant eur ger hepken. Meur a c'houlenn a voe graet outan divarbenn sakramant ar Binijenn hag ar zakramanchou all, hag e respontas mat bep tro. « Pebez pesketour! a lavaras ar chalonied souezet. Meur a bersoun, e eskopti Kemper, o deus nebeutoc'h a zeskadurezh egetan! »

Hag e voe roet aotre d'ezan da reseo sakramant an Urz. O veza n'oa ket a eskob e Kemper d'ar mare-ze, an Tad Maner a lavaras da Fransez mont da Gastell, ha war goulenn an aotrou Louet, hanvet da eskopti Kemper, an aotrou Kupif a roas an Urziou Sakr da Fransez. E oferenn genta a lavaras e Enez Sun, hag ar vikeled vras hen hanvas da bersoun er barrez.

An Aotrou Louet, deuet da eskob da Gemper, a gredas mont da Enez Sun, ar pez n'oa ket graet an eskibien all en e raok. Meur a wech zoken ez eas. Ha diskeriet en deus ne gavas e nep lec'h eur persoun oc'h ober e zever kerkouls ha Fransez ar Su : bep sul ha bep gouel e prezege d'an oferenn-bred. Goude ar Gousperou a rae katekiz hag e teske ar c'hantikou d'an dud. Bemdez e tremene kalz amzer o lenn an Aviel hag o studia. Seiz vloaz e voe persoun e Enez Sun.

Hag e sonjas en amzer da zont. Gand aon na jomfe adarre ar barrez hep beleg goude e varo, e kasas unan eus e nized, danvez eur beleg ennan, da studia da Gemper, da skolaj ar Jezuisted, evid en em brepari d'an urziou sakr.

Pa varvas Fransez ar Su, goude beza gouarnet an enezenn evel kabiten ha persoun, an holl a lenvas, evel p'oa dije kollet o zad.

An niz a grogas neuze er stur hag a voe hanvet da bersoun e lec'h e eontr.

Pa voe fin d'ar mision e Enez Sun, an Tad Maner hag an Tad Bernard o devoe bec'h o c'hellout kuitaat. An dud o fede, en eur lenva, da jom c'hoaz. Mont a rajont da Gonk, kaset gant Fransez ar Su hag e dad, oajet a 80 vloaz. An amzer a oa doareet fall, met en em gaout a rajont wardro hanter-noz, araok ma tirollas an avel. Mikael an Nobletz, hep beza bet kelou ebet goulskoude, a yeas d'o diambroug gand eul letern. An Tad Maner, oc'h e welet, a lavaras : « *Media autem nocte clamor factus est : Ecce sponsus venit; exite obviam ei* : E kreiz an noz e voe klevet eur vouez o krial : eman ar pried o tont : it d'e ziambroug. »

Mikael o digemeras en e di hag a voe laouen bras o welet Fransez ar Su. E alia a reas ive da vont kenta ma c'hellfe da Landevenneg da studia evit beza beleget.

An Tad Maner hag e genvreur a guiteas Konk evit mont da Vrest hag ac'hano da Landevennek. Ne voe kavet, d'o c'has, nemet eun tammig bag hag eur paotr a 12 vloaz da sturier. Eur barr-amzer spontus a zirollas warno, hag e voent varnez beza beuzet. Goude kalz poan, ec'h en em gavjont e Landevennek, hag e voent digemeret er manati gand

ar vrasa karantez. Gouze beza pedet an Tad Rener da veza madelezus e kenver Fransez ar Su a dlie dont dizale d'an abati, ez ajont en hent etrezek Plonevez-Forzay.

Chom a rajont eun nebeut sizuniou e maner an aotrou Moelien, dijentil a renk uhel ha kristen eus ar re wella. Eno e teskjont katekiz d'an dud a oa endro d'an ti, mevelien ha labourerien, ha kalz re all a ziredas ive evit beza kelennet ha diskouez d'ezo ar glanvourien. Kalz eus ar re-man, goude beza touchet an eol benniget, a gavas ar pare.

Digaset e voe eur bugel en doa kollet unan eus e zaoulagad. Gant sin ar Groaz hag eol benniget war e lagad, an Tad Maner e bareas. Eur mansoner hag eur plac'h yaouank, klanv o daoulagad, a voe pareet ive. Mamm an aotrou Bras, unan eus beleien ar barrez, he doa poan-benn spontus abaoe 14 vloaz, a voe pareet en hevelep doare.

An daou Dad o doa mall d'en em gaout e Kemper. Peder leo bennak diouz Kemper, e c'houlenjont o hent digand eul labourer-douar a en em gavas ganto. Heman a valeas en o c'hichen eur pennadig, a-walc'h evid an Tad Maner da gomz d'ezan eus Doue, eus ar pec'hed. Al labourer a voe ken skoet, m'en em lakeas da ouela dourek. Ha digouezet en eur c'hroazhe, e lavaras d'an daou visio-

ner : « Kemerit a zehou, rak dre aze eman hent Kemper; o kemeret a gleiz, ec'h en em gollfec'h, evel m'am eus graet. »

An daou Dad a roas d'ezan o bennoz a-raok e guitaat.

**PARDON AN DREINDED
MISION ENEZ BREHAT HA LANNEVEZ 1642**

O tigouezout e Kemper, an daou Dad a oa skuiz hag o dije bet ezomm da gemeret eun tamm ehan. Met n'e ket da ehana oant deuet, ne zonzent nemet el labour. Gwelet a rajont ar re glanv en ospitaliou, ar brizonerien, hag er parrezioù tro war dro da Kemper ez ajont ive.

Er penn kenta eus ar bloaz 1642, an daou Dad a zistroas da vro Leon hag a dremenas ar C'houraiz e Molenez hag e Eusa, evel m'o doa prometet. Plijadur o devoe o welet oa chomet an dud sentus ouz o c'henteliou.

O tistrei da Gonk, e weljont adarre Mikael an Nobletz.

E eskopti Kemper e rajont ive eun dro er parrezioù m'o doa prezeget enno, Douarnez ha re all.

Da zul an Dreinded, an Tad Maner a voe galvet da Blozevet evit prezeg. En deiz-ze e

vez pardon bras e Chapel an Dreinded, tost d'ar vourc'h. Eur pevar mil bennak a oa er pardon er bloaz-ze, hag o veza m'oa re vihan ar chapel evit kement a dud, an Tad a bignas war ar groaz a zo er maez, e kichen ar chapel. E kreiz ar brezegenn, e voe klevet eur vouez o lavaret : « Me a zo o vont d'ober d'ezan berraat e brezegenn »; hag eus eur prenestr, demdost d'ezan, eun den a dennas eun tenn; eur selaouer a voe kignet e dal d'ezan, diou vaouez a voe toullet o c'houefou; ar boulou a yeas, kalz anezo, e koad ar groaz. An Tad Maner n'en devoe droug ebet; evelato e voned kornek a voe treuzet ha taolet diwar e benn.

Edo o vont da genderc'hel e brezegenn, pa welas ar muntrer o karga adarre e bistolenn. Neuze e lavaras e kendalc'hfe divezatoc'h e brezegenn, hag ez eas e dor an ti m'edo ennan ar muntrer, evid e zifenn, rak an dud a oa o vont d'ezan. « Hol lezit eta, emezo, ma roimp e stal d'al loen fall-ze. » — « Nann, eme an Tad Maner, e lezit e peoc'h, rak an diaoul eo en deus e boulzet. Penaos, anez, e teufe eun den bennak da glask laza eur misioner n'en deus graet droug ebet d'ezan? — Ouz an diaoul eo e tleit en em gemeret. » Evelse an Tad a c'hellas savetei an den en doa klasket e laza.

Eus Plozevet, goude eun nebeut amzer e

Kemper, an Tad Maner a en em lakas adarre d'ober misionou. Skriva a reas da eskob Dol da c'houlenn aotre d'ober misionou en e eskopti. Kalz eus parrezioù eskopti Dol a oa enkele'het en eskoptiou all, unan aman, unan a-hont, hag evelse oant dilezet kalz anezo, rak m'edont re bell diouz ker-benn an eskopti. Eskob Dol a roas aotre dioc'h tu, hag a bedas an Tad Maner da gomans dre ar parrezioù pella diouz Dol.

An Tad a daolas e zaoulagad war enez Brehat, hag en em lakeas en hent gand an Tad Bernard. Dies awalc'h eo mont d'an enezenn, abalamour d'ar reier, met an daou visioner a lakeas o fizians e Doue hag a zigouezas hep droug ebet. An enezenn he deus teir leo bennak a hed, ha d'ar mare-ze ez oa enni wardro daou vil den. An dud a oa dizesk var ar relijion hag a en em roe d'ar pec'hed. Met c'hoant o doa beza kelennet, ha gant levenez e tigemerjont ar visionerien. Kerkent ar re-man a grogas en o labour, a en em lakeas da brezeg, d'ober katekiz, da zeski ar c'hantikou, hag e voe gwelet e Brehat ar pez a oa bet gwelet e Sun, ha kaeroc'h c'hoaz marteze. Pa voe fin d'ar mision, p'edo an Tadou o vont da guitaat, an eneziz a voe ker glac'haret evel p'o dije kollet o zad pe o mamm. Dont a rajont beteg ar porz en eur

ouela. Ar vugale a oa pignet war ar reier, ha pa loc'has ar vag da vont etrezeg an donar bras, e voe klevet an holl o kana a bouez penn unan eus kantikou ar mision. An daou Dad a oa pell, hag ar mor a dregerne c'hoaz gant son ar c'hantikou.

Deuet d'an douar bras, e tigorjont eur mision e Lannevez, a zo hirio stag ouz parrez Ploubaznalek. Met kemeret e voent evit spierien digaset gand ar Zaozon da douella ar Vretoned. Ne zeuas d'an iliz nemet unan bennak eus Brehat, hini ebet eus Lannevez. Epad an noz, ar Zaozon a ziskennas e enez sant Vodez, tost da Vrehat. Tud Brehat a reas tan da gas kelou da dud an douar bras. War an douar bras e voe graet tan ive, hag ar c'hleier a zonas son-galv. E Lannevez, e Pennpoull, an holl a grede muioc'h mui n'oa an daou Dad nemet spierien, hag edont warnez kregi enno. Ar visionerien a lavare: « N'e ket d'ho kwerza d'ar Zaozon omp deuet aman, met d'ho tifenn ouz enebourien hoc'h ene. » Kaer o doa ober, ne vezent ket selaouet, ha ne zeue den d'o selaou nemet tud Brehat.

Dont a reas d'o zikour an Tad Martin, Rener Leandi Beaufort. Heman a lavaras d'an dud deuetda c'houlenn kuzul digantan : « Met ar re-ze a zo daou veleg eus Kompagnunez Jezus. Rebech a rit d'ezo pep seurt

traou heb o anaout. Met n'int deuet en ho touez nemet evit ho tiframma eus an ifern ha digeri d'eoc'h ar Baradoz. » Hag an Tad Martin a gasas kerkent daou eus e venec'n da zaludi ar Jezuisted en e hano. Kas a reas d'ezo ive peadra da veva.

Adalek neuze ez eas mat an traou. An dud a dro buan. Kounnaret ouz ar visionerien en derveziou araok, parresioniz Lannevez a zeuas gant mall da glevet an Tadou, da c'houlenn ar pardon eus o fec'hejou, ha daoust m'edo amzer an eost, an iliz ne zileunie ket.

Evit kloza ar mision, an Tad Maner a c'hoanteas ober eur brosesion vras. Met an amzer a oa fall, glao a veze bemdez. « Ni a raio prosesion, a lavare an Tad, da c'houlenn amzer vras evit peurachui an eost. » — Eun eur araog ar brosesion, e koueze glao bras, met kerkent ha ma z' eas er maez eus an iliz ar vugale, gwisket e gwenn evel elez, kerkent ar glao a ehanas, ha da c'houde e voe, epad eur miz, amzer vras evid an eost.

Dont a reas d'ar brosesion tud eus Brehat, ha tud Pempoull, evit diskouez keuz da veza bet fall e kenver an Tadou er penn kenta, a c'houlennas ma z' afe ar brosesion beteg o c'her. An traou a oa kaer meurbet e Pennpoull. Kant eus ar wazed, o armou ganto, a zeuas da ziambroug ar brosesion.

Pa voe fin, an Tad Maner, hervez ar c'hiz, a reas eur brezegenn, hag e voe adarre daerou eleiz e daoulagad an dud; kement zoken e lenvent, ma rankas ar prezeger ehana. Hag o klevet edo o vont kuit, an dud a groge en e zaouarn, a c'houlenne e vennoz, a en em daole d'an daoulin dirazan. Hag e rankas prometi e tistrofe adarre en o zouez.

MISIONOU E ESKOPTI KERNE (1643-44)

Ouspenn ar misionou hon eus komzet anezo, an Tad Maner a reas c'hoaz, e 1642, misionou all, e Plonevez ar Faou, Plonevez-Porzay, Plozevet, hag e parrezioù eus eskopti Dol, Kerity, Perroz-Hamon, Perroz-Gwirek.

Edo o labourat e eskopti Dol, pa voe lavaret d'ezan dont da Gemper kenta ma c'hellfe. Rak, d'an 22 a c'houevrer 1643, an aotrou Louet, an eskob nevez, a oa en em gavet e Kemper.

Epad daou vloaz oa bet Kemper heb eskob, hag an aotrou Louet a voe digemeret gand ar vrasa levenez. Chaloni oa e Kastell hag anavezet mat evid e zantelez hag e furnez.

Poent oa da Gemper kaout eun eskob evel an aotrou Louet. Rak, epad an 200 vloaz diweza, eskibien Kemper a oa bet eun tammig

re lezirek. N'ez aent, nemet eur wech benak, da welet ar parrezioù, hag e meur a lec'h e chome an dud hep beza konfirmet.

O veza m'oa lezirek ar pastor kenta, beleien ar parrezioù a oa lezirek ive, hag an dud a veze lezet hep deskadurez kristen. Pa ne vez ket a zeskadurez kristen, ar gizioù santel a vez ive dilezet buan hag e weler pep seurt gizioù fall oc'h en em skigna. E ker Gemper, kalz beleien enni, er parrezioù o doa klevet prezegennoù Mikael an Nobletz hag an Tad Maner, oa anavezet hag heuliet ar relijion; met eur c'halz eus ar parrezioù all o doa ezomm bras da glevet monez ar visionerien.

Hep marc'hata, an eskob nevez a stagas d'al labour. C'hoantaat a reas anaout dreizan e-unan e eskopti, hag ez eas da welet ar parrezioù, ha peurliesas war droad. Mont a reas zoken da Enez Sun.

Da genta, evel m'oa dleet, e welas ker Gemper. Goulenn a reas digand an Tad Maner hag an Tad Bernard ober prezegennoù en ilizou. Eur wech bemdez e veze displeget ar c'hatekiz e brezoneg e iliz sant Korantin. An aotrou 'n eskob a reas ar gentel genta hag a zisklerias eus ar gador e karge an Tad Maner da genderc'hel. Kement a dud a zirede d'ar prezegennoù-ze eget da Wener ar Groaz.

Er memes amzer an Tad Maner a reas

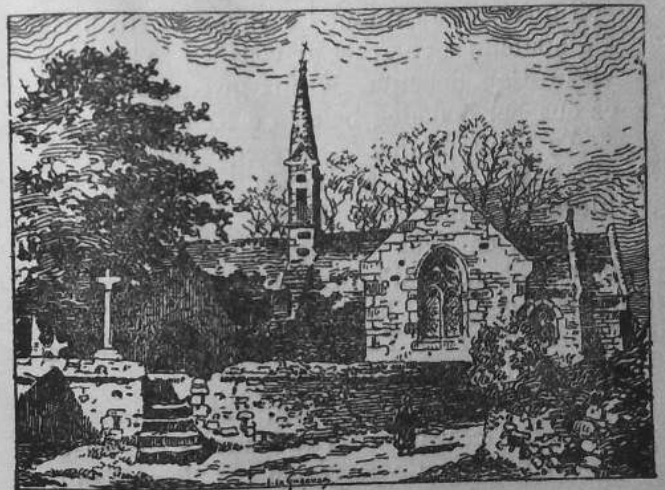
katekiz e Kuzon, e chapel Ti Mamm-Doue, e Lok-Maria, Penhars, Kemeneven.

Eun deiz m'edo gand an Tad Bernard o welet ar re glanv e Kemper, ez eas en eun ti a oa ennan eur plac'h, Franseza Gubaler, seizet abaoe c'houec'h miz pe ouspenn, hag he doa devet he zroad o koueza en tan. An Tad Maner a reas war an troad sin ar Groaz gand eol bet dirak skeudenn sant Korantin, hag ar plac'h a voe pareet, a c'hellas bale, ar pezh n'he doa ket graet abaoe c'houec'h miz. Ar vamm a voe souezet bras o tont en ti, pa glevas he merc'h o lavaret d'ezi : « Pareet oun gand eol sant Korantin. »

Goude Pask, an aotrou 'n eskob a en em lakeas da welet ar parrezioù war ar maez. An Tad Maner hag an Tad Bernard a en em gave en e rack, evit prepari an dud d'ar Gonfirmasion, hag an Tad Maner a lavar e voe konfirmet eun trizek mil bennak e parrezioù Pleyben, Brasparts ha Sant-Segal. An dud a zirede eus ar parrezioù tro war dro, ha n'e ket hepken ar vugale, met ive ar re vras o doa da veza konfirmet.

An aotrou Louet, nevez deuet eus a Gastell, a anaveze mat er barrez-ze eur vaouez, Mari Amis Picard, n'he doa, epad 18 vloaz, gouzanvet boued all ebet nemet ar gommunion. Bep sizun e kommunie, hag e tremene

ar pezh brasa eus he amzer o pedi. Met, da c'houzanv he doa poaniou a bep seurt, rak Doue er bed-man a lez an dud e kreiz ar boan, evit m'o dezo kaeroc'h kurunenn er Baradoz.

Iliz koz Penhars

Ezomm o deus evelato da veza frealzet bep an amzer. Hag an Tad Maner hag an Tad Bernard a voe kaset da Gastel gand an aotrou Louet, evit frealzi Mari Amis Picard.

An Tad Maner ne voe ket pell oc'h ober e dro, rak pedet oa bet gand an aotrou 'n eskob

d'ober eur brezegenn dirag ar veleien bodet e Kemper. Beb an amzer, an aotrou 'n eskob, hervez lezennou an Iliz, a dle boda e veleien endro d'ezan, evid en em glevet ganto diwarbenn stad an eskopti hag ar pezh a zo d'ober evit gwellaat an traou. Lezennou an Iliz hirio a c'houlenn e ve graet ar vodadeg-ze bep dek vloaz d'an nebeuta. E miz gwenngolo 1927 ez eus bet bodadeg beleien e Kemper.

An Tad Maner a brezegas gwella ma c'hellas. Dirazan an aotrou 'n eskob a zisklerias en doa sonj da gas d'ar parrezioù misionerien eus Kompagnunez Jezus da zikour ober vad d'an eneoù, hag en eur gloza e brezegenn, e lavaras : « Grit d'an Tad Maner ha d'an Tad Bernard an digemer a rafec'h d'in-me va-unan. »

Pa voe fin d'ar vodadeg, war goulenn an itroun a Gerazan, an Tad Maner a voe kaset d'ober misionou e parrezioù ar C'hap Sizun. Da genta e labouras e Goyen (Audierne). An aotrou Mikael an Nobletz n'oa ket bet selaouet mat er barrez-ze, an dud pinvidik o doa graet fae warnan. Met abaoe, o doa bet gwall-euriou, o doa kollet listri eleiz er mor. Hag an Tad Maner n'en devoe poan ebet o lakaat an dud da zont d'é zelaou. Epad ar mision, eun den foll a voe pareet en eun taol gand eol sant Korantin.

Goude Goyen, an Tad Maner hag an Tad Bernard a yeas da Zant-Tujen e Preveilh (Primelin), hag e miz gouere, e teuas tro Kleden ha Plogoff, an diou barrez a zo ar muia er c'huz-heol.

E Kleden, an dud a oa dizesk war o relijion. Ne ouient ket kovez o fec'hejou evel m'eo ret. E Plogoff ken nebeut. E Plogoff e labourent da zul evel en deizioù all; hag e lavarent an traou diskiant a vez klevet hirio c'hoaz e meur a lec'h : « Ha ne ranker ket debri da zul evel en deizioù all? Ni a dle pesketa da zul evel d'an deizioù all! »

Met, va zud keiz, Doue a fell d'ezan e c'hounesfec'h awalc'h e c'houec'h dervez evit gellout debri epad seiz. Dre vadelez evidoc'h e ro d'eoc'h eun tamm ehan.

Dansou noz a veze er chapelioù, ha pep seurt brizkredennou, superstisionou, a oa en em skignet etouez an dud. Skuba a raent ar chapelioù, hag e taolent ar skubachou en aer, evit kaout avel vat d'ar besketaerien. Pa veze eun den maro en eun ti, e veze goullonderet an holl bodou a oa dour enno, gand aon na vefe beuzet ene an hini maro. Pa veze gwelet al loar nevez, ez aent d'an daoulin dirazi da lavaret eur *Bater*. D'an deiz kenta ar bloaz e veze kinniget d'ar feunteunioù ha d'ar punsou eun tamm bara hag amann. Mikael an

Nobletz en doa poaniet da zisc'hrizienna ar fals-kredennou-ze, met n'oa ket deuet a benn.

An Tad Maner hag an Tad Bernard a reas kalz vad e parrezioù Plogoff ha Kleden. An dud a goveseas pec'hejou o buhez penn da benn, evit lakaat urz en o c'houstians.

Da fin ar mision, an dud a en em daole d'an daoulin dirag ar visionerien, evit goulenn o bennoz.

Wardro an amzer-ze ive, an Tad Maner a reas misionou e Penmarc'h, Rostrenen, Ti-Mamm-Doue.

Da fin miz eost edo e Kemper. Gedet oa e Kemper, rak deuet oa d'ezan, a-berz e Vistri, aotre d'ober e c'houestlou diveza. Da genta, n'en em c'houestler nemet evit eun nebeut bloaveziou, tri, dek vloaz, ha da c'houde evid ar vuhez penn da benn.

Goude eur retred a eiz dervez, an Tad Maner a en em roas evid ato da gompagnunez Jezuz.

Nebeut goude, edo gand an Tad Bernard e mision Plovan. Mizou ar mision a voe paet gand an aotrou a Gerorentin, niz d'an aotrou Le Prestre, bet eskob e Kemper hag enebour ar misionou brezonek. An niz a c'hoantae paea eun tammig eus dle e eontr.

Ar visionerien a voe galvet ive gant persoun Plouhinek, eur beleg santel, met siouaz !

Rostren

ne anaveze ket ar brezoneg. (Ma n'eo ket eun druvez !)

Prezeg a rajont e Plouhinek, Mahalon, Plozevet.

Evit kloza ar misionou-ze ha lakaat dounnoc'h ar c'heuz, ar glac'har er c'halonou, an Tad Maner, goude ar brosesion vras, a reas kana ar c'hantig en doa graet war an ifern. Pignet war eur chafod, daou vugel, gwisket e gwenn evel aelez, a rae, en hano ar re veo, goulennou digand ar re varo, a oa dindan ar chafod. Pa veze klevet an dud daonet o lavaret o foaniou, an holl a veze ker spontet, ma skoent war o feultrin en eur lenva.

Petra c'helle ober an Tad Maner en eur bloaz ?

Setu aman e gontchou. Er memes bloaz en deus graet seiz mision e Kerne; kelennet hanter kant mil den; klevet dek mil kovesion jeneral; distroet ouz Doue pemp mil pec'her; laket ar peoc'h etre eun niver bras a enebourien; graet da veur a hini restaol ar pez o doa laeret, laket fin d'an dansou-noz e meur a lec'h, ha kalz traou all c'hoaz, evel katekiz, prezegennou aman hag ahont.

Hen, p'en deveze klozet eur mision, graet eur brosesion vras, laket an dud da bedi, da gana a greiz kalon, e lavare evelhen : « Setu aze eun dervez ! »

Ni, o welet al labour a rae, a c'hell lavaret ive : « Pebez den ! Pebez misioner ! »

1644. MISION DAOULAS

Mikael an Nobletz a oa eürus o klevet kelou eus labour an Tad Maner. Gwelet a rae skler oa hen an den dibabet gant Doue evid ober misionou e Breiz, ha mall en doa d'e welet o vont e pep lec'h, evit gounit an eneou. Goulenn a reas evitan aotre da vont da barreziou a oa dindan galloud abati Daoulas hag abati ar Releg (Plouneour-Menez).

An Tad Maner a zeuas da genta da barrez Daoulas. Epad goueliou ar Zakramant eo e tigouezas. Labour a voe d'ober, rak, evel er parreziou all, an dud a oa dizesk, ne anavezent ket ar penn kenta eus ar relijion gristen. Met, a drugare Doue, dont a rajont d'ar mision, nann hepken eus Daoulas, met eus ar parreziou tro war dro. An Tad Maner hag an Tad Bernard, kaer o doa ober, n'hellent ket dont a benn da govez an holl, hag a c'houlennas sikour. An Tad Launay, Renner skolaj Kemper, a gasas d'ezo eun Tad koz ha santel, an Tad Thomas.

Mat mat ez eas ar mision; grasou eleiz a voe skuilhet war an eneou.

Ouspenn-ze, Doue a ziskouezas e vadelez evid an dud, o venniga fronez an douar. Epad daou vloaz dioc'h tu oa bet fall an eost, hag ez oa keraouez. Er bloaz m'edod, oa adarre da gaout aon, rak an douar a oa sec'h korn, n'oa ket bet a c'hlaeo abaoe pell amzer. An Tad Maner a vodas an dud hag e reas d'ezo kana eur c'hantik da zant Korantin en doa nevez graet, evit goulenn glao. N'oa ket echuet ar c'hantik, pa voe gwelet an amzer o tenvalaat, hag abenn eur pennad e teuas glao, glao klouar a badas meur a zervez. An traou a zavas er parkeier hag an eost a voe mat.

**(1644) MISION PLOUGASTELL-DAOULAS
HA DIRINON**

Eus Daoulas, ez eas da Blougastel. Ne voe ket digemeret mat da genta. Rak, pep seurt geier a oa bet skignet en e eneb. Eur beleg (an Tad Maner n'en deus ket diskleriet e hano) a lavaras n'oa ar visionerien nemet touellerien, trubarded. Eun all a lavare oant sorserien; eun all a lavare ne c'helled ket mont da govez ganto.

Epad ar pevar dervez kenta, ne zeue den d'an iliz. Er pempvet dervez, eun intanvez eus a Vrest, deuet da Blougastel evit gounit

Eur ru e Daoulas

induljansou ar mision, a c'houlennas beza kovesaet. Ha da c'houde, pa z' eas eus an iliz, e veulas a bep tu an Tad Maner : « Ar misioner-ze a zo eur zant, emezi : E gomzou a ziskenn eün er galon. »

Re all a gredas dont. Holl n'o doa nemet meuleudi da rei d'an Tad Maner. Ar fizians a ziskennas er c'halonou; ha buan an iliz a voe leun. Dont a reas tud eus a bell, eus Brest, Konk, Lokournan, Lesneven, Landerne ha zoken Kemper. N'oa ket a blas en tiez da loja an dud a zirede, n'oa ket a vara awalc'h d'o maga.

Tud Plougastel a roas lojeiz ha boued d'an dud eus a bell. Met kaer o doa en em ziskouez madelezes, n'hellent ket digemeret an holl, ha kalz a rankas loja er maez ha chom hep debri.

Lod a dremene an deiz en iliz, gant fizians da veza kovesaet araog an noz; re all a jome en iliz epad an noz, evit gellout beza kovesaet gand ar re genta, dioc'h ar mintin. Noz deiz e veze klevet kan ar c'hantikou.

An Tad Maner a skriv e voe eun tregont mil bennak o selaou prezegennou ar mision e Plougastel. Adaleg eun eur goude hanter-noz e veze tud e kichen ar gadorbrezeg, o c'hedal an Tadou da zont.

Ne ouezer ket penaos e c'hellas ar re-man

harpa ouz kement a labour. Rak en noz zoken oa dies d'ezo diskuiza. Kalz tud a jome endro d'an iliz da gana kantikou heb ehan.

War an hentchou ive e veze klevet kana kantikou. Ar re a zistroe d'ar ger, goude beza bet o c'hounit induljansou ar mision, a gane, hed an hent, ar c'hantikou o doa desket.

An aotrou Louet, eskob Kemper, a reas, d'ar mare-ze, eun dro e bro Leon, a voe souezet o welet eleiz a dud, dre an hentchou, o vont etrezek Plougastel. An Tad Maner a gont e voe kelennet eun tregont mil bennak e Plougastel epad amzer ar mision. Ar prezegennou a veze graet peurliesha er maez eus an iliz. Goude ar brezegenn, an dud a rede d'an iliz da govez o fec'hejou, hag e tiskouezent keuz ha glac'har bras.

Ezomm o doa da jench buhez. Rak kalz dizurziou a oa er barrez.

Ar Werc'hez Vari, an Ælez hag ar Zent a zeuas da zikour an Tad Maner epad ar mision, ha traou souezus a c'hoarvezas.

Eur miliner, epad m'edo o lemma maen e vilin, a en em ziskuize bep an amzer en eur lenn kantik ar Basion hag e kave plijadur bras ouz e lenn. Raktal, ar gordenn a zalc'he ar maen a dorras, hag ar miliner a voe paket dindan ar maen. Tud a ziredas, hag e kredent oa friket ar miliner, met pa voe savet ar

maen, e voe gwelet n'en doa bet droug ebet.

Pa veze dastumet ar c'hanab, e veze er barrez dansou ha kanaouennou divalo. Seiz paotr yaouank, troet ouz Doue gand ar mision, a c'hoanteas mirët na vefe kanet traou lous, hag a en em lakeas da gana kantikou an Tad Maner. D'an eil a viz gouere oa, da beder eur eus ar pardaez. Kerkent e weljont, eus tu ar zav-heol, er park e kichen, eur voul-dan lugernus evel an heol. Kredi a rejont e teue Doue d'o benniga evid ar pezh o doa graet.

Eur zulvez, plac'hed yaouank, o chom e kichen chapel sant Adrian, a oa bodet e kichen eur groaz evit kana kantikou ar mision. Epad ma kanent kantik brezonek an *Ave Maria*, eun itroun gaer a en em lakeas en o c'hreiz, en eur lavaret :

Mar karit pedi evidomp,
Birviken kollet na vezomp.

Er vro tost da Blougastel, ez oa eur vaouez hag a gare pedi sant Mikael. Ne ouie ket ez oa mision e Plougastel. Eun nosvez e kavas d'ezi oa douget a spered d'ar barrez-ze. Gwelet a rae dirag he daoulagad eun Tad Jezuist, gantan eur sourpiliz, oc'h ober katekiz d'ar vugale e kreiz ar vered. Raktal e welas o tont etrezeg enni eun den yaouank,

dilhad skedus gantan, eur wialenn wenn gantan en e zourn : « Setu aze, emezan, penaos e tleit deski d'ho pugale artiklou ar Gredo ha gourc'hemennou Doue. It varc'hoaz da Blougastel, kovesait mat ho pec'hejou ha renit

Chapel Sant-Yann, e Plougastel-Daoulas

eur vuhez santel. » Antronoz ez eas da Blougastel, hag e welas eno an Tad a oa bet diskouezet d'ezi epad he c'houisk. E glevet a eure oc'h ober katekiz er vered; kovez a eure he fec'hejou hag e kavas ar peoc'h d'he ene.

Meur a hini all a voe pedet pe zigaset d'ar mision gand ar Werc'hez pe gand an Ælez.

O klevet hano eus an traou kaer a dremene e Plougastel, Mikael an Nobletz a voe eürus. Kas a reas di Janned ar Gall, hag houman a jomas ganto epad pemp pe c'houec'h mision hag a reas al labour he doa graet gwechall e enezenn Eusa. Displega a rae dirag ar mer-c'hed ar c'henteliou a oa bet displeget en iliz gand an Tad Maner. Deski a rae d'ezo ar c'hatekiz, ar c'hantikou, ar pedennou, gour-c'hemennou Doue.

Eun nosvez, Janned ar Gall a voe dihunet trumm. Div eur oa. O kredi en doa Doue ezomm anezi, ez eas, hep gouzout perak, wardu an ti m'edo ennan an Tadou. Dirag an ti, war eun tammig plouz, e kavas eur paourkez den koz, tost d'e bevar ugent vloaz. « Perak e chomit aze? » a c'houlennas digantan. — « Abaoe tri dervez e c'hedan beza kovesaet. Aman, da vihana, em eus fizians da c'hellout kaout unan eus an Tadou pa vezint o tremen ha da govez gantan. »

Janned a c'houlennas digantan pet person a zo e Doue, pe hano o deus, pehini a oa en em c'hraet den. Ar paourkez koz n'oa ket gouest da respont. Neuze e teskas d'ezan ar misteriou brasa eus ar feiz, hag e pedas an Tad Maner d'e govez.

Ar brosesion a glozas mision Plougastel a voe kaer meurbet. Graet e voe d'ar 24 a veze-

ven 1644, hag ez eas betek chapel sant Yann war ribl an Elorn. Eno, dirak pemzek mil den, deuet kalz anezo eus dek, daouzek leo tro war dro, an Tad Maner a reas e brezegenn ziweza hag e komzas diwarbenn ar binijenn.

N'eo ket ankounac'haet c'hoaz an Tad Maner e Plougastel. En eun ti eus ar barrez oa dalc'het c'hoaz, beteg ar bloaveziou diwezaman, ha gand ar vrasa doujans, ar gwele m'oa bet ennan ar misioner o kousket epad ma labouras e Plougastel. Tri pe bevar bloaz a zo, ar gwele-ze a zo bet roet d'eur misioner, an Tad Jollek, eur Jesuist ive, ha breman eman e Kemper, e ti ar Jezuisted.

Eus Plougastel, da fin mezeven 1644, an Tad Maner a yeas da barrez Dirinon. Eno eo e voe sikouret, evid ar wech kenta, gant beleien eus ar parrezioù. Nao veleg, a glaske evel dan mad an eneou, a labouras a-unan gand an daou Dad.

Kalz tud a ziredas d'ar mision, ha goulskoude an ifern a glaskas enebi ouz ar visionerien. Personed ar parrezioù tro war dro a zistroe an dud diouz ar mision en eur lavaret : « N'ho pezo ket an absolvenn hiviziken diganeomp, mar dit da Zirinon. » Eur plac'h yaouank a rae diou leo bemdez evit mont da glevet katekiz ha prezegennou an Tad Maner. Eur manac'h he gwelas o tistrei eus Dirinon

hag a lavaras d'ezi. « C'houi a zo sot o koll evelse hoc'h amzer, p'e gwir ho peus a dost beleien ha leaned. » Met ar plac'h yaouank, teod lemm d'ezi, a respontas : « Ya, gwir eo, beleien ha leaned hon eus, met ha gwelloc'h, desketoc'h omp deuet da veza o vont d'o c'haout? Kaer ho pezo lavaret, ne gredin biken eo fall mont da glevet eur misioner a laka da lenva hag a dro ouz Doue ar re holl a glev e brezegennou. »

Persoun Dirinon e-unan n'en doa roet digemer d'an Tad Maner nemet war urz e eskob. Ha m'en dije kredet, en dije lavaret d'ezan mont kuit. Met eun deiz, epad ma lavare an Tad Maner e oferenn, an aotrou persoun a welas eun ael o respont d'ezan an oferenn. Neuze e voe gounezet e galon hag e teuas da veza mignon bras ar visionerien.

Kenderc'hel a reas an dud da ziredet a bep tu da Zirinon. Kalz grasou a voe skuilhet en eneo. Eur brosesion gaer a glozas ar mision, ha pa voe deuet ar poent d'an Tadou da vont kuit, tud Dirinon a glaske o derc'hel c'hoaz ganto.

Hirio c'hoaz e weler e traon iliz Dirinon kroaz ar mision prezeget gand an Tad Maner.

Eus Dirinon, an Tad Maner hag an Tad Bernard a yeas dre vor betek Kont-Leon evit gwelet Mikael an Nobletz. Ac'hano e tistro-

jont adarre da Blougastel da govez ar re n'o doa ket gellet kovez epad ar mision. C'houec'h sizun araok, p'edont e Daoulas, en eur bedi sant Korantin, o doa lakaet ar glao da goueza war an douar a oa devet gand ar zec'hor. Met abaoe, ar glao a gendalc'he da goueza, hag edo amzer an dourna. An Tad Maner a vodas bugale Plougastel, a reas d'ezo kana kantik sant Korantin, hag e teuas amzer vrao betek fin an eost.

Da viz here an Tad Maner a en em lakeas gant parrez Irvillac. Dont a reas tud adarre eus a bell. War dro dek mil a reas o mision. Eun den yaouank, eus ar barrez, eur mesaer, hag en doa en em werzet d'an diaoul, a voe gounezet gand ar misioner en eun doare vurzudus ha troet ouz Doue.

MISIONOU AR BLOAZ 1645. AR PROSESIONOU BRAS

Goude tremen eur pennadig amzer e Kemper, an Tad Maner a en em lakeas adarre da labourat hag a reas, e 1645, misionou e eiz parrez : Roscanvel, Hanvec ha Rumengol, sant-Thomas e Landerne, Logonna, sant-Rivoal, Berrien, Scignac, Benodet. Wardro hanter kant mil den, eus eskoptiou Kemper,

Leon ha Treger, a voe kelennet, hag ezomm o doa, rak dizesk oant war ar relijion hag o deveriou. « E pep lec'h, a skriv an Tad Maner, kalz pec'herien a zo bet gounezet gant trugarez Doue, ha dre o finijenn o deus goalc'het o buhez fall...

Adaleg neuze, an Tad Maner a laka e boan d'ober prosesionou bras evit skei an daoulagad.

Kerkent ha ma tigore eur mision en eur barrez bennak, e roe da anaout e vefe klozet dre eur brosesion vras; diskleria a rae ar misteriou eus ar relijion a vefe skeudennet. Dibaba a rae ar re a ziskoueze ar vrasa bolontez vat epad ar mision hag e verke d'ezo ar roll o defe d'ober, hag e raent eus ar gwella.

Skei an daoulagad, setu petra a glaske an Tad Maner; rei da gompren d'an dud pegement int bet karet gant Doue, lakaat en o c'halon kasoni evid ar pec'hed, ioul d'ober pinijenn.

N'eo ket hepken poaniou ha maro Hor Zalver a ziskoueze, met e vuhez penn da benn, hag en doare-man eo ec'h en em gemere : « Er penn araok e valee tud gant o armou, ha beb an amzer e tennent tennou fuzul.

Da c'houde, er renk kenta, oc'h skeud ar groaz, e kerze, daou ha daou, an ebestel, an

avielerien, an 72 diskibl, ganto eur gamps wenn; war o fenn e tougent eur gurunenn lore; en o dourn e tougent merk o c'harg pe ar binviou m'oant bet merzeriet ganto. Ma veze dilhad ha kanerien awalc'h, araog an ebestel e veze lakaet ar batriarched hag ar brofeted, sant Yann Vadezour. Da heul an ebestel e veze gwelet tri avielier merzer ha pevar doktor eus an Iliz.

Ar mister kenta lakaet dirag an daoulagad oa mister ar Werc'hez kinniget en Templ. Etre sant Joakim ha santez Anna e teue, leun a sked, ar Werc'hez Vari, bihan c'hoaz, o vont da bignat derezou an templ araog ar beleg bras.

Pelloc'h, evit diskouez mister an Inkarnasion, dindan eur gouel gwenn, douget gant peder blac'h yaouank e gwenn ive, e teue ar Werc'hez Vari, hag en he raok, an Arc'hel Gabriel. Eur goulm wenn gantan en e zourn, an Arc'hel a zeue bep an amzer da zoubla e benn dirag ar Werc'hez, en eur lavaret an *Ave Maria*.

Warlerc'h e valee ar bastored, gwisket e gwenn ha war o fenn eun tok plouz. Peb hini a oa gantan e brof da ginnig d'ar Mabig Jezus gourvezet en eur c'hraou, douget war dioukoaz an ebestel pe an diskibien. Endro d'ar c'hraou, e veze ar Rouaned maj, mantellou

kaer ganto, hag en o daouarn al listri a zôuge aour, ezans ha myrrh.

Eun Ael a gerze en o raok hag a zave uhel eur vaz warni eur steredenn.

An Innosanted santel a veze gwelet da c'houde, dilhad ruz ganto; en o c'hichen o mammou e kaonv, hag Herodez, ar roue kriz, eur c'hleze gantan en e zourn hag endro d'ezan e vourrevien.

An tec'h d'an Ejipt a veze diskouezet da c'houde : Ar Werc'hez, azezet war eun azenn, o starda war he c'halon ar Mabig Jezus; sant Jozef, war droad, o hentche.

Neuze, bleinet gant sant Mikael, eur groaz gantan en eun dourn ha balansou en eun dourn all, e teue renkennadou bugale o tougenn binviou ar Basion.

Eur beleg, gwisket gantan eur zae hir, liou glaz-ruz d'ezi, a skeudenne Hor Zalver, a gerze gant Per, Yann ha Jakez en e gichen, hag en o raok eun ael a zouge ar c'halir c'houero : beb an amzer e kinnige da Jezus da eva.

Warlerc'h ar skeudenn-ze, eur beleg all, chadennet ha stlejet, a ziskoueze Jezus kouezet etre daouarn e enebourien.

Da c'houde eur beleg adarre, e benn kurnet gant spern ha goloet a wad, eur vantell voug war e gein, eur benduenn en e zourn, a

skeudenne Hor Zalver diskouezet gant Pilat d'ar bobl. Soudarded ha bourrevien a gerze endro d'ezan.

Neuze e teue ar skeudenn a skoe ar muia an daoulagad : Jezus o tougenn e groaz. Goloet a c'houezenn hag a wad, war e dreid noaz, pleget dindan e zamm pounner, Jezus a gerze, en e gichen Simon eus Siren, prest d'e harpa pa vefe ezomm; met Jezus a goueze evelato hag ar vaouez santel Veronik a dostae kerkent da zec'ha d'ezan e zremm.

An Werc'hez Vari, skeudennet gand eur vaouez e kaon bras, eur c'hleze sanket en he feulltrin, a heulie goustadik, etre an diou Vari, hag a zouge he glac'har gand ar brasa nerz-kalon.

Warlerc'h ar Werc'hez e teue ar zent hag ar zentezed o deus diskouezet karantez vras evid ar groaz, evel sant Louiz, santez Helena, santez Kastell a Sienn, ar verzerien vras eus an Iliz, hag ive sent Breiz.

Gwerc'hezed, merzerezed e leiz a gerze da c'houde, ar re genta gand eur zae wenn-kann, eur skourr palmez en o dourn; ar merzerezed, gand o zae ruz hag ar benveg m'oant bet lakaet gantan d'ar maro.

Dont a rae ive C'hoarezed an Trede Urz, a rene er bed eur vuhez a binijenn. O dilhad

louet hag o gouel tenval o grae demhenvel ouz Leanezed.

Neuze hepken e teue tro ar veleien; niverus e vezent, rak dont a raent eus ar parreziou tro war dro. Gand o dilhad oferenna e kerzent araog ar Zakramant douget dindan an daez gand an aotrou persoun, pe eur vikel vras pe eur beleg all a renk uhel.

An dud a heulie war diou renk, sioul hag o pedi.

Eur groaz ruz, bras, douget e penn pep renkad, o dispartie an eil diouz egile.

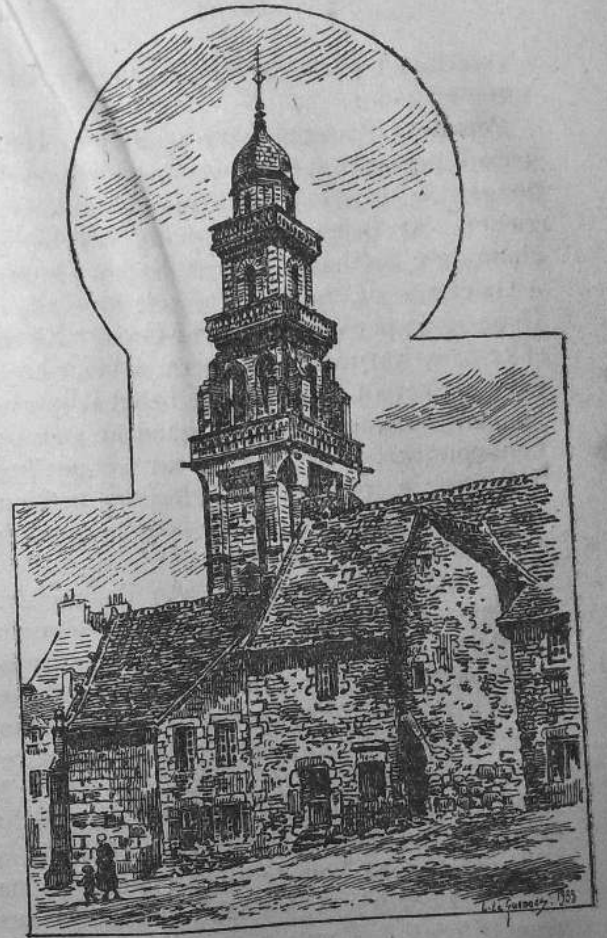
Ar banneliou, skeudennou ar zent, a ziskoueze peseurt Breuriez a veze o tremen.

Eur wech an amzer e chomed a zav, hag e veze diskouezet eur mister bennak eus ar Basion. An Tad Maner a rae eun tammig prezegenn.

Kantikou a veze kanet hed an hent. Eur rumm ganerien a responte d'eur rumm all.

P'en em gave ar brosesion el lec'h merket, eur park pe eur blenenn vras bennak, e veze laket ar Zakramant war eun aoter savet d'hen digemeret, hag e kichen e veze eur gadorbreg.

An Tad Maner a renke an dud brao ha buan endro d'an aoter; an holl a stoue, pep rumm goude egile. Pa veze fin, ar Zakramant

Iliz Sant Thomaz, Landerne

a veze kuzet gand eur gouel, hag an Tad a bigne er gador.

Peurlies a prezege war ar Basion. Hag e kreiz e brezegenn, e lavare d'ar beleg en doa douget ar groaz evel Jezus, pignat en e gichen. Ar beleg, skuiz maro, n'helle ket chom en e zav hag a goueze dindan e zamm. « Gwelet a rit, pec'herien, eme an Tad, an Doue-ze ho peus staget ouz ar Groaz? E benn sakr a zo kurunet gant spern. C'houi eo ho peus sanket an drein-ze en e benn. C'houi eo ho peus sammet e ziskoaz gand ar groaz-ze ker pounner. Setu aze labour ar pec'hed. Sellit ouz e zremm. An Aelez eus an Nenv a c'hoanta he gwelet, ha c'houi ho peus he stlabezet en eur doare euzus. »

An dud a ziorolle da lenva. An Tad a ehane neuze eur pennadig. Da c'houde, e lavare gand eun nerz nevez : « Lakit doun en ho kalonou ar pez ez an da lavaret d'eoc'h; ar beleg a zo aman n'eo nemet skeudenn Jezus, ha goulskoude p'her gwelit, n'hellit ket miret da lenva. Petra a vije neuze, ma welfec'h Jezus e-unan o tougenn e groaz lakaet gant ho pec'hejou da veza ker pounner? Petra a c'hoarvesfe, ma komzfe e-unan ouzoc'h, ma lavarfe d'eoc'h : « Va fobl, petra am eus graet d'eoc'h? Perak va gwall-gas evelse? N'oun deuet war an douar-man nemet evit rei

d'eoc'h ar vuhez, ha c'houi, dianaoudek, a ro d'in ar maro? »

Neuze an dud a zifronke, hag an Tad a ranke diskenn eus ar gador. En em lakaat a rae adarre e penn ar brosesion, hag an dud a zistroe d'an iliz en hevelep renk.

Evel a weler, ijin en doa an Tad Maner. Ar brosesion-ze, kerkouls hag an taolennou, a rae d'an dud kompren ar relijion dre o daou-lagad. Vad a raent d'ar galoun. Ar re a oa bet oc'h ober roll ar zent, roll ar Werc'hez, roll Hor Zalver, a zalc'he sonj hag a c'hoantae da c'houde, dre o buhez santel, diskouez oa dleet d'ezo kerzout atao war roudou Hor Zalver hag ar zent.

D'ar parrezioù all ive ar prosesionou a rae vad. Rak diredet a rae tud eus a bell da welet ar brosesion, hag e tristroent d'ar ger, eürus, ha c'hoant d'ezo gwelout ober ivez mision en o farrez.

1646

Mont a rae al labour war araok gant an Tad Maner. An Aotrou Louet, eskob Kemper, c'hoant d'ezan gounit buan e holl eskopti da Zoué, a bede an Tad Maner da vont e pep lec'h. Met evit startaat ar feiz er parrezioù o doa klevet, da genta, ar visionerien, e lava-

ras d'ezo prezeg adarre e Kemper, e Douarnenez ha tro war dro. Ar pezh a voe graet.

Eus Douarnenez, an Tadou a en em lakeas en hent evit mont d'ar zavheol eus eskopti Kemper, e kostez Langonnet; eno n'oa ket bet c'hoaz a vision. Kalz poan o devoe an daou Dad, met kalz joa ive, rak konta a reont e voe er bloaz 1646, 36.000 den o selaou o frezegennou; eun niver bras a bec'herien kaledet a zistroas ouz Doue, a goveseas pec'hejou o buhez penn da benn; kalz tiegeziou, e brezel an eil ouz egile, a zisklerias dirak testou ober ar peoc'h hag en em glevet hiviziken.

E parrez Sant-Vayeu, hirio e eskopti sant-Brieg, an dud yaouank, da zul ha da c'houel, goude an ofisou, a rede da zansal hag a dremene al lodenn vrasa eus an noz oc'h ober pec'hejou. An Tad Maner a zigoras ar mision eur zulvez, goude ar gousperou. Kerkent ha ma pignas er gador, an dud yaouank a guiteas an iliz da vont etrezeg ar c'hoad da zansal, evel m'oant boazet. « Daoust hag emañ etouez tud c'houez ar C'hanada? » a lavare ennan e-unan an Tad Maner. Met ne fallgalonas ket. Redet a reas warlerc'h an dud yaouank hag an Tad Bernard a reas ive; kana a rajont dirazo eur c'hantik brezonek. O klevet kana, ar gouezidi o devoe evel plijadur. Tostaat a rajont, an eil goude egile, ha

pa voent holl bodet endro d'ezan, an Tad, gant douster ha madelez, a gomzas d'ezo eus o ene hag eus Doue. Gounezet e oant, hag ez ajont war e lerc'h d'an iliz.

Ar mision a voe kaer meurbet hag a zougas fronez. An dansou-noz a voe dilezet hag an dud a en em droas evit mat ouz Doue. D'ar brosesion vras a glozas ar mision, ez oa war-dro 6.000 den. Graet e voe goulennou ouz an dud yaouank war gwirioneziou ar relijion, hag e c'helljont respont difazi.

Goude Sant Vayeu, e miz gouere e voe graet mision e Mur, eur barrez brudet fall, leun a laeron enni, a dud hep relijion, gouest da veza muntrerien. Dizesk e oant war ar c'hatekiz, m'oa eun druez. Ar pennou bras eus ar barrez ne ouient ket petra eo mister an Dreinded.

Met madelez Doue a zo bras. Er barrez-ze, kement enni a bec'herien, an Tad Maner a voe selaouet gant ar brasa evez; re vihan oa an iliz evit digemeret an holl, hag e voe ret prezeg er maez, war ar blasenn. An Tad Maner, eur vaz wenn en e zourn, a zisplegas eno taolennou Mikael an Nobletz, hag an dud e zelaoue gant plijadur. Epad eiz dez penn da benn e padas ar mision, hag ar barresioniz, hep diskouez tamm skuisder, a jome en iliz ha tro war dro da zelaou ar prezegennou, da

govez o fec'hejou, da bedi an Aotrou Doue.

An aotrou Louet, eskob Kemper, a zigouezas e Mur epad ar mision. Eun digemer kaer a voe graet d'ezan. An aotrou 'n eskob a zikouras ar visionerien, a goveseas kalz tud, hag araok mont kuit e pignas er gador da drugarekaat an holl.

Eur brosesion eus ar re gaera a voe da echui. Er brezegenn ziweza a reas, an Tad Maner a gemeras ar groaz, hag ouz he diskouez d'an dud : « Setu aze, emezan, an Hini a zo bet staget ouz ar groaz gant hor pec'hejou. Sellit ha gwelit petra hoc'h eus graet. » An dud a zirollas da lenva, ha kement, ma ne c'hellas ket ar prezeger kenderc'hel da gomz ha ma rankas diskenn eus ar gador.

Da fin ar mision-ze, an Tad Bernrad, re skuizet, a gouezas klanv. An Tad Maner e gasas da skolaj Gwened evit kemeret eun tamm ehan.

An Tad Maner, hen, ne felle ket d'ezan diskuiza. Mont a reas gant misionerien eus skolaj Gwened, an Tad Thomas, an Tad Rigoleuk, an Tad Huby, d'ober eur mision e parreziou Klegerek ha Lignol. Daouzek beleg eus an eskopti a zikoure an Tadou Jezuisted. An dud a ziredas d'ar mision, hag an eneoù a voe kelennet, sklerijennet ha santellaet.

Eus Lignol an Tad Maner, gand unan eus e genvreudeur a yeas da c'hovellou bras Rohan, e koad Kenekan. Kalz tud a oa eno o labourat hag a veve hep tamm relijion ebet. O c'halonou a oa ker kalet hag an houarn a labourent. An Tadou ne c'helljont ober netra etouez an dud keiz-ze. Digouezet diwezat d'ar pardaez, e c'houlenjont eur gwele evit tremen an noz. Ne voe ket roet d'ezo eur gwele, ne voe ket roet zoken eun tammig plouz, hag e voe ret d'ezo mont kuit, e kreiz an noz hag an denvalijenn, da glask lojeiz en eun tu bennak all.

Distro da vro Gerne, an Tad Maner a brezegas e parrez Landelo. O veza ma ne ouie ket an aotrou persoun a vrezonég, an dud a oa dizek bras war ar relijion ha troet ouz ar pec'hed, hag e voe labour d'ober en o zouez. An Tad en devoe eno ar joa da welet ermitaj Zant Telo hag e vez toullet en eur roc'h. Sant Eozen, o tremen e Landelo, en devoa kousket er bez-ze, hag an Tad Maner en devoe tro da enori en hevelep amzer sant Telo ha sant Eozen. Hirio c'hoaz e weler e iliz Landelo kroaz mision an Tad Maner.

Goude Landelo, war goulenn an aotrou Louet, eskob Kemper, an Tad a glaskas ober mision e parrez Sant-Thurien. Siouaz ! En eun doare spontus edo ar barrez en amzer-ze,

rak ar veleien zoken a roe enni skouer fall. Epad tri dervez an Tadou a glaskas prezeg, met ar barresioniz, poulzet gand an aotrou persoun, o c'hasas kuit, hag e voe ret d'ezo ober evel ma lavar Hor Zalver d'e ebestel : « Ma ne fell ket d'an dud, en eur ger bennak, ho tigemeret, hejit poultrenn ho potou hag it d'eul lec'h all. »

ER BLOAVEZIOU 1647 HA 1648

Er bloaz 1647 an Tad Maner a gont en deus kelennet daou ugent mil den, ha desket d'ezo beva e kristenien; ouspenn dek mil o doa kovesaet holl bec'hejou o buhez; eleiz a bec'herien kaledet a oa distroet ouz Doue; enebourien o doa graet peoc'h hag emgleo etrezo.

Evel a weler, war araok ez ae heb ehan.

Er zav-heol hag en hanter-noz eus eskopti Kemper eo e labouras e 1647, hag e Kallag da genta. N'oa ket kement a dud neuze e Kallag hag a zo hirio, met selaou a rajont mat prezegennou ar mision. Ar vugale a zeskas mat o c'hatekiz hag a rae goulennou ouz ar re a welent o tremen, evit diskouez oant desket bras.

Pluskellek, Karnoet ha Ploura a glevas ar misioner araok Pask.

E pep lec'h oa ezomm da gelenn, rak an dud a oa dizesk meurbet. « Pet Doue a zo ? » a c'houlennas eun deiz an Tad Maner digant eun den koz 80 vloaz. — « Daouzek, » emezan — « Nann, a respontas eur vaouez a oa e kichen; n'euz nemet seiz. » Fals-kredennou ha gizioù diskiant a oa en em zilet ive en o zouez. Evelse, d'al loar nevez, e lavarent war o daoulin eur Bater en enor d'al loar nevez, evit kaout amzer vat epad ar miz.

Pec'hejou bras a raent, o veza m'oant dizesk, ha lod anezo a oa henveloc'h ouz chatal eget ouz tud. Ne welent endro d'ezo ha ne glevent nemet traou divalo. Penaos, neuze, o devije gellet beva dereat ?

Ar mision a zigoras o daoulagad d'an dud-se hag a zeskas d'ezo kaout kasoni ouz an droug hag ar pec'hed.

Goude Pask, an Tad Maner a grogas e mision Neulliak ha Kergrist, hirio e eskopti Gwened. Neuliak a oa eur barrez vras, met kollet gant an dizurziou. Da zul ha da c'houel ar yaouankizou a dremene o holl amzer o tansal; ar gerent n'hellent mui lavaret netra d'o bugale; ar re-man ne zentent ket, ne glas-kent nemet plijadur, hag evel m'eo aes kompren, traou divalo a c'hoarveze er barrez.

Ar mision a zeuas a benn da derri ar gizioù fall ha da lakaat urz vat e lec'h an dizurz.

E parrez Sant-Karadeg e voe dishenvel an traou. Eno an dud, adaleg ar penn kenta, a ziskouezas doujans vras evit ar visionerien. Stoui a raent dirazo evit pokat d'o zreid, kaer a oa klask miret outo. Epad holl dervezioù ar mision an dud a ziredas d'an iliz, eürus ha laouen o klevet displega komzou Doue.

E Killio ez eas an traou evel e Sant-Karadeg.

E Merleak, avat, e voe poan. An Tad Thomas a oa deuet da zikour an Tad Maner hag an Tad Bernard. Er barrez-ze, da amzer ar foenn, an dud yaouank a en em roe d'ar plijadurezioù difennet. An Tad Maner a skoas kalet war ar gizioù fall hag a c'hellas o zerri. Met labour ar visionerien ne blije tamm ebet da vevelien an diaoul. Eur vandenn dud fall, o welet edo an trec'h gant ar visionerien, a zonzjas o laza. Mont a rajont beteg ar gambr el lec'h m'edo an tri Dad o kousket. Met an hini a oa e penn ar vandenn, p'edo o vont d'ober e daol fall, a glevas eur vouez o lavaret d'ezan : « Petra rez ? » Hag ez eas war e giz, hag ar re all ive.

Daou vloaz goude, an den-ze, distroet ouz Doue, a gontas d'an Tad Maner an taol en doa c'hoantaet ober, hag ugent vloaz war-

lerc'h e toue da lavaret oa gwir ar pezh en doa diskleriet.

E 1648, an Tad Maner a labouras muioc'h c'hoaz eget e 1647, p'e gwir e komz eus tri-ugent mil den kelennet gantan. « Seulvui, emezan, ma kendalc'homp d'ober misionou, seul vrasoc'h eo madelez Doue evidomp. »

Pemzek mision a brezegas er bloaz-ze. Bez e voe mision e Korlay, Plusulien, Bodeo, Sant-Martin-ar-Prajou, hag ive e meur a barrez eus eskopti Raozoun.

Ar mizioù diweza eus ar bloaz 1648 a dremenas e eskopti Kemper adarre, e Fouesnant ha da c'houde e Beg ar Raz, e Goulien, Kleden ha Plogoff. Laouen e voe o welet oa chomet tud ar C'hap-Sizun start en o feiz abaoe m'oa bet en o zouez. « Hirio, emezan, e tiskouezont muioc'h a geuz da bec'hejou dister eget gwechall d'ar pec'hejou brasa. »

Troet oant e gwirionez ouz Doue an dud-se. Karet a raent klevet komzou Doue, hag e lavarent d'an Tad Maner : « Ha pa jomfec'h er gador-brezeg eus ar mintin beteg an noz, ni hor befe plijadur o klevet ho komzou. »

Evit klevet displega komzou Doue eo e teuent niverus d'ar parrezioù a veze enno mision, ha meur a hini a jome epad eur miz hag ouspenn da zelaou an Tadou.

Netra gwelloc'h eget an ioul zantel-ze. Rak skrivet eo er Skritur sakr : « Eürus ar re a glev komzou Doue hag o dalc'h mat en o c'halon. » Ar re a gar rei d'o ene magadurez santel ar wirionez a zo war hent ar zilvidigez.

Poan ha labour en deze an Tad Maner, met frealzidigez a gave ive leiz e galon. Gwelet a rae tud a bep oad hag a bep stad oc'h en em lakaat a-zevri da garet ha da zervicha Doue, o tilezel ar pec'hed evit ren eur vuhez santel, ha n'eus netra d'ober plijadur d'eur beleg evel gwelet an dud o terc'hel mat war hent ar baradoz.

En e skridou e lennomp traou evel ar re-man : « Eur vaouez, goude beza renet eur vuhez direol, a en em roas da Zoue, met a greiz kalon. Yun a rae bemdez; war he zreid noaz e valee er goanv evel en hanv, hag e kendalc'has beteg he maro. Dre he finijennou hag he fedennou e trec'has holl ardou an drouk-spered, hag eun nosvez m'oa tentet gwasoc'h eget biskoaz, ez eas d'en em zouba el lenn a oa e kichen he zi, hag e chomas eno en dour yen, e kreiz ar goanv, beteg ar mintin. »

— Eur plac'h yaouank a voe eun deiz pedet gant eun aotrou bras da vont da zansal. En eul lec'h sakr edo an dans. « Biken, eme ar plac'h. » — « Ma ne zentez ket dioc'htu, a

lavaras an aotrou, me roio d'it eur javedad. » — « Va lazit gant ho kleze, ma karit, a respountas ar plac'h yaouank; gwelloc'h eo ganen mervel eged ober eur pec'hed. »

« E gwirionez, eme an Tad Maner, e holl vroiou ar bed o deus klevet kelou mat an Aviel, ha bez ez eus unan hag a vije en em ziskouezet enni ker brao ha ker skedus madelez Doue? Ne gav ket d'in. »

1649

E pep lec'h e veze galvet an Tad Maner. An Aotrou de Rieux, eskob Kastell-Pol, her pedas hag hen aspedas ken alies, ma voe ret d'ezan senti, ha da viz genver 1649 e tigouezas e Kastell. Kerkent e tigoras ar mision er barrez. Er memes amzer e voe prezeget ive e Roskof.

Epad m'edo e Kastell, an Tad Maner a zifennas Amis Pikard, eur vaouez santel eus Gwiklan a c'houzanve poaniou eur verzerez dre garantez evit Jezus-Krist, he Mestr. Drouk-prezeget gant an dud, tamallet d'an aotrou 'n eskob, edo o vont da veza barnet, hag an Tad Bauny, kenvreur an Tad Maner, a voe hanvet da varner. Heman a c'houlennas e pelec'h edo an testou, an tamallerien. Den

n'en em ziskouezas, hag ar prosez a voe dilezet. An Tad Maner a yeas betek Gwiklan da frealzi Amis Pikard, ha ne voe ket diaes d'ezan diskouez oa bet tamallet e gaou.

Goude Kastell ha Roskof, e voe mision e Enez Vaz. Tregont vloaz a oa abaoe m'oa tremenet dre eno Mikael an Nobletz, ha n'oa ket c'hoaz ankounac'haet e genteliou. « E nep lec'h, eme an Tad Maner, n'am eus kavet kristenien ken desket ha ken santel eget e Enez Vaz. En eur vont kuit, e kav d'in em'aoun o tilezel an douar santel. »

Eus Enez Vaz, e teuas da Landerne, Mikael an Nobletz en doa prezeget er gêr-ze e 1613 hag en doa kavet enni kalz tud troet muioc'h ouz ar bed hag e blijadureziou eget ouz Doue. An dud-ze o doa graet fae war e brezegennou. An Tad Maner a eostas war-lerc'h Mikael an Nobletz. Digemeret mat e voe e Landerne. Prezeg a eure e Sant-Houardon, e Sant-Thomas, e Sant-Julian, e Penc'hran, hag e pep lec'h an dud a zirede d'e glevet, ha pa voe fin d'ar mision, e teujont da ziskleria d'ezan o anaoudegez vat.

Goude Pask, e kavomp an Tad Maner pell eus Landerne, e Plonevez-Kintin, eur barrez hag he doa ezomm da glevet mouez ar visionerien. Rak pep seurd giziou fall a oa enni. An dud a en em roe d'ar vesventi, d'an

hudurnez. Kasoni o doa an eil ouz egile, hag ec'h en em gannent alies, m'oa eun druez.

Eun digemer fall a voe graet eno d'an Tad Maner. « Eur sorser, emezo, eun ampoezoner a zo deuet en hor parrez. » Hag e kontent diwar e benn pep seurd geier divalo. An Tad n'oa ket eun den da veza spontet evit klevet tud o lavaret traou diskiant ha fallakr. En em lakaat a eure da brezeg. Epad an eiz dervez araok sul ar Pantekost, eiz den hepken a zeuas d'an iliz.

Pedi a reas ar Spered-Santel da sklerijenna tud keiz ar barrez-ze ha da domma o c'halonou. E bedenn a voe selaouet. Rak, da zul ar Pantekost, an holl o veza deuet d'an iliz, e reas d'ezo eur brezegenn birvidik meurbet. Komz a eure eus teodou tan ar Spered-Santel hag ive eus tan an ifern. An dud a voe skoet o spered abenn ar fin hag e voe gwelet an daerou o c'hlebia o daoulagad. « Ya, eme an Tad Maner, mat a rit diskouez keuz d'ho pec'hejou, met gant an holl daerouze ha gellout a reoc'h teneraat kalon Doue en ho kenver? N'ouzoun ket. » An dud neuze evel spontet, a huanade, a zifronke. Hag an Tad da lavaret : « Mil bennoz d'eoc'h, va Doue, d'ober abenn ar fin eur zell a drugarez war an dud-man n'o deus graet nemet dizenti ouz ho lezenn hag ober pec'hejou...

Va breudeur ker, ho taerou a verk hoc'h eus en ho kalon keuz d'ho puhez tremenet; n'eo ket awalc'h lenva; ret eo breman ober pini-jenn, pinijenn wirion. » Neuze an holl, a vouez uhel, a zisklerias kaout c'hoant da jench buhez ha d'en em rei da Zoue.

Derc'hel a rajont d'o ger. An holl a zire-das da govez o fec'hejou. Pardon a rajont an eil d'egile. Ar peoc'h hag an urz vat a renas a-nevez er barrez.

Tost da Blonevez-Kintin, edo parrez Bothoa, eur barrez vras en amzer-ze, rak, gant ar parreziou bihan stag outi, he doa daouzek mil den. Ar barresioniz, o welet ar vad graet e Plonevez-Kintin, a bedas an Tad Maner da brezeg ive en o iliz. Ezomm bras o doa da glevet prezegennou, p'e gwir o ferson ne anaveze ket ar brezoneg ha n'helle ket prezeg d'ezo. Met an aotrou person a zisklerias ne vije ket a vision en e barrez. An dud a en em zavas enep d'ezan, hag anez an Tad Maner e vije bet c'hoari fall.

An Tad a oa o vont da guitaat, daoust da zaerou ha da glemmou an dud, pa voe gwelet an aotrou de Kerautret o tostaat d'e dro : « Penaos? emezan. An daouzek mil den a zo er barrez n'hellint ket klevet mouez Doue, daoust d'o c'hoant? » Mont a reas da gaout an aotrou person : « Gwaz a ze evidoc'h, eme-

zan; ho puhez ne vezo ket e surentez, ma ne vez ket a vision. »

Aon a grogas neuze en aotrou person, hag e teuas da bedi an Tadou da zigeri raktal ar mision.

Met n'en doa ket gellet, evit-se, en em zizober eus e demz-spered gwarizius. Klask a reas trabas ouz ar visionerien meur a wech o tifenn kana ar c'hantikou, o freuza an traou a oa bet renket gant an Tadou, hag eun deiz, p'edo an Tad Maner o vont da bignat er gador, e lakeas eur prezeger all en e blas, hag ar prezeger-ze a voe dichek a-walc'h evit lavaret n'oa ar visionerien nemet fals-profeted. Eur beleg all a damallas e gaou an Tad Maner da veza graet traou euzus.

En desped d'ar brezel-ze, kalonou an dud a voe gounezet hag ar mision a reas kalz vad e Bothoa ha tro war dro.

Eun den hag a oa bet pell amzer dindan galloud an drouk-spered, a gounnare pa gleve tud o tispenn an Tadou. « Fall a rit, emezan, o tibuna hevelep geier. Me a zo bet eur pen-nad mat dindan galloud an drouk-spered. Kollet am oa pep fizians hag edon o vont da gregi en eur c'hleze evit her sanko em c'horf. Met abaoe m'oun bet o kovez gant unan eus an Tadou-ze, ar peoc'h a zo deuet d'am ene hag an enebour a zo bet ret d'ezan tec'het. »

Evel kustum, grasou bras a voe skuilhet gant Doue epad ar mision, hag an Tad Maner a voe digollet eus e boan.

An aotrou person, avat, ne jenchas ket. Skriva a reas da Baris, da zoktored ar Sorbonn, evit diskuilh ar pezh a oa bet graet epad ar mision, evel ar c'hantikou, hag ar brose-sion vras. Met eus Paris e teuas d'ezan ar respont-man : « N'hellomp ket koundaoni ar pezh a zo kavet mat gant an eskibien. »

E Laniskat, p'edo ar mision o tigeri, e c'hoarvezas eur maro trumm a reas d'an dud prederia war stad o ene ha selaou gant evez ar prezegennou. Er barrez-ze, an dud yaouank a oa sod gant an dansou. Hogen, eur zulvez, epad m'edont o tansal endra c'hellent, unan eus an danserien a gouezas maro mik etre divrec'h ar plac'h a zanse gantan. An holl a voe spontet hag a gemeras hent ar gêr. An Tad Maner a gavas tro eno da rei da glevet d'an dud gwirioneziou kalet, hag e voe selaouet. An dud yaouank a zeuas da veza furoc'h; an dizurziou a voe dilezet.

Er bloaz 1649 ive eo e teuas an Tad Maner da Lokornan (Leon), da Blouzane ha da Lok-Maria-Plouzane.

DIZURZIOU AR SABAD

Da fin ar bloaz 1649, an Tad Maner a zigouezas e Sant-Guen. Dont a rae evit prepari tud ar vro da reseo sakramant ar Gonfirmasiou. En em lakaat a reas da zeski d'ezo o c'hatekiz. Met kement a dud a ziredas d'egaout, da c'houlenn beza kovesaet, ma rankas chom pell er vro.

Eno eo e tizoloas da genta traou euzus ha spontus a gavas da c'houde stank e Breiz : tud oc'h adori an diaoul.

Satan a zo leun a ijin evit touella an dud, ha dreist-holl er broiou a zo enno tud dizesk war gwirioneziou ar relijion. En amzer-ze, siouaz ! ar bobl e Breiz a oa evel beuzet e tenvalijenn ar maro. Ar Vretoned, e meur a lec'h, n'o doa anaoudegez ebet eus o relijion. Dont a raent d'an iliz, evid ober ar c'hiz, met hep gouzout petra eo gwirioneziou ar feiz.

Eun den yaouank eus Sant-Guen a zisklerias da genta d'an Tad Maner an dra-man : « Ar maro a zo o para war va fenn, o veza m'am eus dilezet eur Vreuriezh hag am oa roet va hano d'ezi. » Konta a reas d'an Tad e veze er vro, epad an noz, eur vodadeg e kreiz eul lanneg vras. Eno, ouz sklerijenn goulouennou graet gant peg ha rousin, eur vandennad

tud, gant trouz bras, a c'hoarie pep seurd c'hoariou, kartou, dinsou pe draou all, epad ma veze lod o tansal endro da eun tron alaouret a veze warnezan azezet eur spontailh iskis, roue war bro an denvalijenn. D'ezan an holl a dlie diskouez doujans. En distro, ar roue euzus-ze a bromete d'an dud eun eürusted a badfe keit hag o buhez. Met gwall ger e kouste an eürusted-ze p'e gwir e veze ret adori ar roue, rei d'ezan pokou mezus, en em vouestla d'ezan korf hag ene. Goulenn a rae ouspenn nac'h Doue, ar Werc'hez, ar zakramanchou, an iliz, feiz ar Vadiziant.

An den yaouank en doa graet, emezan, kement a oa gourc'hemennet, hag evit siella ar marc'had en doa paket a-drenv d'e c'houzoug eun taol a reas d'ezan eur merk da jom ato; e hano a oa bet skrivet war eul levr du gant gwad tennet eus unan eus e vizied. Goude beza engouestlet evelse, en doa aotre da vont da festou, dansou ha misteriou mezus ar sabad. Hag epad pell amzer sionaz! en doa kemeret perz enno. Krignet breman gand ar boan-spered, ar c'heuz, goloet a vez, e klaske en em zistroba eus e liammou. Met an diaoul hag e vignoned boazet da vont d'ar sabad ne lezent peoc'h ebet gantan : « Ha dreist-holl, emezo, difenn da vont gaout ar Jezuisted-ze a zo diouallet gant ar Werc'hez eus an Neuv.

Ma tizentez ouzomp, ni da gastizo hep damanti. »

O klevet hevelep traou, an Tad Maner a welas dioc'htu oa ret d'ezan mont goustadik ha gand ar vrasa furnez. Gant asant an den yaouank, e komzas d'an aotrou Louet, eskob Kerne, a oa d'ar mare e Sant-Guen. An Aotrou Louet a c'hoanteas gwelet e-unan an den yaouank hag a en em ziskouezas leun a vadelez evitan. Sellet a reas mat ouz ar merk diaoulek graet en e c'houzoug hag e reas warnan pedennou an Iliz da gas kuit an droukspered. « Bezit leun a fizians, emezan, hag hiviziken fidel da Zoue. Gouzanvit gant pasianted, e pinijenn d'ho pec'hejou, an taoliou a c'hellfec'h da gaout c'hoaz digand an drouk-spered, ha sentit mat ouz an Tadou. »

An Tad Maner n'oa ket evit chom pelloc'h e Sant-Guen, hag a yeas da barrez Mur da brezeg Korreiz 1650. Epad ar c'horaiz-ze e c'hellfe evesaat gwelloc'h ouz an traou souezus a oa bet diskleriet d'ezan e Sant-Guen.

Eus a bep tu breman e tirede tud da ziskuilh traou henvel ouz ar re a oa bet diskuilhet e Sant-Guen. An diaoul e-unan eo a ranke beza an hini a alie an dud da zilezel ar Rozera, da bellaat diouz an daou Dad a brezege e Breiz, ha zoken d'o lakaat d'ar maro. — « Perak n'o lazit ket? », en doa lavaret

d'e vignoned vrasa. — « Klasket hon eus, eme ar re-man, met n'hellemp ket dont a benn. » — « Tamallit i eta neuze d'an aotrou 'n eskob, ma vezint hanvet da jom e parreziou. » — « N'hon eus espernet netra, emezo, met an aotrou 'n eskob ne gred ket d'hol lavarion. »

Kantikou ar mision hag ar prosesionnou bras a zisplije kenan d'an diaoul.

Ar pezh a rae poan vras d'an Tad Maner oa gwelet pegen doun oa aet an droug er vro ha pegeit oa en em astennet. Eul lodenn vras eus Breiz a oa taget, ha n'eo ket unan bennak hepken a veze er sabad, met tud eleis, tud a bep renk, a bep stad, gwazed, merc'hed, tud yaouank, bugale, ha zoken beleien, leaned. E meur a lec'h ar vugale a veze, ez vihan, gouestlet d'an diaoul gand o c'herent.

Ar vodaleg ne veze ket atao er memes lec'h met peurliesha e veze e kreiz eul lanneg vras, pell diouz an tiez. Ar re a oa engouestlet a boanie da zigas re all d'o heul, oc'h ober aoun d'ezo, o lavaret e c'hoarvesfe ganto gwall-auriou, ma ne zeufent ket.

Eur plac'h yaouank 16 vloaz a oa aet d'ar sabad da heul eun den brudet mat, er barrez, hag e kave d'ezi ne rae netra fall ebet o vont evelse. Met kerkent ha ma tigouezas, e voe lavaret d'ezi nac'h Jezus-Krist hag adori an

diaoul. « Ma ne zentit ket, a lavaras an hini en doa he digaset, e vo skoet warnoc'h. » O kredi oa deuet he eur ziweza, ez eas d'an daoulin, en eur lavaret : « Etre ho taouarn, va Doue, me a laka va ene. » Eun ael eus an Nenv a ziredas d'he zenna eus an toull fall-ze ha d'he digas da di he zud. » Va merc'h, emezan o vont kuit, pa vezot en eur riskl bennak, pedit, ha Doue ho sikouro. »

Nebeut amzer araok koraiz 1650, Satan en doa graet muioc'h eget biskoaz evit dont a benn eus ar misionou. Pevar eus ar re a zaremprede ar sabad, tud leun a fallagriez, o doa lakaet en o fenn laza an Tad Maner. « En taol-man, emezo e vo d'eomp. » Hag e tlient ober o zaol fall pe d'ar Yaou-Gambrlid, pe da c'houel ar Zakramant, pe da c'houel sant Yann-Vadezour. Met Doue a ziwalle an Tad hag a ziabennas menoz fall ar pevar aillhon.

Eur mevel all da Zatan a zeskas d'eur vaouez koz ha fallakr an doare d'en em zizo-ber eus an Tad Bernard hag an Tad Maner : ober o fatrom e koar ha sankha eun nadoz er skeudennou-ze el lec'h emma plas ar galon, meur a zervez dioc'h tu, en eur lavaret eur renkennad geriou sot.

An Tad Maner hag an Tad Bernard n'o devoe droug ebet, sklaer eo. Ha diwezatoc'h

ar vaouez koz, o c'houzout edont e buhez, a zavas keuz ganti d'ar pezh he doa graet. Goulenn a reas pardon hag ec'h en em droas ouz Doue.

Nec'het oa lakaet an Tad Maner gand an dud keiz-ze a gave war e hent, tud kollet gand an drouk-spered ha dies bras da zistrei ouz Doue. Da heul ar re all e teuent d'ar mision, met mil boan o doa oc'h en em zistroba eus lasou an diaoul. Peurliesha ar fizians a vanke d'ezo, hag e komzent evelhen : « Heb ar Vadiziant, silvidigez ebet da c'hedal; hogen merk ar Vadiziant a zo bet tennet diwar hor penn gand an drouk-spered, ha ne vez ket roet diou wech ar Vadiziant; rakse ni a zo kollet, kaer hor bezo ober. »

Hag ar re o doa c'hoant en em rei da Zoue, a gile o sonjal en holl bec'hejou spontus ha mezus o doa graet, blasfemou, sakrilachou a bep seurd. Ouspenn-ze, aon o doa ive rak o c'henvreudeur fallakr. Ar re-man a zistroe an dud diouz ar mision, a c'hoarze goap d'ar re a bede, d'ar re a dostae ouz ar zakramanchou. A-wechou e klaskent o sponta en eur lavaret e c'hoarvesfe ganto gwall-euriou.

An Tad Maner a gavas eun niver bras eus an dud keiz-ze a oa truezus o stad. Pa zeuent da govez, o doa c'hoant en em zizober eus o bec'h pec'hejou, met n'hellent ket atao.

A-wechou e veze evel stardet o gouzoug d'ezo; edont o vont da govez o fec'hejou, hag o mouez a veze mouget, o muzellou klozet. Evit gellout terri o liammou, e rankent reseo eus an Nenv eur c'hras sklaer hag anat, pe digant ar Spered-Santel war eün, pe dre zikour ar Werc'hez, pe dre eur zant bennak.

Eur wech eur plac'h yaouank, kaset d'ar sabad gand unan eus he amezeien, he doa asantet beza korf hag ene d'an diaoul. Nac'het he doa ive feiz he badiziant. Met, pa voe lavaret d'ezi nac'h ive ar Werc'hez Vari : « Ah; nann, emezi; an dra-ze ne rin biken. » Kinniget e voe arc'hant d'ezi. Poan gollet. Lavaret e voe d'ezi e vije skoet warni, e vije lezet da vervel gand an naon el lec'h gouez-ze. « Skoit, emezi, grit d'in gouzanv kement ha ma karoc'h, met biken ne nac'hin ar Werc'hez Vari, va Mamm eus an Nenv. » An taoliou a gouezas warni, met hi a lavaras : « Skoit, skoit c'hoaz; gwelloc'h eo ganen mervel eget nac'h va Mamm. » Ne voe ket gallet beza trec'h d'ezi, hag abenn eun nebeudig amzer ar Werc'hez Vari he-unan a zeuas da zikour he merc'h ha d'he c'has d'an Tad Maner evit beza tennet a zindan galloud an drouk-spered.

Eun nebeut tud hepken a veze saveteet evelse gant grasou dispar. An Tad Maner en

doa c'hoant tizout an holl. Evit sklerijenna ar veleien all hag o sikour da barea ar re a oa dindan galloud Satan, e skrivas eur reolenn da zeski d'ar govesored penaos en em gemeret.

Ar reolenn ne voe ket kavet mat gand an holl. Lod a reas rebechou d'ezi. Eskob Treger he diskouezas da veleien desket eus Paris; en o zouez edo an Aotrou Vissant (sant Vissant a Baol). Barnerien Paris a zellas piz ouz ar reolenn hag he c'havas mat. Lavaret a rajont zoken oa ret lakaat he moula, rak talvoudus e vije dre ar Frans a-bez ha nann hepken e Breiz. Eskibien Treger, Kastel-Pao ha Kemper a roas o aotre d'ar reolenn, hag oc'h ober evel ma verke, ar govesored a c'hellas savetei kalz eneu.

1650-1652

Er bloaz 1650 edo ar jubile bras, hag an Tad Maner a reas e sonj da vont da Rom. Goulenn a reas aotre, hag en e lizer e lavare e c'helfe ober kalz vad e Rom o kovez ar Vretoned a vije eno evid ar jubile. Met an Tad Piccolomini, jeneral ar Jezuisted, a respontas d'ezan : « E Breiz eo e rankit labourat. Eno eman an dachenn merket d'eoc'h gand ar Mestr, ha ne garfen ket tenna eus

Breiz eul labourer ken talvoudus; kendalc'hit eta al labour hoc'h eus boulc'het. »

N'en doa ken d'ober nemet senti. Hag e reas a galon vat. Labourat a reas a-zevri er bloaz-ze, ha grasou Doue a gouezas puilh war e labour. Eun tregont mil bennak a voe kelennet gantan ha kalz pec'herien gounezet. Nao mision a brezegas e Kerne hag eun all e Leon, e Plourin.

Kenderc'hel a reas da stourm ouz an droukspered hag e vevelien, ha kounnar ar re-man ne rae nemet kreski enep d'ezan. Hen tamall a rajont d'ar re o doa da welet warnan, hag an Tad Maner hag an Tad Bernard a voe difennet outo kovez eur vaouez santel, Katell Danielou, eun intanvez a veve eur vuhez souezus ha burzudus.

Gwallgaset gand an dud, an Tad Maner a veze frealzet gant Doue. Evit kaout bennoz Doue, eo ret gouzanv er bed-man. An Tad Maner en devoe da c'houzanv aberz an dud, met ar misionou a zougas frouez kaer.

Evelato an Tad Maner a sonje en amzer da zout. Mont a rae al labour en dro, an dud a gleve komzou Doue, ha goude ar mision e teue kalz gwellaenn er parrezion. Met, ha padout a ray ar wellaenn? An Tad Bernard a zo koz. Hen, an Tad Maner, a c'hell ive beza skoet gant ar maro, dizale marteze.

Petra a c'hoarvezo er parreziou, ma ne glevont mui mouez an Aotrou Doue, kelennadurez an Aviel? Al labour graet a vezo henvel ouz eun ti savet war an traez; ne jomo ket en e zav, ne bado ket... Ret eo kaout er parreziou beleien desket hag aketus da labourat evid an eneou. Abaoe prezegennou Mikael an Nobletz, an Tad Quintin, hag ar Jezuited deuet war o lerc'h, ar bersoned a zo aketusoc'h d'o dever, an eskibien a daol muioc'h a evez. Eun tamm mat ez a gwelloc'h an traou, ha goulskoude e chom c'hoaz kalz d'ober. Ret eo rei tro d'ar veleien da welet sklear e pe stad truezus em'an an eneou, hag o devezo truez outo, hag e labourint neuze d'ober vad d'ezo.

Setu petra a glaskas an Tad Maner : sevel e Breiz beleien santel, holl da Zoue ha d'an eneou fiziet enno. Pa vezo e penn ar parreziou hevelep pastored, neuze an drouk-spered a ehano da veza ar mestr enno.

Hogen, evit rei d'ar veleien an ioul zantel a dlie entana o c'halon, an Tad Maner a c'hoanteas dibaba en o zouez hiniennou d'e zikour en e visionou. Komz a reas da aotrou 'n eskob Kemper, skriva a reas da Vikael an Nobletz, hag eus a bep tu e voe lavaret d'ezan kas da benn e sonj.

Da c'hedal ma kavje tro d'hen ober, e

kendalc'he da labourat heb ehana. Mont a raent, an Tad Bernard hag hen, eus eur barrez d'eben, war o zroad, hag hep teurel evez ouz poan ha skuisder, e raent katekiz, prezegennou, e kovesaent, hag awechou e kavent a vec'h eun tammig amzer evit kemeret o fred. Abred war zao, ez aent diwezat da gousket, hag e rankent beza kalet evid harpa e kreiz kement a labour hag a boan. An Tad Bernard ne c'hellas ket deski mat awalc'h ar brezoneg evit prezeg, hag an holl brezegennou a veze d'an Tad Maner. Rakse heman, er bloaz 1650, a gouezas klanv, gwall-glanv zoken, met dre nerz ar pedennou a voe graet evitan, e teuas buan da wellaat ha da barea.

E vignored a lavare d'ezan ober nebeutoc'h, met hen a gendalc'he da vont. Gant ma vije Doue anavezet, karet gant muioc'h mui a dud, hen a rofe laouen e vuhez.

Er bloaz 1651, e voe misionou e eskopti Kemper, Ergue-Gaberik, Lokamand, Tremoek, Lokornan, Treboul, hag e pep lec'h an dud a ziredas da glevet mouez Doue.

Met an Tad Maner en doa ioul da zistrei da Gerne-Uhel, evid ober brezel adarre da ziaoul ar menez ha diframma digantan an eneou a zalc'he liammet. Labourat a reas e Merleak, Killio, Santez-Suzanna, Mur, Sant-Guen. E Mur ez oa eur person nevez, an

aotrou Galerne, yaouank c'hoaz, met santel meurbet. Heman, o veza m'oa bet pareet e kichen bez sant Elouan, a c'hoanteas adsevel e chapel hag a bedas an Tad Maner hag an Tad Bernard da zont da brezeg d'e barrez evit prepari an dud abenn ma vije benniget maen kenta ar chapel. An Tad Maner a brezegas, a reas kantikou en enor da Zant Elouan hag a bedas an dud d'ar gouel. D'ar 26 a viz gouere 1651, gouel santez Anna, e voe benniget ar maen kenta, goude eur brosesion vras eus ar re gaera. Eun tregont mil den bennak a oa diredet d'ar gouel, hag an Tad Maner n'en doa bet morse c'hoaz kement all a dud dirazan. E brezegenn a voe kaer meurbet, hag ar bardonerien a gendalc'has da zont niverusoc'h ato da vez sant Elouan. An darn vrasa a c'houlenne kovez o fec'hejou. An daou Dad n'oant ket evit dont a-benn eus al labour, met sikouret e voent gand an aotrou Galerne ha c'houec'h beleg all eus ar barrez. Kalz grasou, ken evid ar c'horf, ken evid an ene, a veze skuilhet war ar bardonerien, kalz burzudou a zigoueze, ha sant Elouan a voe brudet bras dre ar vro a-bell.

Epad pemp vloaz e voe labouret war ar chapel. An aluzennoù a goueze stank ha bras, ar charreat a veze graet gant tud ar vro, hag ar chapel a voe savet.

Eun dra kaeroc'h ha talvoudusoc'h eget chapel Sant-Elouan a voe savet er bloaz 1651 : eur Vreuriez misionerien a oa enni beleien eus ar parrezioù. O welet ar vad a rae an Tad Maner hag an Tad Bernard d'an eneoù, an aotrou Galerne hag ar c'houec'h beleg all eus parrez Mur a zavas c'hoant d'ezo da labourat ive er misionoù. An aotrou Galerne a yeas d'en em deurel eharz treid an aotrou Louet, eskob Kerne, da c'houlenn beza aotreet da vont gand an Tad Maner. An aotrou 'n eskob a roas, laouen, an aotre goulennet. Ar c'houec'h beleg all a voe aotreet ive. Hag e teujont, o seiz, da gaout an Tad Maner, da c'houlenn beza digemeret gantan evit labourat er misionoù.

An Tad Maner o briatas gant joa hag a lavaras evelhen : « Eur skouer a roit aze hag a vezo talvoudus bras evit santelez ar veleien ha silvidigez Breiz. Ne glaskomp holl nemet eun dra : gloar Doue ha silvidigez an eneoù. N'hon eus nemet ar memes Mestr ha n'hor bezo nemet ar memes spered, ar memes kalon. P'e gwir her goulennit, me a raio d'eoc'h, evel ma ran d'an Tad Bernard. E garet a ran evel va breur, hen douja a ran evel va mestr. Evelse me am bezo ive evidoc'h doujans ha karantez. »

Eürus dreist ar pezh a c'helfed kredi, an

Tad Maner a jomas c'hoaz eur pennadig e Sant-Elouan, ha kalz labour a voe graet eno. Met goulennet oa gant parrezioù all. O kuitaat Sant-Elouan, e leze eno misionerien kalonek ne c'houlennent nemet labourat. Lod anezo a jome e kichen ar chapel evit kovez ha sklerijenna ar belerined a zigoueze. Lod all a gerze d'ar parrezioù o goulenne evid ober misionou evel an Tad Maner.

Er bloaz 1651 ive, da viz gwengolo, e voe savet gand an Tad Huby, Rener skolaj Kemper, ar c'hiz santel da adori heb ehan ar Zakramant e eskopti Kerne. Pep parrez a veze merket d'ezi he zro, hag an dud a zeue da adori ar Zakramant. Ar c'hiz-ze a en em skignas buan dre an eskoptiou all eus Breiz hag a zo chomet abaoe, a drugare Doue.

Er bloaz 1652, trizek mision a voe graet e Kerne-Uhel hag e Kerne-Izel, ha gant sikour ar visionerien nevez, ez eas mat mat an traou. Misionou a voe e Douarnenez, Ploare, Sant-Nik, e Kleden-Poher, Sant-Elouan, Killio, ha da c'houde e Enez-Sizun Beuzek-Kap-Sizun, Pont-Kroaz, Poullan, Meilars, ha marteze e Tremenac'h, bro Leon.

N'e ket hepken al labourerien douar, an dud a renk izel a zirede da glevet ar visionerien, met ive tud eus an noblans, evel e Beu-

zek, e Pont-Kroaz, ha dre o skouer an dud vras a rae kalz vad endro d'ezo.

Pareansou kaer graet gand an Tad Maner a greske e vrud. E Sant-Nik e voe galvet da vont da gaout eur bugel tost da vervel. Benniga a reas ar bugel, hag heman kerkent a voe pareet. Eur bugel all a ginnigas d'an Tad e zourn, eun dourn n'helle ket digeri. An Tad a lakeas eur grusifi war an dourn hag an dourn a zigoras.

Er bloaz 1652, d'ar 5 a vae, e varvas, e Konk-Leon, ar misioner bras Mikael an Nobletz.

An Tad Maner, pa glevas oa fall e vestr, a ziredas eus Douarnenez gand an Tad Bernard. Kaout a rajont ar c'hlanvour gwelloc'h eget na gredent. Laouen bras e voe Mikael o welet an daou vignon-ze en e gichen. Chom a rejont gantan eul lodenn vat eus an noz da gomz outan ha da gana d'ezan kantikou brezonek. Goulenn a reas kelou diwarbenn ar misionou hag e voe eürus o klevet ez ae al labour war araok.

An daou Dad, o kredi e c'helle c'hoaz ar c'hlanvour beva meur a zervez, a guiteas Konk evit distrei d'o mision. D'ar re a c'houlenne digantan perak n'en doa ket lavaret d'ezo chom beteg ar fin, Mikael a responte; « Unan anezo a vo em c'hichen. »

Eur pemzek dervez bennak da c'houde, Mikael a en em gavas falloc'h. Edo ar maro o tont, hag e voe kaset adarre kemennadurez d'an Tad Maner a oa breman o prezeg e bro Leon, eun ugent leo bennak diouz Konk. Den ne grede en dije gellet en em gaout abred awalc'h, met, d'ar 4 a vae, diouz an noz, edo e Konk e kichen e vignon, e vestr. Rei a reas d'ezan eur wech all c'hoaz an absolvenn hag e chomas en e gichen beteg e varo a zigouezas antronoz, 5 a vae, epad an oferenn-bred.

D'ar meurs warlerc'h, 7 a vae, Mikael a voe anterret. An Tad Maner a reas eur brezegenn evit meuli ar misioner santel. Poan en doa o komz, e zaoulagad a oa leun a zaerou, hag ar re e zelaoue a lenve ive.

Mikael an Nobletz a c'helle mervel. Deuet ez eus re all da gemere e blas. Ar misionou a gendalc'h dre Vreiz, ha kenderc'hel a raint. Breiz a glevo mouez an Aviel, ha gant gras Doue e teuio da veza adarre eur vro zantel.

**MARO AN TAD BERNARD. AN AOTROU
A DREMARIA GOUNEZET DA ZOUE**

Gwelloc'h gwella ez ae ar misionou war araok, rak niver al labourerien a greske. Warlerc'h an aotrou Galerne e teue re all d'en

em ginnig d'an Tad Maner, hag heman o implije hervez o galloud. An deskadurez kristen a en em skigne adarre dre Vreiz, an dud a zistroe ouz Doue hag a zente ouz e lezenn.

Er bloaz 1653 ez eus mision e Rostrenen, Kergrist-Moellou, Glomel, Paule, St-Tre-meur Kerahez, Nizon, eskopti Kerne, hag e Kleder, Goulc'han, eskopti Leon.

Grasou Doue a rede war an eneou, hag e pep lec'h an dud a ziskoueze mall bras da glevet komzou ar visionerien. Lod a rae dek, pemzek, ugent leo evit dont d'ar mision. Gwelet e veze meur a hini diarc'henn, skuiz maro, met laouen, eürus da c'hellout kaout eun tanva eus ar mision. Alies ar brezegerien a ranke komz e kreiz parkeier, lanneier, rak ne veze ket a blas en ilizou evid an holl. Henvel ouz sant Yann Vadezour, an Tad Maner a zave e vouez er gouelec'h evit pedi an dud d'ober pinijenn.

Rakse Tad Rener ar Jezuisted a skrive d'ezan d'ar 17 a veurs 1653 : « Ho liziri, Tad ker, o deus roet d'in kalz frealzidigez. Gwelet a ran gant pegement a aked hag a nerz-kalon e labourit, an Tad Bernard ha c'houi, e park an Aotrou. Dastum a rit east founnus ha kaer e grignoliou an Tad a familh. Doue ho paeo, rak derc'hel a ra d'e c'her. Me a raio gwella ma c'hellin evit ma vo roet d'eoc'h kenvre-

deur d'ho sikour, kenvreudeur hag a anavezo ar brezoneg, rak seul welloc'h ec'h anavezint ar brezoneg, seul vuioc'h a vad a c'hellint ober er misionou. Eun dra mezus e vije ma ne c'hellfe ket hon Tadou rei d'o c'henvroiz ar zikour a c'hed diganto payaned ar broiou pell. »

Hag an Tad Rener a reas evel m'en doa lavaret, a roas urz da zerc'hel e Breiz ar Jezuisted a anaveze ar yez, rak kalz Jezuisted a oa ginidik eus a Vreiz. Ha p'oa labour da rei d'ezo en o bro, eo e tlient beza implijet, da vihana eul lodenn anezo.

An aotrou Galerne, person Mur, a gendalc'he da rei an dourn d'an Tad Maner. Kenderc'hel a rae da jom e Mur evel person, met, pa c'helle, ez ae da brezeg, d'ober misionou d'ar parrezioù her galve. Beleien all, o welet ar vad a rae, a heulias e skouer, hag abenn eun nebeut bloavezioù, an Tad Maner en doa tri c'hant beleg eus ar parrezioù d'e zikour. Ar c'hiz-ze, evel a ouezer, a zo padet abaoe. Bep bloaz, abaoe, en hor bro, e vez graet kalz misionou ha retrejou gant beleien ar parrezioù. Ar re-man a guita o farrez epad eur zizun bennak evit mont da labourat d'eul lec'h all. P'o devezo ezomm, e c'houlennint ive d'o zro beleien da zont d'o farrez, hag evelse e vez gelllet, eur wech an amzer, ober

misionou en holl barrezioù ha derc'hel beo ha krenv ar feiz enno.

Ar bloaz 1654 a voe eur bloaz implijet mat ive. Bez e voe misionou e Kuzon (Kerfeunteun), Erge-Armel, Plonéis, Treogat, Krozon, Pont-Kroaz, Sant-Martin-ar-Prajou, Sant-Mikael e kichen Glomel, Kilio, Tréogan.

E pep lec'h ar mision a vodas kalz tud ha prosesion kaer a voe graet e pep lec'h da gloza ar mision, evel kustum. E Krozon an Tad Maner a nevezas an devosion a oa er barrezze evit sant Moris, merzer. E verzerenti a voe skeudennet er brosesion vras, hag e relegou a voe douget. Ar brosesion a yeas da chapel sant Lorans. Epad an hent an dud, seiz pe eiz mil anezo, a welas, a-us d'o fenn, dindan koabr an nenvou, eur brosesion henvel ouz an hini a raent o-unan. Marteze o skeud eo a oa merket er c'hoabr, marteze ive oa eur burzud. An holl a gredas oa eur burzud hag o c'halonou a dridas gand ar joa. Eur c'hloareg, abostoler, a zouge ar groaz e penn ar brosesion, dinerzet gant ar c'hlenved, skuiz maro gand an derzienn, ne lezas den da gregi er groaz en e lec'h, ha, daoust m'edo war yun, e talc'has mat beteg ar fin. Digollet e voe evid e feiz vras, rak adaleg an deiz-ze ar yec'hed a jomas gantan.

Kement a labour, heb ehana, kouls lavaret, ne veze ket graet hep poan ha skuisder. Epad mision Merleak, war harzou eskopti Kerne hag hini Sant-Briek, an Tad Bernard a gouezas klanv ha gwall glanv zoken. Kollet en doa ar c'herzet. An Tad Maner a c'houlennas digant breur-kaer an aotrou Galerne presta d'ezan daou varc'h evit gellout mont da Kemper. Ar breur-kaer-ze a oa pinvidik bras, met n'oa ket eun den mat evel an aotrou Galerne. Respount a reas : « Gwelloc'h eo ganen gwellet va daou varc'h debret gant ar bleizi eget o fresta d'ar Jezuisted. »

An Tad Maner a rankas klask kezeg all. Met a vec'h digouezet e Kemper gant an Tad Maner, e resevas eul lizer digand an aotrou Galerne : « Va breur kaer, emezan, a zo bet dalc'het e ger. Bleizi o deus mouget ha debret d'ezan e gezeg. »

An Tad Bernard a welleas o tiskuiza e Kemper, Evelato n'oa ket pare c'hoaz d'ar gwener 27 a viz du, pa breparas e dammig sac'h evit mont antronoz da Bont-Kroaz d'ar mision epad an Asvent. Da nav eur diouz an noz, e teuas eur barrad poan warnan; hag e vije bet lavaret edo o vont da vervel.

Selaouet oa bet e bedennou gant Doue, rak goulennet en doa : *da genta* : gouzanv er bedman evit paea dle e bec'hejou; *d'an eil* : ober

misionou beteg e varo ha mervel e kreiz labourat : *d'an trede* : gouzanv da wener anken ar maro, evit kaout perz e pasion Hor Zalver; *d'ar pevare* : beza klanv eun nebeud amzer hepken evit ma ne jomfe ket da zieza ar re all; *d'ar pempet* : mervel da zadorn, evit beza suroc'h da veza sikouret gant ar Werc'hez; *d'ar chouec'hvet* : beza anterret da zul, an deiz m'eo savet Hor Zalver eus ar bez.

Evel m'en doa goulennet, e c'hoarvezas. D'ar zadorn vintin, wardro peder eur hanter, goude beza bet o c'houzanv epad an noz, e teuas da veza bec'hiet. Goulenn a reas e dad kovesour. N'hellas ket kommunia, rak re wasket oa. Reseo a reas an Nouenn, azezet en eur gador, hag an induljans a vez roet d'ar Jezuisted.

Beteg ar fin e chomas e anaoudegez gantan, hag e varvas d'an 28 a viz du 1654, wardro pemp eur diouz ar mintin, d'an oad a 71 vloaz, goude beza tremenet 51 vloaz e Breuriez ar Jezuisted ha 14 oc'h ober misionou e Breiz...

Karet bras oa e Kemper, ha tud Kemper a ziredas d'e welet eur wech c'hoaz. Holl o doa c'hoant da gaout eun dra bennak hag a vije bet d'ezan. An anterramant a voe kaer meur-bet.

Eur gwall daol oa evid an Tad Maner koll

eun hevelep misioner, eur breur ken karet. Met, o sonjal e oa aet an Tad Bernard da eürusted ar Baradoz, e voe frealzet.

Da c'hedal ma vije roet d'ezan eur c'henvreur all e lec'h an Tad Bernard, e kemere unan pe unan eus an Tadou a oa e Kemper, hag e 1655 e voe misionou e Plogastel-sant-Jermen, Pouldreuzik, Plovan, Lababan, Kleden-Kap-Sizun, Plogoff, Laz, Sant-Goazek, Kastell-Nevez-ar-Porzou, Leuhan, Koray, Douarnenez, Lod eus ar parrezion o doa bet c'hoaz misionou, lod all n'o doa ket. E pep lec'h grasou Doue a gouezas puilh war an eneou. An Tad Maner a gennerze ar re vat hag a zigore daoulagad ar bec'herien. Skei a rae kalet war an dizurzion, evel war an dansou noz a oa ar c'hiz anezo e meur a lec'h hag a golle an dud yaouank.

« Malloz d'eoc'h, emezan, c'houi hag a ro skouer fall hag a goll an eneou ! » Eur plac'h yaouank he doa graet fae war brezegennou an Tad hag a gendalc'he da bedi he mignonezed da zont da zansal. Met kastizet e voe. Ar gurun a gouezas war an danserien hag hi a voe taolet en eur foz, maro mik. Ar re all a voe spontet, hag ar gentel-ze a zigasas skiant d'o fenn. En em drei a rajont ouz Doue ha dilezel a rajont an dansou-noz.

E Laz, p'edod o vont d'ober ar brosesion

vras evit kloza ar mision, e lavaras : « Greomp ar brosesion. » Kerkent ha ma teuas ar Zakramant er maez eus ar porched, an avel a skubas ar c'houmoul du, hag an heol a en em ziskouezas. Gwelet e veze ar glao o koueza e tu ar c'hreisteiz, met war an hent a reas ar brosesion, ne gouezas ket eur veradenn. Ne zeuas glao a-nevez nemet pa voe distro ar brosesion d'an iliz. En deiz-ze ive, ar plac'h a skeudenne ar Werc'hez Vari kinniget en templ, merc'h da Varkiz ar Roc'h, gouarner Kemper, a voe pareet eus eun derzienn a goueze warni, araok, bep pevar dervez.

Epad ar bloaz 1655 an Tad Maner, skuizet adarre gant re a labour, a gouezas gwall glanv, hag an holl a grede oa kollet. Met en em erbedi a eure ouz santez Anna, ha kerkent e pareas.

Er bloaz-ze ive Doue a roas d'ezan eus c'hras all, ar c'hras da welet o tistrei ouz Doue Nikolas a Saludenn, Aotrou Kerazan ha Tremaria, bet kuzulier bras e Raouzoun. Heman a veve abaoe pell amzer hervez falskrédennou ar bed. E vamm ne ehane d'ober pedennou hag aluzennou evit gounit he mab da Zoue. Pa zeue an Tadou da Gleden-Kap-Sizun, o digemere en he maner Kerazan gant ar fizians vat e c'helfe he mab klevet eun

nebeut amzer an Tad Maner. An Tad Maner a welas ar mab meur a wech, a gomzas outan, met hep gellout e c'hounit.

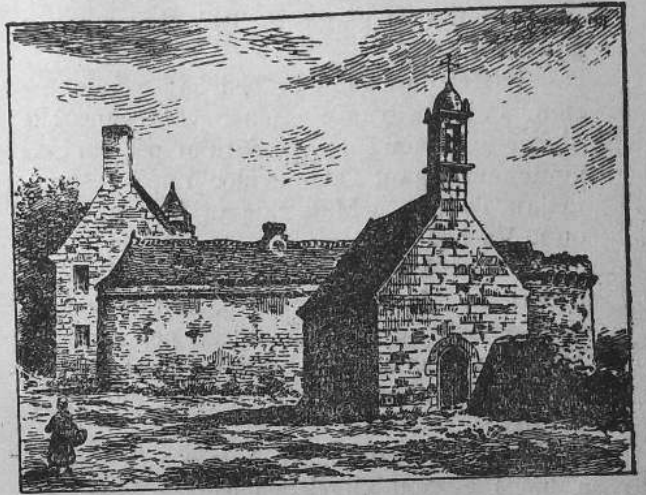
Ar vamm a gendalc'he da bedi ha Doue a zelaouas he fedennou, en devoe truez outi. An aotrou a Dremaria, ato troet ouz ar bed hag e blijadureziou, a voe eun deiz en entremar d'en em laza.

Edo o vont d'ober e daol fall, pa glevas eur vouez o tont eus eur groaz hag o lavaret d'ezan : « Sko, sko ! » O sevel e zaoulagad etrezeg ar groaz, e chomas sebezet; e armou a gouzas eus e zaouarn; e galon a voe chenchet holl : « Va Doue, emezan kerkent, petra a c'houlennit diganen ? »

Edod er c'houraiz, hag an Tad Maner a brezege ar mision e parrezioù Plogastel-sant-Jermen, Pouldreuzik ha Plovan. O klevet n'oa prezeger ebet e Kleden-Kap-Sizun, e lakeas en e spered mont da brezeg er barrez-ze hag e Plogoff. Goulenn a reas lojeiz digand an Aotrou a Dremaria. Heman, skoet e spered gant mouez ar groaz, a felle d'ezan chench buhez, met ne ouie ket c'hoaz petra a c'houlenne Doue digantan.

An Tad Maner, a vec'h en em gavet e maner Kerazan, digemeret mat gant an aotrou a Dremaria, a reas eur bedenn da Zoue : « Va Doue, emezan, lammet hoc'h eus

diganen an Tad Bernard; an aotrou a Dremaria a vije mat da zont en e lec'h; roet en deus an dilez eus e garg a guzulier e Raozon, maro eo e wreg; ma karfec'h, va Doue, digas d'ezan

Maner Kerazan, e Kleden-Kap-Sizun

c'hoant da veza beleg ha da labourat er misionou, pebez levenez evidon ! »

Ar bedenn a voe selaouet. Antronoz vintin, an aotrou a Dremaria, eus e wele, a welas an Tad Maner, eur vaz en e zourn, eur zac'h war e gein, o vont da Plogoff. — « Ma z'afen

gantañ ! » eme an aotrou a Dremaria. Ha setu hen er maez eus e wele ha buan warlerc'h an Tad Maner. Klevet a reas gant plijadur an Tad oc'h ober katekiz d'ar vugale, o teski d'ezo kantikou ha da c'houde o prezeg. Goude lein, e teuas da gaout an Tad Maner hag e lavaras d'ezan.

« Fastet oun gand ar bed hag e follenteziou. Pegen eürus e vijen o vont ganeoc'h d'ober misionou ! » — « Setu ar pezh am eus goulennet digant Doue evidoc'h », a respontas an Tad. — « Mat, eme an Aotrou, prest oun. Va hentchit. »

An Tad Maner, laouen bras, a lavaras d'ezan : « Mar deo evelse eo, kuitait Sodom ha Gomorrh, evel Loth, dilezit pep riskl. » Hag hen alias da vont da Baris da studia ha da c'houlenn beza hentchet gant eun Tad Jezuist.

Evelse e voe graet. An Aotrou a Dremaria a fizias e zaou vugel, yaouank c'hoaz, en e c'hoar Mac'harit, ha goude beza resevet bennoz e vamm, ez eas goude Pask da Baris. Kemeret a reas eno an Tad Bagot, Jezuist, da sturia e ene, hag ez eas da studia e mesk tud yaouank a en em brepare da veza misionerien. An dro genta m'en em gavas er zal da bedi, e voe souezet o welet ar re all, kroaziet o divrec'h, sioul, o sonjal. « Petra a reont ?

emezan. N'o deus na levr na chapeled. Pe-seurd pedennou a c'hellont ober ? » Hag e teuas e zaoulagad da zellet ouz ar groaz a oa er zal. O derc'hel a reas tro ouz kostez Jezus hag e kavas eno peadra da brederia ha da bedi... Sellet a ran ouz ar groaz, a lavaras d'an Tad Bagot, hag e komzan ouz Jezus. Sonjal a ran em fec'hejou, e follentez ar bed. Souezet oun en dije bet Doue kement a vadelez evid eur pec'her evel don, hag e lavaran d'ezan va anaoudegez vat ha va c'harantez. » — « Mat eo, eme an Tad Bagot, kendalc'hit. Hentchet gant Jezus, e c'hellit beza dienkrez, hag e savot uhel er zantelez. »

An Aotrou a Dremaria a vevas eur vuhez a binijenn e Paris. Dougenn a reas eur gouriz reun noz deiz, hag er goanv ne falvezas ket gantan tostaat ouz an tan. Evelse eo ec'h en em breparas da reseo an Urziou sakr.

1856-1857

Er bloaz 1656, e welomp al labour o vont atao war araok hag oc'h en em astenn dre bevar eskopti Kerne, Treger, Leon ha Sant-Briek. An eost a gresk dre ma kresk niver an eosterien. Ar re-man, leun a nerzkalon, n'o deus damant na da boan na da

skuisder. Da genta o gwelomp e Leon, Konk, Lokrist, Plougonvelen, Trebabu, Plougin.

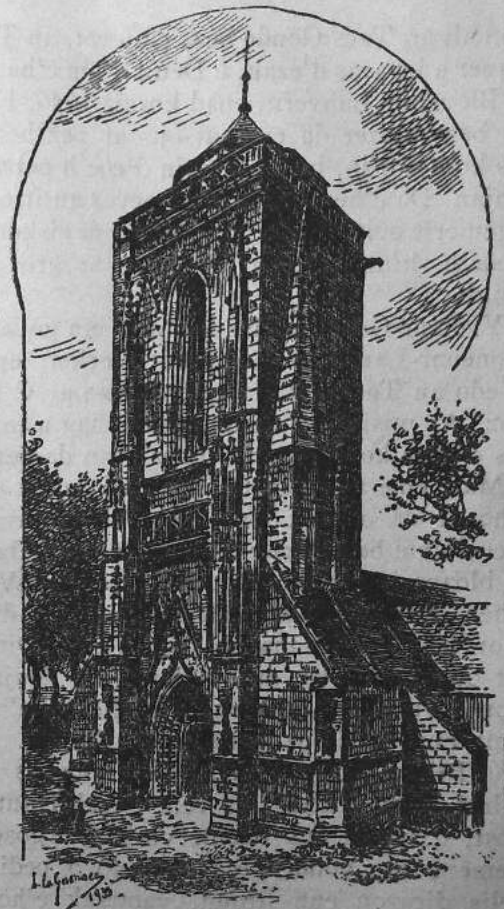
An Tad Maner a zistro da eskopti Kerne, a brezeg e Douarnenez hag e Poullan. Chom a rae eno an dud fidel da genteliou Mikael an Nobletz, hag e enez Sizun e talc'hent mat ive.

Eskibien Breiz, evit harpa ar visionerien, a zifennas ouz beleien all kovez an dud er parrezioù a veze roet eur mision enno. Ar re hepken a oa bet aotreet a c'helle kovez epad ar mision.

YVON AR GOFF

An Tad Maner a gave war e hent pep seurd tud, pec'herien vras, met ive kristenien santel meurbet a-wechou, tud hag o doa resevet grasou kaer digant Doue. Lod o deus lavaret oa re droet da gredi kement a veze kontet d'ezan, re vuan da gemeret evit burzudou traou n'oa enno netra vurzudus.

Evit diskouez e kemere e amzer, e taole evez mat, ez eomp da gonta aman istor Yvon ar Goff eus parrez Cast. Heman, eul labourer, a zeuas da Gemper, e 1655, da skolaj ar Jezuisted, evit goulenn kuzul digant an Tad Maner. Alies ar Werc'hez a en em ziskoueze d'ezan, hag edo nec'het, hag e teue da c'hou-

Tour Sant-Tujan, e Primelin

lenn ali an Tad. Goude beza e glevet, an Tad Maner a lavaras d'ezan: « Deuit d'am c'haout da Bloneour-Lanvern, epad koraiz 1656. Eno em bezo amzer da evesaat ouz ar pezh hoc'h eus kontet d'in, hag e lavarin d'eoc'h petra a zonzan. Da c'headal, ma teu a-nevez an itroun a gemerit evit ar Werc'hez d'en em ziskouez d'eoc'h, kinnigit d'ezi da bokat ar groaz a zougit. »

Yvon ar Goff a zentas hag a en em gavas e Ploneour-Lanvern d'ar poent merket, epad m'edo an Tad Maner o prezeg eno ar C'ho-raiz. Ar misioner hen digemeras hag a lavaras d'ezan konta istor e vuhez penn da benn. « Mat, eme al labourer, p'e gwir hoc'h eus c'hoant da anaout va buhez, me a lavaro d'eoc'h em bezo dizale tri ugent vloaz. Abaoe va bloaveziou kenta oun troet da bedi ar Werc'hez. Bemdez e lavaran ar chapeled d'he enori ha n'am eus manket dervez ebet. Dimezet oun, savet em eus va bugale e doujans Doue. Va gwreg ha me a ra gwella ma c'hellomp evit senti ouz kenteliou an Aviel.

« Betek va 35 vloaz, netra souezus em buhez. Met e 1640, da zeiz gouel Hanter-Eost, o tistrei eus Itroun Varia Kergoad e Kemeneven, goude beza bet eno o pedi, e welis dirazon eun itroun, yaouank c'hoaz, ganti eur groaz ruz en he dourn. Ker sebezet

e voen, ma lezis da goueza eus va genou an tamm bara a zebren. Ar rest eus an deiz, ne c'hellis debri tamm ebet mui.

« Epad ar pevar miz warlerc'h, ar gwel-ze a dremene heb chan dirak va daoulagad. Petra oa? Ne ouien ket. Goulenn a ris kuzul digant beleien va farrez. Lod a lavare oan foll, met va spered a lavare d'in n'oan ket foll. Lod all a zonzje edo kroget eunon an drouk-spered. Met penaos her gouzout? Ar groaz a laka an drouk-sperejou da dec'het. Pa ginnigen ar groaz d'an itroun a en em ziskoueze d'in, e Cast, en he chapel Kilidore, me he fede da zeski d'in petra oa ar pezh a welen.

« Erfin, deiz gouel konsepsion ar Werc'hez, evel ma peden adarre er memes chapel, an itroun he doa en em ziskouezet d'in, met hep lavaret ger, a reas d'in ar goulennman: « Ha plijout a rafe d'eoc'h sikour ho preudeur? — Va breudeur? a respontis d'ezi; n'am eus nemet eur breur hag eur c'hoar, ha ne vank netra d'ezo; penaos e c'helfen o zikour? — C'houi a zo pec'her, emezi, hag an holl bec'herien a zo breudeur d'eoc'h; ha plijout a rafe d'eoc'h o zikour? »

« Neuze e c'houlennan ouzin va-unan. « Met piou 'ta a gomz d'in evelse? » An itroun a respontas kerkent: « Me a zo Mamm

Doue, an hini a bedit ker mat bemdez. Va Mab a zo droug ennan ouz ar bec'herien. An dud dianaoudek ! N'o deus mui sonj eus e Basion. Met c'houi, ha ne vijec'h ket gouest da rebech d'ezo o dizanaoudegez, da lavaret d'ezo ober pinienn. Evit-se am eus ho choazet. » — « Va Doue ! a lavariz neuze, me a fell d'in ho servicha, korf hag ene. Dre garantez evidoc'h me a raio hag a c'houzanvo pep tra. »

« Ar Werc'hez a zisklerias d'in kerkent n'em bije mui a joa war an douar. Hag e roas urz d'in, evit lakaat ar bec'herien da zistrei ouz Doue, da gommunia bep sul ha bep gouel, hag ive d'al lun ha d'ar gwener eus pep sizun. Ouspenn e tlien yun bep gwener hep kemeret bevans ebet nemet ar gommunion. Dies e kaven kommunia ken alies ha yun da wener, hag hen diskleria a ris d'ezi.

« Neuze ar Werc'hez am fedas da zevel va daoulagad etrezeg an Nenv. Gwelet a ris neuze traou ken kaer ma ne c'hellfen ket o displega gant gerion. Eur ger hepken a raio d'eoc'h kompren : kredi a ran eo bet laket eürusted ar Baradoz da bara dirak va daoulagad.

« Urz a roas d'in ive da drei va daoulagad etrezeg an douar, hag e welis dirazon eun tan spontus, an ifern.

« Raktal e voen prest da zenti e pep tra hep marc'hata. »

An Tad Maner a zelaoue gant plijadur an den-ze, rak doare en doa da veza eun den santel, eun den poellek ive, ha nann eur penn-skanv, eur foll, evel ma lavare lod.

« Ober a raen, eme an den, kement he doa lavaret d'in ar Werc'hez, hag e kave d'in ne c'houlennfe netra muioc'h. Met e 1641, da verc'her ar Sexajesim, e lavaraz d'in poania muioc'h c'hoaz evit lakat trugarez Doue da ziskenn war ar bec'herien. Evit-se oa dleet d'in yun epad pemzek koraiz hep debri nag eva. Da zul hepken em boa aotre da zebri, ha c'hoaz e tlien klevet teir oferenn araok kemeret eun tamm boued. Ar Werc'hez a lavare d'in e c'hellfen ober an dra-ze gant gras Doue hag e c'hounesfen evelse kalz miritou... P'ho pezo re a naon pe a zec'hed, emezi, pedit Hor Zalver, va fedit-me ive; ho poan a vihanaio hag ho nerz a gresko. »

« Unnek koraiz am eus graet evelse, hag em' aoun gant va daouzekvet. Va yec'hed, e lec'h semplaat, war wellaat eo ez a. Kousket mat a ran. Gwechall, araok yun evelse, em beze poan em c'hostez; breman ne zantan mui netra. N'am eus poaniou nemet da wener; en deiz-ze Hor Zalver a ra d'in tanva e Basion; naon ha sec'hed am eus en deiz-ze en eun

doare spontus, met pedi a ran neuze a greiz kalon, hag hervez ar bromesa graet d'in, va nerz a zeu da greski.

« Graet am eus, va Zad, evel hoc'h eus lavaret d'in. Warlene, o tistrei eus Kemper, am eus kavet war va hent an itroun a en em ziskoueze d'in ha ne anavezen ket c'hoaz d'ar poent-se. Kinniget em eus d'ezi, war he goulenn, ar groaz a oa ganen, hervez hoc'h ali; ha kerkent e pokas d'ar groaz gant ar brasa doujans.

« Setu aze, va Zad, istor va buhez. Ha breman lavarit d'in, mar plij, petra a zonjit diwar-benn kement-se. »

Aman e welomp pegen fur, pegen eveziek eo an Tad Maner. Aon en deus da fazia ha kemeret a ra e amzer araok rei eur respont. Pedi a ra Yvon ar Goff da jom e Ploneour-Lanvern epad ar C'horaiz penn-da-benn. Karga a ra tud poellek da evesaat outan, da welet petra a ra.

Yvon ar Goff, hervez testeni, kement hini hen anavez, a ra kement a zo bet gourc'hemennet d'ezan; ouspenn yun ha kommunia, e tremen c'hoaz pevarzek eur o pedi. Izel eo a galon, leun a zouster.

N'eo ket a-walc'h c'hoaz evid an Tad Maner. C'hoant en deus gouzout pe seurt spe-red a zo o poulza an den-ze a ren eur vuhez

ken souezus. Her gervel a ra d'ar presbital, dirag an aotrou person, d'ar zadorn-Fask. Kinnig a ra d'ezan eur frouezenn hag e ro urz d'ezan da zebri. Yvon ar Goff, sentus, a gas ar frouezenn d'e c'henou. An Tad a lavar d'ezan lezel ar frouezenn hag he lakaat war an daol. Kerkent lavaret, kerkent graet.

« Mat, eme an Tad Maner, n'e ket spered an droug eo a zo o poulza eun den ken sentus. » Hag e lavar d'ezan evelhen : « P'en em ziskouezo d'eoc'h a-nevez ar Werc'hez, c'houi a zisklerio d'ezi e kavjec'h gwelloc'h beza evel an dud all eget gwelet an traou kaer a welit. Ma kendalch ar Werc'hez, goude ar bedenn-ze, d'hoc'h hentcha evelato, bezit dinec'h war an amzer dremenet hag an amzer da zont. Sentit heb aon ha war an eur. »

Goudeze an Tad Maner a ginnig d'ezan eur follenn-baper. « Aman, emezan, em eus skrivet ger evit ger kement hoc'h eus kontet d'in. Skrivit hoc'h hano warni da ziskleria eo gwir » Kerkent, hep marc'hata, Ivon ar Goff a skriv e hano, en eur lavaret : « Ya, ya, gwir eo. »

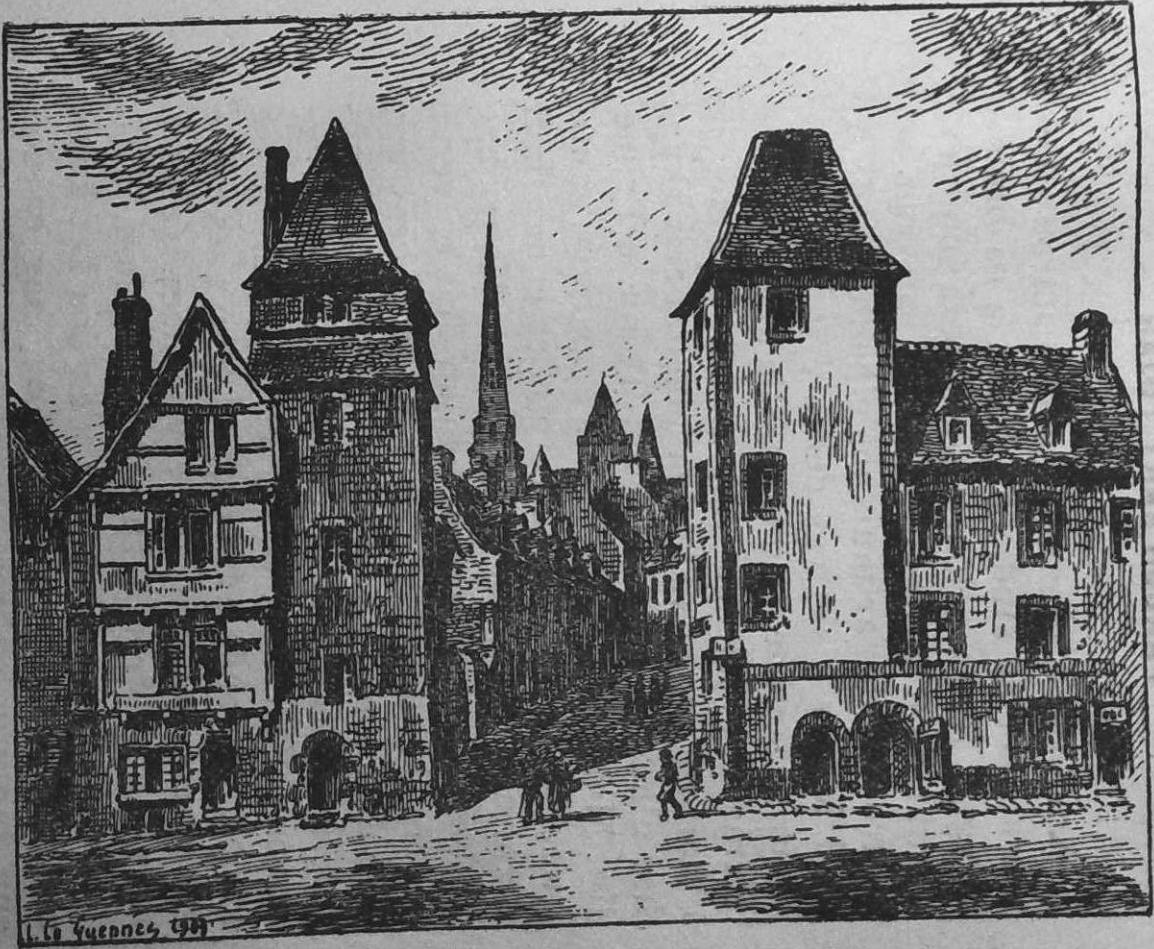
Yvonn ar Goff a zistroas d'e barrez, laouen hag eürus da veza bet kenteliet gant an Tad Maner. Ar Werc'hez a gendalc'has d'en em ziskouez d'ezan evel araok, hag an den mat-

se, goude beza yunet c'hoaz tri goraiz all, a varvas e Cast evel eur zant.

Goude prezegennou ar c'hoariz e Ploneour-Lanvern, an Tad Maner, war a gredomp, a reas misionou e Peumerit hag e Treogat.

ESKOB LANDREGER

Ac'hano ez eas da Landreger. Eno e prezegas heb ehana. Kerkent hag an deiz e veze er gador ha d'an abardaez e pigne enni adarre. Eun dervez, edo o prezeg er vered, tost d'an eskopti, rak an iliz-veur, bras goulskoude, n'helle ket digemeret an holl dud. Aotrou 'n eskob Treger a zelaoue ar brezegenn, met o veza m'oa skuiz ha ma pade pell ar brezegenn, ez eas d'e gambr hag ec'h en em roas da gousket araok m'oa diskennet an Tad Maner. An aotrou 'n eskob a gouskas mat, ha pa zihunas antronoz, e klevas adarre mouez ar prezeger. Kaout a reas d'ezan oa chomet epad an noz da brezeg, hag e roas urz d'ober d'ezan diskenn. Pa anavezaz e fazi, e c'hoarzas. « N'am eus ket a bec'hed, emezan; rak an Tad Maner, dre garantez evit an eneou, a vije gouest da jom da brezeg epad an noz penn-da-benn. »

Eur ru e Treger

PARDON SANT TUJAN

An amzer a dremene, hag an aotrou a Dremaria, aet da studia da Baris, a oa breman beleget. Izel a galon, e sonje beza implijet e ospital Sant Anton e Kemper hag ober eno ha tro war dro ar muia ma c'hellfe a vad. An Tad Maner a skrivas dezan evit hen distrei diouz ar sonj-ze, hag ez eas d'e welet da vaner Kerazan e Kleden Kap-Sizun. O welet ne c'hortoze nemet an eur da labourat evit Doue, her c'hasas gantan da sant Tujan, e Primelin. Mare ar pardon oa, hag ar pardon, santel gwechall, a veze breman gwelet ennan kalz dizurziou. P'en em gavas an Tad Maner hag an aotrou a Dremaria, edo an dud er vered o vont da zansal. An Tad Maner a yeas war eün da gaout ar bombarder, a dennas digantan e venveg hag a c'halvas an dud d'ar chapel. Katekiz a voe graet, kantikou a voe kanet, ha goude e brezegenn, e lavaras e vije kovesaet epad an noz; e vije daou veleg o kovez, an aotrou a Dremaria hag hen.

An Aotrou a Dremaria n'en doa ket komzet brezoneg abaoe e eiz vloaz, hag en doa eun tammig enkrez o vont da govez. Met staga a reas a galon vat d'al labour hag e koveseas epad an noz. Trugarekaat a reas

Doue da veza gellet kompren ken aes an dud ha da veza bet komprenet ganto.

An taol roued-ze a roas fizians d'ezan. Epad ar zizun e sikouras ober katekiz, prezeg, kovez. Ar zul warlerc'h edo e pardon sant Theis e Kleden, hag e koveseas ive epad an noz. Da c'houde e labouras e Plogoff hag ez eas dre ar c'heriadennou da gelenn ha da govez ar re baour.

Pegen dishenvel oa breman dioc'h gwechall ! Gwechall n'helle ket ober hanter-kant kammed war droad; ato ez ae en eur c'harroz. Breman ez ae war e droad, e krec'h hag e diskenn, dre an holl hentchou, evit klask an denved dianket. Ober a rae katekiz e kichen ar berniou bizin. Gwechall en doa ezomm eus teir zervied wenn bep pred. Breman e tebre boued an dud diwar ar maez, e kouske war ar plouz, hag e lec'h lienaj a briz bras, e touge eur gouriz reun. Gwechall e chome en e wele betek nav eur ha dek eur. Breman e weze war zao hag o kovez da beder eur eus ar mintin.

N'eo ket souezus e vije deuet ar bec'herien da govez gantan ha da ziskleria d'ezan traou n'o dije kredet lavaret da hini all ebet.

Mont a eure gant an Tad Maner da Sant-Philibert ha Sant-Honore e Ploneour-Lanvern. Met epad ar mision-ze, e kouezjont

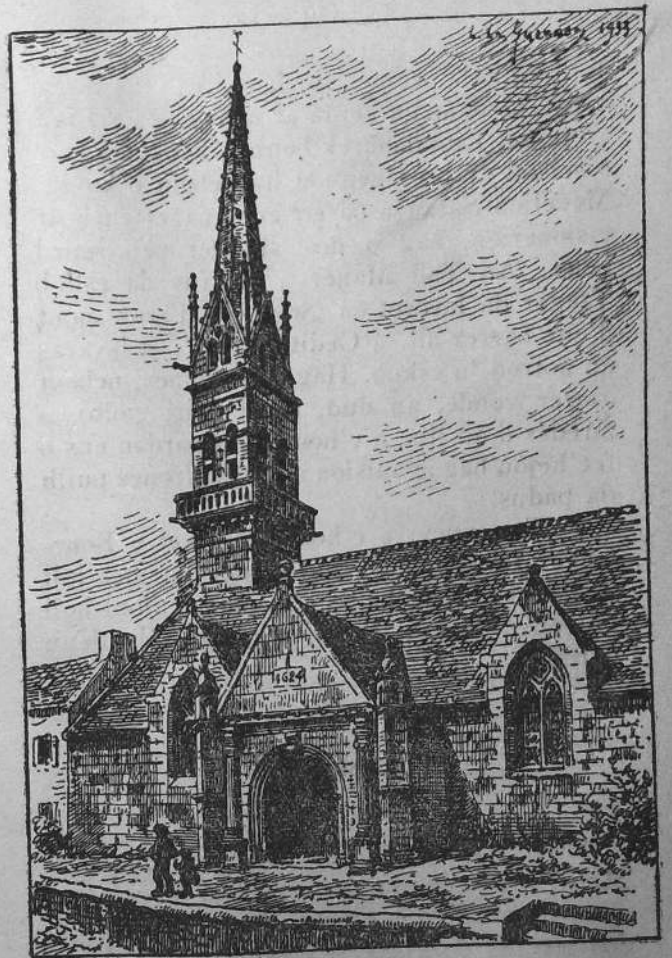
klanv o daou. An aotrou a Dremaria a voe dare d'ezan mervel, hag a resevas e zakramanchou diweza. Pa wellas eun tammig, e tistroas da Gerazan hag ac'hano e kendalc'he da gelenn tud ar C'hap.

An Tad Maner, kerkent ha ma c'hellas, a reas eur mision e Plomelin hag e Bodivit. Ac'hano ez eas da Blomodiern. An aotrou a Dremaria a zeuas d'e zikour. Klanv oa c'hoaz, met kovez a c'hellas ar wazed en e gambr.

MISIONOU E BRO DREGER

Goude Plomodiern, an Tad Maner a reas eun dro e Douarnenez evit startaat eno feiz ha devosion an dud, ha da c'houde, galvetgant eskob Treger, e reas misionou, e Louaneg, Kermaria-Sulard, Trelevern, Bokeho. An aotrou Grangier, eskob Treger, a zikoure ar visionerien hag a dremene er gador-govez al lodenn vrasa eus an deiz. « Aotrou 'n eskob, eme an Tad Maner, C'houi a ra ar pezh hoc'h eus difennet ouzomp-ober. » — « Ya, eme an aotrou 'n eskob, her gwelet a ran, awechou e ranker mont dreist ar muzul. »

An aotrou a Dremaria, pare breman, a labouras ive e bro Dreger hag a c'hounezas

Iliz Plomodiern

da Zoue kalz pec'herien. E parrez vras Bourbriak, epad sizun genta ar mision, ez eas fall an traou. Eun daouzek bennak hepken a veze o selaou ar prezegenou ha nebeut o kovez. Mevelien Satan a oa en em unanet eneb ar visionerien, hag o doa skignet pep seurd geier. An Tad Maner a skrivas da eskob Treger da lavaret oa gwelloc'h d'ezan mont d'eur barrez all. « Gedit c'hoaz, » a lavaras an aotrou 'n eskob. Hag e gwirionez, nebeut amzer goude, an dud, savet keuz ganto, a ziredas d'an iliz, a c'houlennas pardon eus o fec'hejou hag ar mision a zougas frouez puilh da padus.

E Tresigneu, e c'hoarvezas evel e Bourbriak. Da genta an dud a reas digemer fall d'ar visionerien, ha da c'houde e teujont holl da lenva war o fec'hejou ha da c'houlenn pardon.

1658-1661

Abaoe maro an Tad Bernard, an Tad Maner a c'hede atao ma vije roet d'ezan eur c'henvreur all d'e zikour. Renerien e Urz o doa poaniet da glask ar c'henvreur-ze; digaset o doa meur a hini d'ober eun esa, met

n'eus ket e pep hini danvez eur misioner. Ret eo kaout yec'hed ha dreist pep tra nerzkalon, feiz krenv, ret eo karet ar boan hag ar binijenn, beza ato prest da gregi laouen el labour. Hevelep tud ne vezont ket kavet dioc'h an dousenn.

A drugare Doue, dont a rae breman beleien eus ar parrezioù da rei an dourn d'ezan, hag al labour a gendalc'he da vont war araok. Eskibien Breiz a c'houlenne holl ar misioner da brezeg d'o zud, hag an Tad Maner n'en doa ehan ebet. Eskob Kemper a lavare : « Ne ran nemet presta an Tad d'an eskibien all. Rak ezomm am eus anezan evit va eskopti da genta. » Hag, e gwirionez, dalc'het e veze gantan an hanter eus ar bloaz en e eskopti a Gemper.

Er penn kenta eus ar bloaz 1658, e welomp an Tad Maner e eskopti Sant-Briek, e parrezioù Plouha, Plehedel, Pleguien. Eus a bep tu e tirede an dud d'e glevet. Kaer o devoa ar visionerien poania, n'oant ket evit kovez an dekvat eus an dud a c'hoantae beza kovesaet. « Kaer eo an eost, a lavare ar visionerien; met n'eus ket a labourerien a-walc'h evit eosti ar park. »

D'ar mare-ze e voe digaset d'an Tad Maner eur c'helou eürus gant aotrou n'eskob Treger o tont eus a Baris : « Doktored Paris a gava

mat reolenn an Tad Maner, hag e zoare d'en em gemeret gant ar bec'herien. »

N'oa eta nemet kenderc'hel ha poania muioc'h mui da ziframma an eneou eus daouarn Satan.

Eus eskopti Sant-Briek, an Tad Maner a zistroas da hini Kemper hag a reas misionou e Ploare, Kernevel, Guengat, Pouldergat, araok Pask, war a gredomp. Goude Pask, war goulenn eskob Treger, ez eas, gant an aotrou a Dremaria, d'ober eur mision nevez e Itron Varia 'r Goz Yeodet. Er bloaz araok oa bet c'hoaz mision er barrez, hag an darn vrasa eus an dud o doa dalc'het mat da Zoue. Eur c'halz anezo n'o doa nemet pec'hejou bihan da govez. Santel oant evel leaned ha leanezed en o c'houent.

Eur bec'herez vras a zistroas ouz Doue. Houman, dre he dizurziou hag he skoueriu fall, he doa kollet ive he merc'h. Kement a geuz he devoe d'he buhez diroll, ma kove-seas he fec'hejou dirag an holl. En em strinka a reas d'an daoulin dirag he eskob en eur c'houlenn pardon digant an dud a oa bet gwall-skoueriet ganti. Gellout a reas lakaat ive he merc'h da zistrei ouz Doue, hag e reas pinijennou kalet betek fin he buhez evit paea dle he fec'hejou.

Eus bro Dreger, an Tad Maner a zeuas

d'ober misionou e Tremeok, Kerlaz, Juch, Enez Sizun, Itron Varia Quilinen. Enez Sizun a zalc'he mat atao. « Henveloc'h oa, eme an Tad Maner, ouz eur gouent eget ouz eur barrez. »

En unan eus misionou 1658 e c'hoarvezas an dramen : « Epad m'edo eur vandenn verc'hed yaouank o teski kana kantikou ar mision, e tigouezas eun den eus Landerne a en em lakeas da c'hoapaat ar merc'hed yaouank en eun doare divalo. Dont a reas da veza mut, hag e chomas mut beteg e varo, c'hoarvezet daou vloaz goude. »

Eur goapaer all, da fin eur mision, en doa diskleriet n'ez afe ket d'ar brosesion hag e tremenfe e amzer, epad ar brosesion, o tebri hag oc'h eva. Antronoz e voe lazet gant eur muntret.

An holl draou-ze a skoe sperejou an dud, ha brud ar misioner a greske a zervez da zervez.

E 1659, eur c'henvreur, an Tad Poncet, bet e misionou ar C'hanada, e kreiz an dud gouez, a en em ginnigas d'an Tad Maner evit misionou Breiz. Ganet e Paris, ne ana-veze ket ar brezoneg, hag ec'h en em lakeas d'hen deski e skolach Kemper.

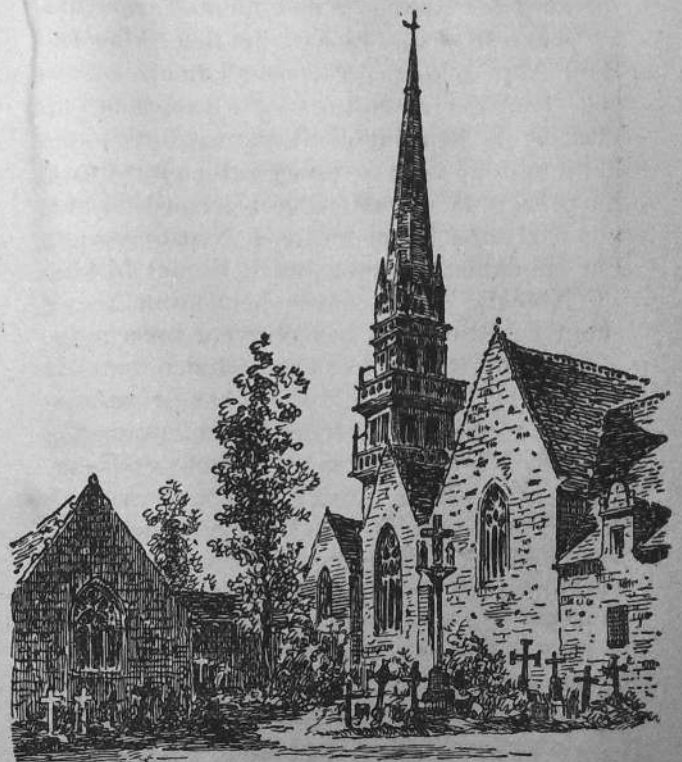
E miziou kenta ar bloaz 1659, an Tad Maner a brezegas e Perguet (hirio Benodet),

ha da c'houde e eskopti Treger, e parreziou Plestin ha Tremel. Distro da vro Gerne, e reas misionou bras e Lokronan, Plogonnek, Plonevez-Porzay, Sant-Karadek, Kergrist-Moellou, Neulliac. Eun dra nevez a voe graet er misionou-ze. Da fin ar mision, an dud a veze pedet da zont eur wech c'hoaz d'ar gador-govez, hag e veze goulennet diganto petra o doa graet evit beza trec'h d'ar pec'hed ha derc'hel mat. Evelse e veze desket d'ezo penaos ober evit chom war hent ar baradoz.

Misionou a voe ive, er bloaz 1659, e Klohars-Fouesnant, Plogoff, Kleden-Kap-Sizun, Mouster e kichen Trebrivan. El lec'h ma veze bet misionou araok, e veze startaet an dud en o feiz; er parreziou all e veze desket d'an dud karet ha servicha Doue evel m'eo dleet.

E Mouster, e teue kalz tud eus ar parreziou all, hag oa re vihan an iliz. En eul lan-neg e voe savet eur gador-brezeg. Da fin ar mision e voe plantet eur groaz el lec'h m'edo ar gador-brezeg, ha da c'houde savet eur chapel, chapel ar Groaz-Nevez.

Er bloaz 1660 e kavomp an Tad Maner e Douarnenez. Gant an Tad Poncet ha beleien all e prezeg e Daoulas, Plougastel-Daoulas, Moëlan, Faou, Rosnoen, Loperhet, Dirinon. An Aotrou a Dremaria, brevet gant ar skuis-

Iliz Dirinon

der, a rankas dilezel an Tad Maner goude Daoulas, met evelato e c'hellas ober e-unan mision Enez Sizun, ha da c'houde e tremenas ar peurrest eus ar bloaz e Irvillac, Hanvec, Sant-Alar, o kovez, oc'h ober katekiz, o prezeg. Eun dervez edo o vont e prosesion eus Hanvec da Rumengol. Skuiz maro, n'en doa ket a nerz awalc'h evit ober eul leo war droad ha prezeg da c'houde d'ar belerined diredet eus parrezioù Kerne ha Leon. Neuze e wiskas eur zoudanenn douget gwechall gant Mikael an Nobletz, hag e kavas nerz awalc'h evit mont da Rumengol hag ober eur brezegenn.

Er Faou e voe kement a dud o tont da gaout ar visionerien, ma rankas ar re-man en em ranna e diou lodenn; eur rummad a yeas da Rosnôen, ar re all a jomas er Faou. Epad ar mision-ze e voe klevet, evit ar wech kenta, an aotrou Tourmel, eur prezeger helavar meurbet, desket bras war ar brezoneg. Gounit a rae an holl galonou dre e gomzou entanet.

E Loperhet an Tad Maner a voe gwall-gaset. Da c'houel Yann oa, 24 a vezeven. An Tad a rene eur brosesion beteg eur chapel da zant Yann Vadezour. Pa erruas, e welas tud o vont da zansal. Edo ar sonerien o vuzikat gant o binviou. Met ar yugale a oa e penn ar brosesion a c'holoas, gant o mouez, trouz ar

sonerien hag a reas d'an danserien chom a-zav. An Tad Maner a bignas neuze war eur groaz e kichen ar chapel. Kerkent unan eus ar sonerien, droug bras ennan, o veza ma kolle e zervez, a bignas ive. Klask a reas teurel d'an traon an Tad Maner ha seni gant e venveg. Buan an dud a ziredas da gregi en hailhon-ze. Met eun hailhon all, eun dijentil, a blije muioc'h an dansou d'ezan eget ar prezegennou, a grias : « Gortozit ! Gant va c'hleze me a dreuzo ar prezeger hag ar groaz. » Met ne c'hellas ket tenna buan a-walc'h e gleze eus ar feur, hag an Tad Maner en devoe amzer da lemel digantan e armou. Pa voe kaset an dijentil pell diouz ar groaz, an Tad a bignas a nevez hag a reas e brezegenn evel pa ne vije c'hoarvezet netra ebet. « N'e ket gant aon rag ar maro am eus tennet e armou digant an dijentil-ze, a skriv an Tad Maner, met evit miret na vije ofanset Doue. Rak pegen eürus e vijen bet o vervel evel Yann Vadezour. Rak an dans a voe ive penn-abeg eus maro sant Yann-Vadezour. »

En eil lodenn eus ar bloaz 1660, an Tad Maner a reas misionou e Kerne-Uhel, e parrezioù Mur, Sant-Guen, Sant-Konnek, Korlay, Kilio, Koz-Varc'had.

O tigouezout er C'hoz-Varc'had evit digeri ar mision, an Tad a gasas e visionerien da di

eun itron Fichet, he doa gwechall roet d'ezan digemer. « Va zi a zo d'eoc'h adarre, a lavaras an itron garantezus, met n'am eus mui den da aoza boued d'eoc'h. Va merc'h Janned a zo klanv, en he gwele abaoe seitek miz. » — « Deomp d'he gwelet, » eme an Tad Maner. P'en em gavas en he c'hichen, e lavaras d'ezi : « Setu aman tud digaset d'eoc'h gant Hor Zalver, ha goulenn a ra diganeoc'h aoza o boued d'ezo. Savit 'ta, hag e vezoc'h pareet. » Pa voe aet an Tad eus ar gambr, Janned Fichet a zavas raktal, hag e voe pareet gant Hor Zalver. Epad ar mision, hi eo a aozas boued d'ar visionerien. <

Da fin 1660, an Tad Maner a gollas adarre an Tad Poncet, rak heman a voe galvet da Baris hag a zistroas a nevez d'an Amerik. Dre c'hras Doue, eun all a zeuas en e lec'h da zikour an Tad Maner : an Tad Jacquesson. An Tad Jacquesson a oa eul lean eus an dibab, ha desket en doa ar brezoneg.

Dies awalc'h eo lavaret war eun e pelec'h eo bet graet ar misionou e 1661, 1662, 1663. Ar pezh a zo sur, e miz genver 1661 an Tad Maner a labouras e eskopti Gwened. Galvet e voe ive gant eskob Raozoun. Met, araok mont da eskopti Raozoun, e prezegas, er bloaz 1661, e Pouldergat, Poullan, Ploare. Wardro miz mae, ez eas da Raozoun gant an aotrou

a Dremaria. Eun aotrou bras, kuzulier e Raozoun, a roas d'ezan 1800 lur evit ar misionou. An arc'hant-ze a en em gave e poent mat rak an Tad Maner n'en doa mui netra en e c'hodell, hag ezomm en doa da veza sikouret.

E Raozoun ar visionerien a en em lakeas da genta da labourat er prizoun hag en ospital.

Er prizoun, epad an diou zizun genta, daou eus ar re falla a zisklerie ne deufent ket d'ober o mision. Ne felle ket d'ezo klevet hano eus Doue. Met ar visionerien, dre o fedennou, a lakeas gras Doue da skei an daou bec'her-ze, hag e teujont ive da zelaou ar prezegenou ha d'en em drej ouz Doue evel ar re all.

An holl a oa souezet e Raozoun o welet torfetourien gounezet evelse ker brao ha ker buan da Zoue.

En ospital ez eas mat an traou ive. An aotrou a Dremaria, anavezet gant an holl dud vras e Raozoun, a veze selaouet gant doujans, rak eun dra souezus oa gwelet eun den eus e renk deuet da veza misioner.

Eus Raozoun, an Tad Maner a yeas da Japel-Janson, gant an aotrou a Dremaria ha pevar visioner all. Chom a rajont epad pemp sizun er barrez, rak ezomm a oa da gelenn

an dud. Abaoe pevarzek vloaz n'oa bet graet tamm katekiz ebet. An holl a ziredas da glevet ar visionerien; ar re-man a yeas da welet an holl familhou, hag ar barrez a voe laketa adarre e stad vat.

Goude Chapel-Janson, an Tad Maner a brezegas e parrez Guerche gant tadou all eus e Urz, an Tadou Salleneuve, Thierry, Jacquesson.

E 1661 e reas ive eur mision e Bodeo hag Harmoye. En em gaout a reas eno epad eur c'hlenved spontus. An dud a varve evel kelien. Bemdez e veze meur a hini da gas d'an douar, ha pemp pe c'houec'h korf a-veze a-wechou beziet er memes toull. Met holl e voent kovesaet, holl o devoe eur maro santel. « Meuleudi da Zoue evelato, a lavare an Tad Maner; rak, n'eus fors gant peseurt klenved omp sammet, ma varvomp e gras Doue, eo mat. Eun dra hepken a zo ret, savetei an ene. »

1658-1661

Distro da Gemper goude misionou Bodeo hag Harmoye, an Tad Maner, bet etouez tud klanv, a gouezas klanv ive. Dinerzet holl oa, hag ar re a oa war e dro a zonje d'ezo edo ar maro o tont d'ezan. Met parea a reas gant

sikour ar pedennou graet evitan hag ar bloaz 1662 a voe adarre eur bloaz mat evit ar misionou. Trizek mision a voe graet e eskoptiou Kerne, Gwened ha Raouzoun.

An Tad Maner a brezegas, er bloaz-ze, e Plevin, ar barrez ma tlie mervel enni ugent vloaz diwezatoc'h. Galvet oa bet er barrez-ze gant eun itron, Louiza Huby, intanvez an aotrou a Gerlouet, gouarner Keraez. C'hoar oa d'an Tad Huby, Jezuist brudet dre e zantelez.

Ar misinoer a bareas eno eun den yaouank perc'hennet gant an drouk-spered, en eur lakaat war e benn kloc'hig Mikael an Nobletz.

E Bannalek, e c'honvezas evit mat da Zoue baron Quimerc'h hag en e glevet diweza e preparas anezan da vont dirag e Varner.

Epad mision Trebrivan, e varvas, etre diouvrec'h an Tad Maner, eun Aotrou bras a feiz krenv, de Pennannec'h de Kerjégu. Heman en doa roet leve evit sikour ober misionou e Breiz, hag e voe test, araok, eus ar vad digaset er vro gant ar misionou.

Goude Pask, an Tad Maner a labouras e eskopti Raouzoun, hag e voe graet eur mision bras ha kaer e kear Fougères. Ne voe espernet netra evit lakaat ar mision da zougenn frouez. Gant an Tad Maner ez oa beleien eus

an dibab, an aotrou a Dremaria, personed Mur hag Ergue-Armel, ha Jezuisted desket bras, deuet eus skolachou Raouzoun ha Gwened. Eus ar parreziou tro war dro e tiredas an dud da Fougères, an aotrou person en o fenn, evit heulia ar mision. Ken niverus e teuent, ma n'oa ket a lojeiz da rei d'ezo e tiez ker. Ret e voe sevel teltou war ar maez. Meur a hini a c'hede daou zervez ha diou nosvez e kichen ar gador-brezeg, hep keme-ret pred ebet.

An dud a en em skuize, met ar visionerien a en em skuize muioc'h c'hoaz. Meur a hini a bakas eno o maro, evel an Tad Lochet, eus Raouzoun, an aotrou Landry, person Ergué-Armel; o daou e varvjont nebeut derveziou goude ar mision.

Eus Fougères, an Tad Maner a gasas e visionerien da barrez Saint-Georges-de-Reintembault, ar barrez ma c'hanas enni. Pell amzer a oa abaoe n'oa ket bet e Saint-Georges. En dro-man e teue evit meur a zervez, evit prezeg an Aviel d'e genvroiz. Lavaret e vez n'eus den hag a vije profed en e vro. Al lavar-ze ne voe ket gwir evit an Tad Maner. An holl hen digemeras gant joa ha doujans hag a zelaouas e brezegennou gant evez ha feiz. Ar re goz eus ar barrez a lavare : « Ya, hen eo ! henvel atao ouz ar pezh m'oa ez vihan.

Evelse eo e lavare ar pedennou er gador m'em' an enni breman o prezeg d'eomp. Ni a lavare e vije bet mab Izaak Maner eur prezeger bras, eun abostol helavar. Deuet eo da wir. » Hag, o komz evelse, ar re goz a ouele.

An holl a ziredas d'ar mision ha kalz gwellaenn a zeuas er barrez.

An Tad Maner n'helle ket tremen en e barrez hep skuilh bennoz Doue war ar re walleürus, evel ma rae er parreziou all. Eun deiz, e welas eur vamm o tremen dre an hent gant he bugale. Unan anezo a oa livet fall, en doa bec'h o vale. « Setu aze eur bugel hag a zo simpl, emezan. » — « Ya, eme ar vamm, abaoe tri bloaz ne ehan ket an derzienn gantan, ha n'eus louzou ebet evit her paera. » — Ar gwella medesin eo c'hoaz an Aotrou Doue », a respontas an Tad. Hag o tenna eus e c'hodell buredig Mikeal an Nobletz a oa enni eol bet dirag aoteriou sent Breiz, e reas eur groaz gant an eol-ze war dal ar bugel. Kerkent an derzienn a guiteas heman, hag adaleg neuze ne grogas mui ennan.

Evit kloza ar mision ha derc'hel sonj, e voe savet eur groaz vaen, unan gaer, war douarou an Tad Maner, tost d'an ti m'oa bet savet ennan.

E fin ar bloaz 1662 e voe mision e Motreff hag e Plusquellek. E 1663 e c'hellomp konta

misionou Kernevel, Karnoet, Sant-Thurien, Bonvel, Elliant, Enez-Sant-Martin ar Prajou.

Ne gomzimp nemet eur mision Douarnenez. An Tad Maner a zirede atao d'ar barrezze gant plijadur, rak abaoe prezegennou Mikael an Nobletz, an dud a zalc'he eno mat da Zoue. Ar mision a voe klozet gant eur brosesion eus ar re gaera, a ziskennas eus Ploare da Zouarnenez. Bez ez oa tud o terc'hel plas Hor Zalver, ar Werc'hez, sant Jozef, ar bastored, an Tri Roue, sant Yann Vadezour, Herodez, ar merc'hed santel war hent ar C'halvar, ar zent, ar zentezed.

Goude ar brosesion, an Tad Maner, war urz an aotrou 'n eskob, a c'houlennas, digant ar re holl o doa bet eur c'hras bennak goude pedi Mikael an Nobletz, dont d'hen diskleria.

Buan e voe gwelet peger bras oa galloud Mikael an Nobletz, rak eus a bep tu e teue testou da ziskleria ar grasou o doa bet hag ar burzudou a oa digouezet.

Evit dere'hel sonj eur e vestr santel, an Tad Maner a c'hoanteas sevel eur chapel war an ti ma vévas ennan Mikael epad 23 vloaz. Ar veleien hag ar bobl a enebe, gant aon na vefe rannet ar barrez. Met an aotrou 'n eskob, Ronan al Louet, a roas harp d'an Tad dre anaoudegez evit Mikael an Nobletz, rak her

ive a oa bet pareet e ti ar misioner. Oajet a 83 bloaz, n'helle mui bale na chom en e zav. Goulenn a ras beza douget beteg ti Vikael. Kerkent e c'hellas poueza war e dreid hag ober eur gammed bennak. Antronoz e klevas an oferenn war e zaoulin. Dont a reas nerz en e izili, hag a nebendou e c'hellas ober labourou e garg, lavaret an oferenn, rei sakramant an Urz, mont dre an eskopti da rei ar Gonfirmasion. Da fin ar bloaz, e kanas teir oferenn Nedeleg e iliz-veur Sant Korantin.

Ar chapel a voe savet en enor da zant Mikael-Arc'hel, p'e gwir ne c'helled ket sevel en enor da Vikael an Nobletz. Eur vaouez vat, Anna a Gernafien, a brenas an ti hag an douar a oa ezomm. Met arc'hant, n'oa ket : seiz lur hepken! Hag an Tad a oa nec'het. Met, aliet start gant Katell Danielou, e lakeas kregi el labour. E tri dervez e teuas d'ezan 1.100 lur, hag epad ar bloaz kenta 7.000 lur.

Ar maen kenta a voe benniget d'an 12 a viz eost 1663. Epad al lid, hep ma vije doare glao, e voe eun tarz kurun bras, a spontas an dud. Kalz a grede oa kouezet ar gurun war di Vikael. Met n'oa ket.

Al labour a yeas buan war araok, hag ar chapel a voe savet. Hirio e c'heller he gwelet

atao e Douarnenez. N'eo ket bras; met kaer eo.

Ar mision kenta a reas an Tad Maner e 1664 a voe hini Tremenac'h, e Plougerne. Eno oa bet Mikael an Nobletz oc'h ober pini-jenn, epad bloaz, araok en em lakaat da brezeg, hag an Tad Maner a voe eürus o tont da welet al lec'h-ze. Hano a voe alies, epad ar mision, e c'heller kredi, eus Mikael an Nobletz, hag e genteliou a voe roet adarre da glevet d'an dud.

Goude beza kuitaet douar Leon, an Tad Maner a brezegas e bro Gerne, e Pistivien, Sant-Martin-ar-c'hoajou, Bothoa, Sant-Nikolas-Pelem, hag epad miz mae penn da benn e chomas e Douarnenez.

Chapel sant Mikael e Douarnenez a oa tost da veza peure'hraet. Ar belerined a gendalc'he da zont niverus da bedi Mikael an Nobletz, ha Doue a skuilhe e vennoz heb ehana war ar re a en em erbede ouz ar misioner bras.

Tud Douarnenez a zalc'he koun eus kente-liou Mikael, hag an Tad Maner a zistroe atao gant plijadur da gaout ar besketaerien-ze, ker start en o feiz. En taol-man e tigasas gantan eun niver bras a visionerien d'e zikour, hag epad miz mae n'o devoe ehan ebet. Atao e veze tud e kichen ar c'hadoriou-kovez.

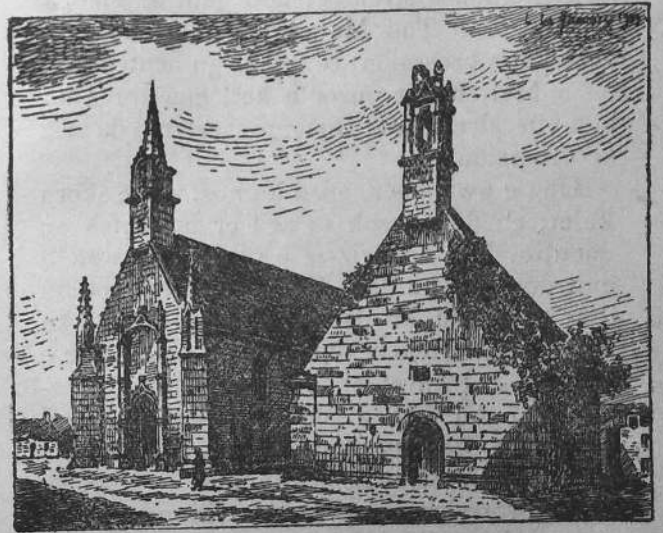
Katell Danielou

Eskopti Gwened a welas ive an Tad Maner er bloaz 1664. — Misionou a voe graet e Ploerdut-Kaudan, Plumeliau, Plumergat ha Teven.

N'eus forz penaos e reoc'h, tud a gavoc'h atao d'ober d'eoc'h rebechou. Hiniennou a gavas abeg en Tad Maner, o veza ma lakae, d'ar brosesion vras, eur beleg da zougenn ar groaz. En em zifenn a reas en eur lavaret oa dereat d'eur beleg, muioc'h eget d'eun den lik, kregi e kroaz Hor Zalver. Daoust ha ne welomp ket sant Charl Borrome, eskob Milan, Kardinal, o tougenn e-unan ar groaz er brosesion da c'houlenn ma ehano ar vosenn? Eskob Gwened a gavas mat respont an Tad Maner, hag heman a c'hellas ober evel araok.

Da vision Plumeliau, persoun Kaudan, Jerom an Estour, a c'houlennas aotre da zougenn ar groaz er brosesion. Koueza a reas klanv, hag o veza m'en doa kalz terzienn, e kave d'ezan ne c'hellfe ket derc'hel d'e bro-mesa. « Bezit leun a fizians », a lavaras d'ezan an Tad Maner, hag e stagas ouz e c'houzoug eur groaz leun a relegou. Ar c'hlanvour a c'hellas lavaret an oferenn ha, daou zervez goude, dougenn ar groaz war e ziouskoaz eus Plumeliau da Sant-Nikodem, diskabell ha diarc'henn, epad pemp eur amzer. Ar groaz a boueze c'houec'h ugent

lur, hag an douar a oa skornet. An aotrou 'n Estour, goude ar brosesion, a en em gave ker yac'h ha m'oa bet biskoaz.

Iliz Plumergat

Aotrou 'n eskob Gwened a oa bet, epad ar mision, e Plumeliau. Pa zistroas da Wened, e lezas gant an Tad Maner e vikel vras, an aotrou a Gerlivio. Heman eo an hini a zavas e Gwened eun ti evit ober retrejou d'ar wazed. Labourat a reas evel gant an Tad Maner, hag

e pedas heman da vont da barrez Plumergat, el lec'h m'oa bet persoun araok beza vikel vras. En deiz araok ar brosesion vras, o welet an hentchou distrempet holl gant ar glao, e lavaras d'an Tad Maner : « Warc'hoaz ne vezo ket a brosesion; re fall eo an hentchou. » — « Met, ha ne ouzoc'h ket, eme an Tad, hon eus, dre c'hras Doue, amzer vras da zeiz ar brosesion ? »

Hag e gwirionez, epad an noz, e voe skorn kalet; en deiz araok ez aed er pri betek an daoulin, hag en deiz-ze e oa kalet a-walc'h evit dougenn an dud. Kerkent ha ma voe fin d'ar brosesion, ar glao a gouezas a-nevez. An aotrou a Gerlivio a jome souezet, ha goude e varo eo bet kavet en e baperiou ar geriouman : « An neb a skrivio buhez an Tad Maner ne dle ket ankounac'haat ar burzud a zo bet gwelet gant kement a dud. »

Ar brosesion-ze a yeas eus Plumergat da Santez-Anna-Wened. An aotrou Kermen, kure Kaudan, an hini a skeudenne Jezus e jardin an Olived, p'edo o pignat e derezou ar Skalier Santel, a welas dirazan sant Visant Ferrier, gwisket gant dilhad e Urz, hag o kas kuit eur vandenn ziaoulou.

E skridou an Tadou Jezuisted diwarbenn ar bloaz 1664 e lennomp : « Atao ez a war araok misionou Breiz-Izel. An Tad Julian

Maner eo a zo karget anezo. Henvel ouz sant Visant Ferrier, ez a dre barrezioù Breiz; ha kement a dud a red d'e zelaou, kement a frouez a zantelez a c'heller da gutuilh, ma vije lavaret eo deuet a-nevez sant Visant war an douar ».

Ar bloaz 1665 a voe ker pinvidik hag ar bloavezioù all. Konta a c'hellomp misionou e Kemperle, Pleyben, Kerrien, Douarnenez, Plozevet, Guiskriff, ar Fouillez, e Kerne; Tonkedek, e eskopti Treger; Boussak, e eskopti Dol. Niver ar visionerien ne ehane da greski; bez e oant breman daou ugent, ha ne lavarer ket re o tiskleria e voe kelennet er bloaz-ze eur c'hant mil den bennak.

Dre Gemperle e voe digoret al labour er bloaz-ze. Ar visionerien a jomas eno epad miz genver penn da benn. Ar goanv a oa kalet, met an dud a ziredas evelato d'an iliz. An Tad Maner n'en doa ehan ebet. Goude e oferenn e veze er gador-govez pe er gador-brezeg. Koueza a reas klanv, ha n'eo ket souez. Pleureuzi a bakas, hag e voe ret d'ezan chom en e wele, hag en dervezioù kenta an derzienn a voe bras meurbet. Sonjet e voe rei d'ezan an Nouenn. Met ne voe roet nemet ar Gommunion. Digemeret a reas e Zoue gant kement a feiz hag a garantez, ma voe evel douget a spered d'an Nenv. Kredi a rae e

kleve kan an Ælez er baradoz. En noz araok, en doa gwelet ive sant Korantin hag ar Werc'hez. A vec'h m'en doe kommunit, ma torras e derzienn ha m'en em gavas kalz gwelloc'h, hep mui tamm poan ebet en e gostez. Abenn eun nebeut derveziou edo war zao.

Diskleria a reas d'an itron a Goetaven, an hini a roe lojeiz d'ezan, n'en doa bet morse kement a c'hrasou digant Doue eget epad e glenved. Daouzek pe drizek vloaz goude, o tremen dre Gemperle, e voe digemeret er gambr m'oa bet enni klanv war e wele, hag e lavaras d'an Tad Martin a oa gantan : « Lavaromp an *Te Deum* da drugarekaat Doue eus ar grasou en deus roet d'in aman gwechall, dreist-holl epad va c'hlenved e 1665. »

Da fin ar mision, tud Kemperle a grede ne vije ket a brosesion, kement a frim a oa war an hentchou. « Graet e vezo, eme an Tad Maner en deiz araok. » Hag epad an noz a kouezas erc'h bras; an hentchou a oa goloet, hag an dud a valeas dre an erc'h hep koueza.

E miz mae 1665 e kavomp an Tad Maner e Douarnenez adarre. Echuët eo erfin chapel sant Mikael, ha ret eo breman renka an traou evit ar pardon. An aotrou Louet, eskob Kemper, a roe, bep deiz a vae ha bep meurs eus

ar bloaz, eun induljans a 40 dervez d'ar re a zeufe d'ar chapel da bedi pe da gommunia, d'ar re a lakfe enni eun oferenn. Ar pab Alexandr VII a roe eun induljans plenier da c'hounit d'ar zul kenta goude gouel sant Mikael.

An dud a ziredas eus a bep tu, hag eur c'hant mil bennak a heulias mision mae. Da zul an Dreinded e voe kontet 7.500 o tostaat ouz an daol zantel.

An Tad Maner a zistroas alies da Zouarnenez. Bep bloaz, da viz mae pe da viz gwengolo e prezege e Douarnenez, hag e lavare d'an dud senti ouz mouez o misioner kenta, Mikael an Nobletz.

E miz gouere e tigoras mision Tonkedek, eskopti Treger. Araok an tad Maner oa en em gavet Visant ar Meur, doktor er Sorbonn, ha rener kloerdi ar visionerien a ziavaez bro e Paris. Ginidik oa eus ar barrez, hag en e vaner Kerhuon eo e tigemeraz ar visionerien. Tregont oant, hag en o zouez edo an aotrou a Germaria, persoun Mur, persoun Kaudan, ha re all, doktored brudet. An aotrou Visant ar Meur en doa klevet hano eus ar misionou, hag en doa c'hoant gwelet dre e zaoulagad e-unan, penaos e vezent renet. Eürus e voe pa anavezas gant pegement a furnez, a aked, a galon, e labourer ar visionerien. Barn a reas

oa mat mat doare an Tad Maner d'en em gemeret gant ar bec'herien, hag ec'h alias an holl veleien d'ober eveldan.

E penn kenta ar mision e voe digaset d'an Tad Maner eur plac'h yaouank perc'hennet gant an drouk spered, war a lavare ar gerent. Met n'oa nemet follez. Ne zebre ket, ne c'houzanve den da dostaat outi, ha ne felle ket d'ezi pedi; den n'helle ober d'ezi lavaret hano Jezus. An Tad ne reas nemet he beniga, ha kerkent e voe chenchet holl. Gouzanv a reas an dud, debri a reas boued, hag abenn eun nebeut derveziou e teuas da govez ha da gommunia. Adalek neuze e chomas yac'h a gorf hag a spered.

Ar mision a voe kaer meurbet e Tonkedek. Kement e teuas a dud, ma rankjont gedal eiz ha dek dervez araok gellout kaout o zro da vont er gador-govez. Debri a raent bara zec'h epad an deiz, hag en noz e kouskent war ar c'halet.

An aotrou Visant ar Meur, souezet, a lavare : « E gwirionez dourn Doue a zo aman. Setu aze tud hag a glev ar prezeger; ne glevont ket holl marteze, rak re bell emaint dioutan, met selaou a reont evel pa glevjent. Ar prezeger ne gomz ket gwelloc'h eget eun all, ha goulskoude e ra d'an holl ouela ha d'in-me da genta; an holl o deus keuz d'o

fec'hejou, a c'houlenn pardon a greiz kalon. Burzudus eo traou evelse. »

Eus Tonkedek an Tad Maner a yeas da barrez Boussak, e eskopti Dol. E fin ar bloaz 1665, e prezegas e Pleyben hag er Fouillez.

D'ar mare-ze an Tad Maner en devoe adarre trubuilhou da c'houzanv. Eur beleg karget eus ar misionou en e eskopti, a reas brezel d'ezan, o veza m'oa hen, eul lean, rener ar misionou ha ma ranke ar veleien senti outan. Ar beleg-ze a c'hounezas spered e eskob, hag an Tad Maner a welas o sevel enep d'ezan tud hag o doa gwechall e harpet. Eneb ar misionou ive e veze lavaret pep seurt geier.

Eskob Kemper, an aotrou Louet, a zifennas gant nerz an Tad Maner hag a gasas dioutan ar re hen tamalle.

Goude ar glao e teu an amzer vrao; goude an avel foll e teu amzer sioul. Evelse ive e c'hoarvezas evit an Tad Maner. Ar brezel ne badas ket, ne reas nemet lakaat grasou Doue da ziskenn puilhoc'h war ar misionou.

BELEIEN O LABOURAT ER MISIONOU

Rouez oa e Breiz ar parrezioù n'o doa ket klevet hano eus an Tad Maner, rak pa veze o prezeg eur mision bennak, n'e ket hepken tud ar barrez, met ive re all, hag eus a bell, a zirede d'e glevet. Gwellaat atao a rae da c'hounit an eneou. Anaout a rae gwelloc'h gwella doare beva an dud e Breiz, hag e c'helle rei d'ezo ar c'hentelioù talvoudusa. P'en em gemere ouz ar bec'herien, e skoe kalet, e vouez a zave uhel, hag an dud, o welet ne glaske nemet o mad, a ziskoueze keuz, a lenve war o fec'hejou hag a en em roe da Zoue.

Skouerioù e vuhez a roe nerz d'e gomzou. Ar zantelez a bare war e dal hag en e zaoulagad; leun oa a zouster, a garantez evit an holl, ar re vras hag ar re vihan, ar re baour hag ar re binvidik. Karet a rae ar binijenn, ne ehane da bedi. Penaos an dud ne vijent ket bet leun a fizians ennan? Mont a raent d'e gaout, e glevet a raent gant doujans o tisplega misterioù ar relijion, o lavaret d'ar bec'herien harpa ouz o zechou fall, en em zizober eus o gizioù direiz, parea klenvejou o ene.

Deski a rae d'ezo an doare da zerc'hel mat

hag e verke an hent o doa da heulia. Poania a reas dreist pep tra da lakaat er sperejou doujans evit ar zul. Ar zul, emezan, a zo da Zoue penn da benn, ha n'eo ket dereat da gristenien, en deiz-ze, mont da zansal, mont d'ober pec'hejou. Boaza a reas ive an dud da lavaret ar pedennou en o ziez mintin ha noz.

An dudchentil zoken a glevas ar wirionez, a zeskas beza dous ha madelezus e kenver o merourien, paea o zervicherien.

Er penn kenta eus e visionou, an Tad Maner a voe glac'haret o klevet kana e pep lec'h traou lous hag hudur.

Hag e savas kantikou, hag e teskas anezo d'an dud, hag ar c'hanaouennoù lous a voe a-nebeudou dilezet.

Ar bedenn a zo ret. Pedi a c'heller gant ar muzelloù, pedi a c'heller hep lavaret komz ebet, o pleustri war misterioù ar feiz, o sevel a galon etrezek Doue. Labourat, gouzanv heb en em glemm evit Doue, a zo pedi. Kement a vez graet gant feiz ha karantez a zo talvoudus bras dirak Doue. An Tad Maner a voazas ar Vretoned d'ober evelse, d'ober pep tra evit plijout da Zoue, hag hentchet gantan, kalz eneou a zavas uhel meurbet er zantelez.

Rakse, eur skrivagner a lavare evelhen tregont vloaz goude maro an Tad Maner :

« Ar re o dije gwelet stad Breiz, pa gomansas an Tad Maner, hag ar stad a hirio, a vije souezet bras hag o dije poan o kredi eo ar memes bro. Gwechall an dud a oa dizesk war o relijion, douget d'ar pec'hed, hep doujans evit Doue. Hirio n'eus korn-bro ebet mar-teze hag a vije ennan anavezet ker mat ar c'hatekiz, hag a vije ennan sentet ker mat ouz gourc'hemennou Doue, hag a vije ennan kement a eneou santel. Dourn Doue a zoaze. »

Met ar maro a sko an holl. An Tad Maner a wele e tostae ar maro d'ezan hag e tlie sonjal en amzer da zont, klask misionerien da genderc'hel al labour en doa boulc'het. Evitse eo e savas e Vreuriezh misionerien, graet gant beleien eus ar vro. Komzet hor beus eus an aotrou a Dremaria, an aotrou Tourmel ha re all. Dont a reas, heb ehan, unan bennak nevez, hag abenn ar fin ar vandenn a voe bras.

Ar veleien-ze a zente ouz an Tad Maner, a gemere al labour merket d'ezo. Dont a raent pa vezent galvet, en deiz ma tigore ar mision en eur barrez.

N'e ket labour a vanke d'ezo. An Tad Maner ne gemere ehan ebet, hag ar veleien a veze gantan a boanie ive kement ha ma c'hellent. Meur a hini zoken a gollas o-

yec'hed pe o buhez. Met kalz vad a voe graet er parrezioù, kalz eneou a voe gounezet da Zoue. Ar veleien-ze a en em zantelleas o-unan o labourat er misionou; krompren a rajont gwelloc'h an dever o doa da gelenn, d'ober katekiz, da brepari an dud da reseo alies ar zakramanchou, hag adaleg neuze beteg ar Revolusion vras ar relijion a sanko adarre doun he grizioù en hor bro. Rak ar veleien o doa sikouret an Tad Maner a raio misionou d'o zro, an dud a vezo kelennet ha sklerijenn an Aviel a lugerno e pep lec'h.

Patronez ar misionou oa ar Werc'hez Vari. An Tad Maner he fede atao gant fizians en eur vont d'eur barrez bennak. Pedi a rae ive sant Mikael ha sant Korantin. Pa guitae Kemper, ez ae da gaout an aotrou'n eskob, da c'houlenn e vennoz warnan ha war e visionerien. Pa veze mision en eun eskopti all, e c'houlenne aotre an aotrou'n eskob, hag ez ae d'e gaout, pa c'helle. O tostaat ouz ar barrez a oa da gelenn, e pede elez mat ar barrez d'e zikour, ha pa veze digouezet, e kerze d'an iliz : « Dleet eo, emezan, saludi ar Mestr da genta. » Da zul eo e tigore ar mision. Hag e lavare d'an dud dilezel o labourou epad eun nebeut dervezioù evit sonjal er zilvidigez.

Ar visionerien all a en em gave ive, peur-

liesa war droad, eur vaz en o dourn, hag eus a bell awechou. Ha d'al lun pep hini a groge en e labour.

Ar soner a veze roet urz d'ezan da zeni bemdez, da beder eur, ar c'hloc'h brasa evit gervel an dud, hag epad eur c'hart-eur.

Ar visionerien a zave da beder eur. An Tad Maner, gant eur c'hloc'hig, a dremene dre ar c'hampreier, en eur lavaret komzou ar Skritur Sakr : *Surgite, mortui et venite ad iudicium*. Savit, tud varo, ha deuit d'ar varnedigez.

Tud ar barrez a zave ive, ha p'en deze fin ar c'hloc'h da zeni, ez aent d'an iliz. Eno, eur misioner pe zaou a lavare pedennou ar mintin. Ar visionerien all a en em vode en dro d'an Tad Maner evit lavaret o brevier ha pleustri, da c'houde, war gwirioneziou ar relijion.

P'o deveze peurc'hraet o fedennou, e wis-kent o sourpiliz hag ez aent e renk, daou ha daou, etrezeg an iliz, en eur lavaret ar *Veni Creator* ha pedennou all, pa veze hir an hent. En iliz ec'h adorent da genta ar Zakramant meulet ra vezo, ha da c'houde lod a lavare an oferenn, lod all a en em lakae da govez.

Epad an oferenn genta, lavaret peurliesagant an Tad Maner, e veze desket d'an dud

petra eo an oferenn ha kanet eur c'hantig a zisplege an traou-ze.

Echu an oferenn, an Tad Maner a bigne er gador hag a rae ar pezh a c'halve eur gonferans. N'e ket prezeg a rae nag ober katekiz, met komz ouz an dud hag e lavare d'ezo ober goulennou outan, m'o doa c'hoant da glevet displega a-nevez eur wirionez bennak.

Goude ar gonferans, e rae eur brezegenn, hag an dud, gounezet dioc'htu peurliesag, a dostae ouz ar c'hadoriou-kovez evit en en zizamma eus o fec'hejou.

Pa veze fin d'ar brezegenn, unan eus ar visionerien a vode an dud en eur chapel bennak pe er vered, evit deski d'ezo kana ar c'hantikou. An eil brezegenn a veze graet wardro dek eur gant unan eus ar brezegerien vrudeta. Goude ar brezegenn-ze e veze roet ar gommunion d'ar re a c'hoantae gounit induljans ar mision. Bemdez e veze meur a hini o kommunia, hag an Tad Maner o frepare d'ar gommunion evelhen :

« Ha kredi a rit emac'h o vont da reseo e gwirionez korf Jezus Krist? — Ya, kredi a reomp.

« Ha mont a rit da gommunia evit kinnig gloar da Zoue, goulenn pardon eus ho pec'hejou ha nerz da veva santel? — Ya, evit-se.

« Ha ne grenit ket, c'houi prened douar, pec'herien baour, o tostaat ouz eun Doue ken santel? — Eo, krena a reomp.

« Ha kalet awalc'h e vije ho kalon, en amzer da zont, evit ofansi eun Doue en deus ho prenet, a zo maro evidoc'h war ar groaz hag a zo o vont da rei d'eoc'h bremaik e gorf hag e c'hwad? — E garet a raimp.

« Ma fell d'eoc'h kaout ho pardon digant Doue, e tleit ive pardoni eus ho tu. — Pardoni a reomp.

« Ha senti a reoc'h ouz goure'hemennou Doue hag an Iliz. — Ya, senti a raimp. »

Hag e kendalc'he evelse da lakaat dirazo ar c'henteliou o doa klevet er mision, evit sanko doun en o c'halon hag en o spered ar gwirioneziou-ze.

Hag e teuent da zigemeret o Doue gant feiz ha karantez. Goude ar gommunion, e veze kanet eur c'hantig da drugarekaat Doue.

Da greisteiz nemet kart, an Tad Maner a zone e gloc'hig evit rei da anaout d'ar visionerien e tostae ar mare da guitaat an iliz. Da greisteiz, ar c'hloc'hig a zone adarre, ha ker-kent an holl visionerien a guitae ar gador-govez hag a en em vode dirag aoter ar Zakramant. Lavaret e veze an Angelus, hag an Tad Maner a gomanse an *Te Deum*; ar visionerien, daou ha daou, e renk, a guitae an iliz,

en eur lavaret an *Te Deum*, evit mont da gemeret o fred. Araog ar pred, e raent c'hoaz o ekzamin. Epad ar pred e veze lennet ar Skritur Sakr ha levriou santel.

Goude ar pred, e veze eun tamm ehan, met epad an ehan-ze ar visionerien a gomze diwar-benn ar skianchou sakr, evit kreski o deska-durez o c'houlenn kuzul an eil digant egile.

Epad an amzer-ze, an Tad Maner a veze en iliz oc'h ober katekiz. Eur mestr souezus oa evit lakaat gwirioneziou ar relijion da ziskenn e spered an dud. Bugale ha re goz, gwazed, merc'hed, paour ha pinvidik, holl o deveze plijadur o respont d'ar goulennou graet outo.

Da ziv eur, ar visionerien, e renk adarre, a zistroe d'an iliz hag a govesae an dud a veze o c'hortoz. Unan pe zaou a zeske an doare da lavaret ar pedennou, d'en em bre-pari da govez, da lavaret ar chapeled, da zisplega an taolennou, kanet e veze ive kantikou, hag evelse e tremene an amzer beteg ar brezegenn ziweza a veze graet da beder eur er goanv, da bemp eur en hanv. Goude ar brezegenn a veze roet bennoz ar Zakramant ha lavaret ar pedennou. Kovesaet e veze c'hoaz betek seiz eur.

Neuze ar visionerien, e renk adarre, a guitae an iliz, hag en em gavet en o zi, e lavarent

a-unan o Brevier. Epad koan e veze lennet evel epad lein.

Goude koan e veze eun tamm ehan. An Tad Maner a gomze diwarbenn an doare d'en em gemeret gant ar bec'herien, an doare da brezeg, da govez. Ar veleien all a rae goulennoù, a lavare petra a gavent gwella d'ober, hag evelse pep hini a zeske atao eun dra bennak.

Wardro eiz eur hanter e veze lavaret ar pedennou. An Tad Maner a verke neuze al labour evit an deiz warlerc'h, ha pep hini, sioul, a en em denne en e gambr.

Araok fin ar mision, e veze eun dervez da gommunia evit an holl. Bemdez e veze kalz o kommunia, met lavaret e veze d'ezo ober c'hoaz eur gommunion evit eneoù ar purkator, hag an holl a rae ar gommunion-ze er memes dervez.

Hag evit kloza ar mision, e veze ar brosesion vras a zo bet komzet anezi uheloc'h.

Evit derc'hel sonj eus ar mision, an Tad Maner a lakae sevel kroaziou, chapelioù, ha stank int c'hoaz ar re a zo bet savet evelse goude eur mision.

Iliz ar Faouet

1666-1668

I. — *E Kerne*

Er bloaz 1666, an Tad Maner a labouras e pevar eskopti Dol, Treger, Raozon ha Kerne.

E Kerne, evelato, eo e visionas ar muia. Her gwelet a reomp e Kraozon, Plomeur, Plozevet, Douarnenez. E Douarnenez e veze atao da viz mae.

Her gwelet a reomp e Skaer, Langonnet, Faouet. Hag en e skridou e lennomp e veze, er parrezioù-ze, tud a vilierou o klevet ar visionerien gant doujans ha gant feiz, o kovez o fec'hejou gant glac'har, o trei kein d'an diaoul ha d'ar pec'hed.

Muioc'h mui a veleien eus ar parrezioù a zirede da zikour ar misioner. Divorfilet oant abenn ar fin, hag o welet ar vad a rae misionou, e kemerent fizians da advesel Breiz-Izel, d'he gounit adarre da Zoue.

E 1667, ar misionou a voe holl e Kerne, nemet unan, hini Plourin, e eskopti Treger. E Gourin, an Tad Maner a c'hounezas da Zoue eur barner en doa gwechall renet eur vuhez diroll hag a en em lakeas d'ober pini-jennou bras evit paea dle e bec'hejou.

Konk-Kerne a glevas ar misioner araok ma z'eas da viz mae, evel kustum, da Zouarnenez.

E miz gwengolo em 'an e Kernevel ha da fin ar bloaz e Melgven.

Iliz Gourin

Breman, evit echui ar misionou, an Tad Maner a lakae an dud da nevezi promesaou o Badiziant goude eur brezegenn war ar Zakramant-ze. Er brezegenn, e tiskoueze d'ezo pegen kaer, pegen bras eo an ene gant gras Doue, pegen talvoudus eo beza galvet

gant Doue, beza digemeret en Iliz katokik ha lakaet war hent ar Baradoz.

« Nag eürus int, emezan, ar re a zalc'h mat da c'hras ar Vadiziant! Na truezus eo stad ar re o deus he c'hollet! Pa zeuio d'eoc'h ar maro, pebez glac'har evidoc'h m'ho peus kollet, en eur-ze, hoc'h hano a gristen dre ho pec'hejou, m'ho peus kailharet sae wenn ho padiziant, mar doc'h kouezet adarre dindan galloud an drouk-spered! Met pegen laouen e vezot, ma teuit dirak Doue gant eun ene chomet dinam abaoe ar Vadiziant, pe da vihana gant eun ene netaet dre ar binijenn. Oh! ma c'hellfec'h lavaret da Zoue : « Va Doue, dalc'het am eus d'am ger. Dalc'hit ive d'hoc'h hini. Miret am eus ho kras, roit d'in breman an eürusted peurbadus! »

Da c'houde e veze digaset ar groaz hag ar banniel, hag ar misioner a gendalc'he evelhen : « Va breudeur, pa zoc'h bet digaset d'an iliz evit ar vadiziant, ar beleg en deus graet ouzoc'h goulennou ha n'hellec'h ket respont d'ezo. Ho paeron hag ho maeronez o deus respontet en ho lec'h. Met breman e c'hellit respont hoc'h unan. »

An Tad a rae neuze ar goulennou : « Hatrei a rit kein da Zatan, d'e oberou, d'e blijadureziou? » An dud a responte, en eur vouez : « Ya, hen ober a reomp. »

Evit echui, ar misioner a lavare : « Va breudeur, dalc'hit sonj mat, da Zoue e-unan eo e rit ho promesaou. Eun den onest a zalc'h d'e c'her; eur c'hristen a dle derc'hel d'e c'her gwelloc'h c'hoaz. Bezit sur, Doue, eus e du, a zalc'ho ive. Ret e vezo d'eoc'h dilezel fals-enoriou, fals-vadou, plijadureziou touellus ar bed, met digollet mat e vezot, ha Doue a roio d'eoc'h gloar, tenzoriou hag eürusted ar vuhez peurbadus. Breman it e peoc'h ha ra jomo ato Doue ganeoc'h! »

II. — *Maro Katell Danielou*

Er bloaz 1667 eo e varvas Katell Danielou, eun intañvez santel ne ehane da ginnig he foaniou evit ar misionou. Deuet oa e pelerinaj da Sant-Elouan. O chom edo, abaoe miz mae, e Kistillik, e parrez Sant-Guen. Koueza a reas klanv, hag epad miz here, e c'houzanas poaniou spontus. Diskleria a rae oa laouen o vervel, ma plije gant Doue. Da c'houel an Anaon, e resevas he Doue, war e daoulin, gant eur garantez vras meurbet. An aotrou Galerne, persoun Mur, he zad kovesour, a lavaras d'ezi : « Ar baradoz a zo o tigeri evidoc'h. »

Ar glanvourez, dibradet gant ar mall he

doa da welet Doue, a astennas he divrec'h, en eur lavaret : « Breman ! breman ! breman ! » D'ar bevar a viz du e voe nouet, ha kerkent ec'h huanadas en eur bokat d'ar groaz hag e roas he ene da Zoue, d'an oad a 48 vloaz pe wardro. Karet he devije gwelet an Tad Maner war he zremenvan, met an Tad a oa neuze e mision Kernevel. Kaset e voe kelou d'ezan ; dont a reas, met re ziwezat ec'h en em gavas.

28 beleg a voe en anterramant, hag an aotrou Galerne a reas eur brezegenn a lakeas an holl da ouela.

An Tad Maner a zigouezas pa oa diskenet ar c'horf er bez. P'oa beo, e lavare d'ezi pedi evit ar misionou. Goude he maro, e kendalc'has da gaout fizians en he fedennou.

Er bloaz 1668, ar visionerien a brezegas e Kerne hag e Leon. Unnek mision a voe prezeget er bloaz-ze. E Guiskriff e voe an hini kenta.

Eskob Kastell-Paol, an aotrou Visdelou, a bedas an Tad Maner da zont da brezeg da Vrest da Rekouvrans. Met beleien a glaskas enebi, o lavaret d'an aotrou 'n eskob n'oa mat an Tad Maner nemet d'ober freuz ha da enkrezi an eneou. An aotrou a Dremaria a zifennas an Tad, met an aotrou 'n eskob a anaveze e-unan ar misioner hag a lavaras :

« Dek vloaz 'zo e welan al labour graet gant an Tad Maner hag e visionerien, ha gouzout a ran e ra kalz vad d'an eneou. » Hag eun deiz, da eul lean a glaske, ouz taol, ober goap eus an Tad Maner, an eskob a zisklerias : « Selaouit mat. Dirazon-me n'heller ket ober goap eus eun den evel an Tad Maner. »

III. — E Brest

Ar misioner a zeuas eta da Vrest. E Rekouvrans ez oa neuze kalz tud evel hirio. Met ezomm o doa da glevet mouez an Aotrou Doue, rak troet oant ouz ar plijdureziou fall, ha kalz dizurziou a oa en o zouez. Mat oant evel m'edont, a lavarent, ha n'edont ket kalz e poan da glevet prezegennou.

An Tad Maner ne gollas ket fizians. Ober a reas ar mision evel ma rae er parrezioù all, hag a nebeudou an dud a voe gounezet gantan. D'an deiz diweza, pa voe nevezet promesaou ar Vadiziant, e komzas gant kalz a nerz. « Ar Zakramant-se, emezan, en doa graet eus hoc'h eneou hag ho korfou templou d'ar Spered-santel, hag ho peus saotret an templou-ze o rei digemer d'an hudurnez ha d'an drouk-spered. »

E kayerou an Tad Maner e lennomp :
« Hanvet mat eo an iliz-man, Itroun-Varia
Rekouvrans, rak niverus int ar bec'herien
baour o deus kavet a-nevez ar c'hras dre ho
sikour, o Mari ! »

Epad m'edo o prezeg war douar Leon, e
teuas d'an Tad Maner ar c'helou eus maro
eskob Kemper, an aotrou Louet, e vignon,
eun eskob santel meurbet hag en doa atao
difennet ar misioner ha roet d'ezan e vennoz.

An Tad Maner a voe enkrezet, met e
enkreza e ehanas pa glevas oa hanvet da eskob
e Kemper an aotrou Koetlogon. Heman a
zigemeraz ar misioner gant ar vrasa madelez
hag her pedas da genderc'hel da brezeg en e
eskopti.

Da c'houde, an Tad a reas eur mision e
Montroulez, met koueza a reas klanv, ha ne
c'helle na debri na kousket. En em erbedi a
reaz ouz Katell Danielou, hag e kavas ker-
kent ar pare. Hag e c'hellas mont da brezeg
da barrezioù Mur, Sant-Guen, Neulliak,
Sant-Mayeu, Sant-Konnek. Alies oa bet er
parrezioù-ze, ha plijadur en deveze atao o
tistrei enno.

IV. — *E Plougerne hag e Landivisiau*

Dont a reas ac'hano d'ober misionou e
Plougerne hag e Tremenac'h en doa gwelet
c'hoaz pevar bloaz araok. Mont a reas da
vaner Kerodern, el lec'h m'oa ganet Mikael
an Nobletz, da logig Tremenac'h, el lec'h
m'en doa graet pinijenn. O welet al lec'hioù-
ze, emezan, em eus kavet muioc'h a ioul d'en
em zantellaat ha da labourat evit an eneou. »

Eus Plougerne, ez eas da Landivisiau. An
aotrou a Dremaria en doa goulennet 25 misio-
ner evit mision ar barrez-ze. N'e ket hep
poan e voe gellet digeri ar mision, rak kalz
tud a bep renk hag a bep stad a glaske enebi.
An trec'h a jomas gant Doue, eme an Tad
Maner, ha tud a ziredas d'ar mision, eus pep
korn a Leon. An iliz a oa kalz re vihan evit
digemeret an holl, hag e voe ret ober ar pre-
zegennou war blasenn ar marc'had. An dud
a oa a eneb er penn kenta, a reas o mision
evel ar re all ha gant joa.

Pa voe graet ar gommunion evit an Anaon,
tregont mil a dosteas ouz an daol zantel.
Souezus eo eun niver ker bras, met tud a oa
deuet eus holl barrezioù Leon, betek Mon-
troulez. Deiz ar gommunion evit ar re varo
a veze embannet tro war dro betek c'houec'h

leo diouz parrez ar mision, hag an dud a zirede da c'hounit an induljansou en eur gommunia. Kovez a c'hellent en o farreziou, met ar gommunion a raent er barrez a veze enni ar mision.

O welet ar pez a oa tremenet e Landivisiau an Tad Maner a oa leun e galon a joa. Kavet en doa eno kalz feiz, kalz karantez.

Mision Poullaouen a voe graet warlerc'h hini Landivisiau ha da c'houde, hini Landunvez. Er barrez-man, an dud a en em vode e chapel Kerzent.

An Tad Oliva, Mestr bras Urz ar Jezuited, o klevet hano eus misionou Breiz, a skrive : « N'hellan ket lavaret pegen eürus oun o welet pegement a eneo a zo bet adarre gounezet gant hor misionerien kalonek. Saludit eus va ferz an Tad Julian Maner. »

**

Misionou 1669 a voe graet e eskoptiou Kemper ha Leon. Eun niver bras a dud adarre a voe kelennet ha santellaet.

N'ouzomp ket kalz a dra diwarbenn misionou Nevez. Eskibien, Aodiern, Primelin, Sant-Tujan, Riek, Merleak, Koray. Eskob nevez Kemper, an aotrou Koetlogon, a welas ar parrezioù-ze goude ar mision hag a roas

enno ar Gonfirmasion. Evelse e kave tud preparet mat da glevet e gentelioù hag e c'hourc'hemennou.

Da viz mae, evel kustum, an Tad Maner a brezegas e Douarnenez. Skuiz maro oa. Met Doue her frealzas o tigas d'ezan eur misioner eus an dibab, an aotrou Esnault, doktor e Sorbon. Heman a oa eur misioner brudet, en doa prezeget e kalz parrezioù eus Frans, hag en doa c'hoant gwelet gant e zaoulagad e-unan petra oa misionou Breiz. Dont a reas war droad eus Paris da Vreiz, hag evit gellout labourat en hor bro, ec'h en em lakeas da zeski ar brezoneg.

Eur misioner all a en em ginnigas d'an Tad Maner : an aotrou a Bontkallek, eus Riek. Heman, epad mision Riek, a zeskas gant an Tad Maner en em zistaga muioc'h mui diouz madou ar bed. Ker skoet e voe e spered, ma kuiteas ar bed eun nebeut bloaveziou warlerc'h, goude maro e wreg, evit beza beleg. Mervel a reas person e Riek.

Erfin an Tad Maner a gavas an den a c'hede a bell zo : eul Lean eus e Urz, gouest da gemeret war e ziskoaz eul lodenn eus e garg pounner. Er bloaz 1668 e teuas d'ezan an Tad Visant Martin, Breizad dre ar gwad, ha Breizad a galon. Anaout a rae ar brezoneg, yec'hed en doa; yaouank oa c'hoaz, rak

n'en doa nemet 40 vloaz, desket bras war ar skianchou sakr, prezeger helavar. Meur a wech, p'edo yaouank, en doa klevet an Tad Maner o prezeg, ha c'hoant en doa d'ober eveldan vad d'an eneo, d'o gounit da Zoue.

Dre vision Lesneven eo e komansas an Tad Martin. An aotrou Esnault a voe ive hag eur beleg all, doktor e Sorbon eveldan, Andre ar Meur. Eun ugent beleg bennak a ziredas da vision Lesneven.

Kalz tud a zistroas ouz Doue, ha da zeiz ar gommunion evit an Anaon, 18.000 den bennak a dosteas ouz an daol zantel. Evel m'hon eus lavaret diwarbenn Landivisiau, tud eus a bell a zirede d'ar barrez e veze mision enni, evit gounit induljansou o komnia evit an Anaon.

Da fin ar bloaz 1669, eskob Kemper, an aotrou a Goetlogon, a skrivas d'an Tad Maner ez oa en e eskopti eur barrez hag he doa ezomm bras da veza sikouret : parrez Tregunk. An Tad Maner a gasas eur misioner da barrez Tregunk da gompesa an traou ha da brepari an dud d'ar mision.

Hen a yeas da Wened da welet an Tad Kerlivio hag an Tad Huby, evit goulenn kuzul diganto diwarbenn sevel eun ti a Retred e Kemper evel ma oa e Gwened. Chom a reas e Gwened eul lodenn vras eus

miziou genver ha c'houevrer 1670, ha pa zistroas da Gemper e klevas lavaret n'oa ket aet mat an traou e Tregunk. An dud n'oa c'hoant ebet da gaout eur mision, hag an aotrou person zoken ne felle ket d'ezan rei digemer d'an Tad Maner.

An Tad Maner, hep marc'hata, a en em lakeas en hent evit mont da Dregunk gant dek misioner hag an Tad Martin. Kavet e voe lojeiz ha kement a oa ezomm. Goude ar brezegenn genta, an dud a voe gounezet hag a ehanas da enebi ouz ar mision. An aotrou person e-unan a voe gounezet; pedi a reas ar visionerien da leina en e di, hag eun taol chans eo n'en dije ket roet lojeiz d'ezo, rak epad ar mision ar presbital a gouezas en e boull eul lodenn anezan. Ma vije bet ennan ar visionerien, e vijent bet flastret dindan an treustou.

Ar mision a voe kaer meurbet. An holl a goveseas o fec'hejou, beteg ar vugale seiz vloaz. Epad m'edo, eun deiz, an Tad Maner o prezeg diwarbenn santeléz ar Werc'hez Vari, e voe klevet eur vaouez o lenva, glac'haret holl. An dud all a lenne ive, hag ar prezeger e-unan n'hellas ket derc'hel e zaelou. Ar vaouez-ze a lenne, evel Madalen, war he fec'hejou; goulenn a reas pardon a vouez uhel evit he skoueriou fall, ha da

c'houde ez eas da veva en eul lec'h all, gant aon da goueza adarre er pec'hed.

E Tregunk an Tad Maner, oc'h ober tro an tiez, a gavas eur beleg koz koz, hanvet Yann ar Baradoz, eus hano ar ger m'oa ganet enni. Kant vloaz en doa, ha santel en doa bevet; en eur vro hag edo enni an dud ken troet da eva, n'oa bet morse rebech ebet d'ober d'ezan.

Epad mision Tregunk, d'an 19 a veurs 1670, gouel sant Jozef, eo e voe digoret e Kemper ti ar Retred. An Tad Maner eo a c'hoanteas kaout e Kemper an ti-ze, rak gouzout a rae pegement a vad a oa bet graet gant an ti Retred savet e Gwened. Gwened a oa re bell evit tud eskopti Kemper, ha talvoudus oa kaout tostoc'h eun ti henvel.

N'e ket hep poan, sklear eo, e voe savet ti Retred Kemper, rak ker e kouste, hag aluzennou an dud vat, d'ezo da veza bras ha niverus, ne zigasent ket an arc'hant a oa ezomm. Met e penn skolach Kemper oa bet hanvet an Tad Jegou, eun den desket bras, hag ouspenn leun a nerz-kalon hag a ijin. Heman a gasas al labour da benn. Sikouret e voe gant an itron a Vrennilie hag an aotrou Picot, person Plougernevel. Ar re-man, etrezo o daou, a roas 500 lur. Beleien, tudchentil, micherourien, labourerien a zikouras ive, o

rei lod arc'hant, lod mein, koad, lod all labour o divrec'h. An itroun a Bratelas, pinvidik bras ha karantezus meurbet, a roas heunan peadra da zavel eul lodenn vras eus an ti.

Eun ti kaer a voe graet, enna 80 kambr, hag ouspenn saliou bras, diou renkad gweleou enno. Plas a oa da zigemeret 200 den er memes amzer.

E Gwened e veze gwelet beleien, tudchentil, bourc'hizien, labourerien, micherourien o tont da heulia ar memes retred. E Kemper, an Tad Maner a roas ali d'ober dishenvel, da c'hervel er memes amzer an dud eus ar memes stad, tudchentil gant tudchentil, bourc'hizien gant bourc'hizien, labourerien gant labourerien. Evelse e veze gellet rei aesoc'h da bep rumm ar c'henteliou o doa ezomm da glevet. E Gwened, an Tad Huby eo a rene ar Retred gant daou eus e genvreudeur. O zri e choment stag ouz skolach ar Jesuisted. E Kemper an ti a voe renet gant an Tad Jegou, mestr ar skolach, ha da c'houde gant ar re a zeuas en e blas.

Adaleg ar penn kenta, ti ar Retred a reas kalz vad. Eun dudi oa gwelet an dud o senti ouz ar reolenn, oc'h ober kement a veze gourc'hemennet d'ezo. Gant diegi e kuitaent an ti santel, ha sklerijennet, kennerzet, ez

aent da skigna en dro d'ezo skoueriou ha kenteliou mat.

Daoust d'al labour en doa bet gant Retred Kemper, an Tad Maner a reas evelato misionou er parreziou. Goude Tregunk ez eas da Veuzek-Konk, Moelan, Lanriek, Langolen. Epad miz mae e prezegas e Douarnenez, ha da c'houde e Plourin-Montroulez hag e Ploumoger.

An Tad Visant Martin a gendalc'he da labourat. Met, deuet oa ar mare d'ezan d'ober ar pezh a hanver e drede bloaz en eul leandi Jesuisted. An Tad Oliva, Rener bras an Urz, hen diskargas eus ar bloaz-ze hag a lavaras d'ezan kenderc'hel d'ober misionou e Breiz. « Ar misionou-ze, emezan a dalvezo d'ezan da drede bloaz. »

An Tad Oliva a skrivas ive d'an Tad Maner a-nevez : « Eürus oun o klevet hoc'h eus kavet en Tad Martin eur misioner evel a c'hoantaec'h. E rei a ran d'eoc'h a galon vat. Marteze e c'hello tenna diwar ho kein eul lodenn eus ar bec'h hoc'h eus da zougenn. N'hellan ket lenn ar c'heleier diwarbenn misionou Breiz hep santout ar Garantez evit Doue o kreski em c'halon. Kendalc'hit, Tad ker, da labourat er winienn-ze, evel hoc'h eus graet bete vreman. Ra blijjo gant Doue skuilh heb ehan e c'hrasou war bro Vreiz. Eun deiz

Iliz Plourin-Montroulez

ar Vretoned-ze a vezo evidoc'h eur gurunenn a c'hloar. »

(1671-1674)

Da di Retred Kemper e tirede kalz tud, ha grasou bras a veze skuilhet eno war an eneou. Met ti Kemper ha ti Gwened n'hellent ket digemeret ar re holl a c'hoantae en em zantellaat epad eun nebeut derveziou er peoc'h, pell diouz trouz ar bed. Abalamour da-ze an Tad Maner a glaskas an tu d'ober retrejou epad e visionou, pa vije kavet eul lec'h bennak da zigemeret an dud.

E Lannion, epad mision bras 1671, eo e reas da genta al labour nevez-ze. Eno, endro d'an aotrou Grangier, eskob Treger, oa diredet ouspenn 30 misioner, doktored eus ar Sorbon, chalonied eus Treger, personed ha prezegerien eus an eskopti, gant Tadou Jezuisted. An dud a veze bodet e iliz vrasa Lannion. An aotrou 'n eskob e-unan a govesae an dud evit sikour ar visionerien.

Epada ma veze graet prezegennou ar mision en iliz vras, ez oa eur retred e chapel an Aogustined. An Tad Maner a vodas eno, epad teir zizun dioc'htu, 300 den bep gwech, hag e teske d'ezo sevel uhel e skeul ar zan-

telez, o pleustri war boaniou Hor Zalver epad e Basion.

Kalz vad a voe graet e Lannion. E amzer meurlarjez edod. Er bloaz-ze, ne voe hano ebet eus dansou ha c'hoariou all, an dud a oa holl o sonjal en o zilvidigez. N'e ket e Lannion hepken, met er parrezioù tro war dro e teuas ive gwellaenn.

Goude Lannion, an Tad Maner a zistroas adarre da eskopti Kemper, evit prezeg e Krozon, Kameled, Roskanvel. O tigouezout e kichen Krozon, e kavas eur vandenn vugale vihan a reas d'ezan kalz plijadur, rak gouzout a raent ober ar bedenn a galon, pleustri war gwirioneziou ar feiz. Digant unan anezo ha n'en doa ket c'hoaz dek vloaz, e c'houlennas penaos ec'h en em gemere evit pleustri war ar Basion : « Em c'halon, emezan, eo e sellan ouz va Zalver. Her gwelet a ran, gwech stag ouz ar peul, dispennet a daoliou fouet, gwech kurunet gant spern, gwech o tougenn e groaz, gwech all o vervel war ar groaz. Sellet a ran ouz e Vamm venniget a zo e kichen ar groaz, hag e c'houlennan diganti perak en deus he Mab gouzanvet kement a boaniou, peseurt talvoudegez o deus bet ar poaniou-ze evidomp, ha petra hon eus d'ober eus hon tu evit eun Doue en deus hor c'haret betek mervel evidomp. Ar Werc'hez, eme ar

bugel, war a gredan, a respont d'am holl goulennou. Hag e pleustran war he c'homzou; adori a ran va Zalver o c'houzanv evidon, kemeret a ran perz en e boaniou, e drugarekaat a ran eus e vadelez, goulenn a ran ar c'hras da jom hep pec'hi, ha lavaret a ran d'ezan, ma plij gantan va c'hennerza, e talc'hin d'e garantez betek va maro. »

Pegen bras eo madelez Doue ! a skrive an Tad Maner, goude beza klevet ar bugel-ze ! E kreiz al lanneier, bugale hag o deus doare da veza bugale dilezet, mesaerien o veva e kreiz al loened, a anavez traou an Nenv kerkouls ha gwelloc'h eget ar vrasa doktored !

Beza gwelet ha klevet ar vugale-ze a lakeas joa ha fizians e kalon an Tad Maner, ha laouen e krogas e labour ar mision. D'an ampoent edo person e Krozon an aotrou a Goetlogon, breur da eskob Kemper. Renet mat oa ar barrez; al lidou sakr, ar c'han-iliz a oa eus ar re gaera. Kalz beleien a oa e Krozon d'ar mare-ze, ha skler oa evit an daoulagad oa an aotrou a Goetlogon eun den gouest, evel e vreur, da c'houarn eun eskopti. Ne voe ket eskob, rak ne vevas ket pell awalc'h.

E Krozon eo e skrivas an Tad Maner e gantikou war ar Basion, hag a zo bet kanet e Breiz epad daou c'hant vloaz. Kanet e voent

Iliz Sant-Yann-Baly, e Lannion

da genta e Krozon, Kameled ha Roskanvel, ha deski a rajont da eleiz a dud pleustri war boaniou ar Zalver.

Eus Krozon, an Tad Maner a yeas d'ober misionou e eskoptiou Treger, Dol ha Leon.

Er bloaz 1672 e teuas da Gemper, ha goude beza prezeget e Kemper, ez eas d'ober misionou e Pont-Kroaz, Landudek, Beuzek-Kap-Sizun, Mahalon, Tourc'h. Kuitaat a reas eskopti Kerne evit mont adarre da eskopti Treger, da barrez Pedernek, el lec'h m'edo an aotrou a Germaria o prezeg eur mision. Ar brosesion vras da gloza ar mision a gemeras hent chapel sant Herve, war Mene-Bre; tregont mil den bennak a oa diredet da gemeret perz enni, hag e teue an daerou en o daoulagad pa zellent ouz skeudennou ar Basion. Epad prezegenn an Tad Maner war Mene-Bre, eur glao spontus a zirollas hag a badas pell amzer, met den ne finvas; aotrou 'n eskob Treguer, an aotrou a Dremaria a voe glebiet holl evel ar re all, met chom a rajont en o flas beteg ar fin.

Eskob Sant Briek a c'houlennas ive an Tad Maner. An Tad n'helle ket lavaret nann, rak eskob Sant-Briek, an aotrou de la Barde, a oa eun eskob santel doujet gant an holl, ha ne glaske nemet ober vad e pep giz d'an eneou. Daoust m'en devoa ouspenn 90 vloaz, m'oa

gwenn kann e benn, e teuas da barrez Treve a voe digoret enni eur mision gant an Tad Maner. Diouz ar mintin e veze gant ar re genta en iliz; azevet war eur bank, e kovesae ar re holl a zirede, hag e chome beteg ar fin. An Tad Maner en devoe kalz joa e Treve. « Kavet em eus eno, emezan, eneou kaer meurbet, leun a garantez evit Doue. Eun den yaouank dreist-holl en deus skoet va spered. Glan oa evel eun ael, hag o komz eus Doue, ec'h implije yez an aelez; ne golle morse ar zonz eus a Zoue, hag e kreiz e labourou e chome unanet gantan a spered. » Eur plac'h a gavas ive, eun emzivadez, hag a oa savet uhel meurbet e skeul ar zantelez. Izel a galon, troet holl ouz he Doue, e c'houzanve poaniou kalet gant joa, ato laouen; pinijen-nou bras a rae, hag e kenver he nesa oa ato madelezus; ne glaske nemet ober plijadur d'ar re all.

Ar brosesion da gloza ar mision a voe graet da chapel Sant Eutron, eul leo diouz Treve. Eun dek mil den bennak a oa diredet eus a bep tu. A vec'h m'edo an holl en em gavet e kichen ar chapel, ma teuas koumoul du da c'holoi an heol, hag ar glao a en em lakeas da goueza. An Tad Maner, goude beza komanset e brezegenn, a lavaras : « Pedomp ar Werc'hez evit ma c'houlennno d'eomp

amzer vrao ha ma c'hellimp kenderc'hel gant ar brezegenn. » A vec'h m'oa echuet an *Ave Maria*, ma teuas an amzer d'en em zizoloi, an heol d'en em zispaka, hag ar peurrest eus an deiz a voe brao.

Er bloaz-ze, 1672, e Douarnenez, e c'hoarvezas eun dra souezusoc'h c'hoaz. Evel kustum, an Tad Maner a oa aet di evit pardon Sant Mikael, hag edo c'hoaz eno d'ar 7 a vezeven, lun ar Pantekost. D'ar mintin e lavaras da Vac'harit Poullaouek, a roe lojeiz d'ezan : « Hirio, e vezo eur gwall grogad war vor etre hor martoloded ha re Vro-Zaoz, met an trec'h a vezo d'eomp. » Goude ar Gousperou, e pignas er gador e chapel Douarnenez, hag e kreiz e brezegenn, e chomas a zav, evel pa welfe dirazan traou estlammus. « It d'an daoulin, emezan d'an dud; pedomp Doue, evit ma chomo an trec'h gant ar Frans a zo breman o stourm ouz Bro-Zaoz hag ar Holland. Pedomp dreist-holl evit martoloded Douarnenez. » Hag e lakeas kana eur c'hantig da c'houlenn skoazell ar Werc'hez.

Da fin ar c'hantig, e lavaras : « Evit c'hoaz n'eus gloazet martolod ebet eus Douarnenez. Met riskl a zo atao. Rakse kendalc'hit da bedi. »

Eun nebeut dervezioù goudeze, e voe klevet ez oa bet stourmad, e Sole-Bay, etre

skouadrenn Frans, en he fenn an amiral d'Estrées, ha skouadrenn ar Holland, en he fenn an amiral Ruyter. An diou skouadrenn a lavare o doa gounezet. En unan eus listri Frans a voe er brasa riskl, ar Vaillant, ez oa kalz martoloded eus Douarnenez. Hini anezo n'en devoe droug, ha kouskoude endro d'ezo kalz re all a voe lazet.

War an dra-man e voe graet enklask diwezatoc'h dre urz aotrou 'n eskob Kemper. Ar vartoloded a oa bet e stourmad Sole-Bay a douas, dirag an aotrou Paillart, doktor e Sorbon ha person Ploare, diskleria ar wirionez penn da benn. D'an deiz ha d'ar mare ma lavaras an Tad Maner e chapel Douarnenez, edont o stourm ouz an enebourien, hag an Tad n'helle anaout kement-se nemet sklerijennet gant Doue.

Daoust d'ar vad a rae e pep lec'h ar misionou, an Tad Maner a voe kavet evelato rebechou d'ober d'ezan. An Tad Pinette, ensellour war ar Jezuisted, deuet d'ober eun dro da Gemper, a glevas ar rebechou-ze hag o selaouas gant re a evez. Lavaret a reas d'an Tad Maner e thie en em gemeret e giz all gant e visionou, pe e vije kaset pell eus Breiz, da gear Pontoise, e kichen Paris. Petra a reas an Tad Maner? E lec'h en em glemm na klask en em zifenn, ez eas da gampr an Tad

Pinette, e vantell war e skoaz, e vaz en eun dourn, hag e vrevier en dourn all. En em deurel a reas d'an daoulin dirag an Tad Pinette. « Da belec'h e roit urz d'in da vont? Gourc'hemennit, ha me a zento. » An Tad Pinette a reas d'an Tad Maner sevel, hag a vriatas anezan gant karantez en eur skuilh daerou. « Kendalc'hit, emezan, da brezeg e Breiz; en han' Doue, kendalc'hit. »

Kenderc'hel a eure, hag ez eas, pedet gant eskob Treger, d'ober eur mision bras da Wengamp. An aotrou a Dremaria a gouezas eno klanv gant ar skuisder, hag an Tad Maner a c'hellas ober d'ezan mont da ziskuiza eur pennadig da di e dud, e Pleumeur-Bodou.

An aotrou Grangier, eskob Treger, a labouras ive e mision Gwengamp, ha deiz ar gommunion evit an Anaon, ouspenn pemzek mil den a dosteas ouz an daol zantel.

N'eo ket ankounac'haet c'hoaz ar mision bras e Gwengamp.

Eus Gwengamp, an Tad Maner a zistroas da eskopti Kemper, a brezegas e Glomel, e Elliant, Sant-Yvi, Lok-Maria-an-Hent, Ros-porden, ha da c'houde ez eas de vision Kastel-Paol. Ar mision-man a voe digoret e kreiz miz here 1673 dre eur brezegenn graet gant an aotrou'n eskop. An aotrou a Dremaria a

labouras ive e Kastel-Paol hag a zispignas eno ar pezh a jome gantan a nerz. N'hellas ket chom betek ar fin.

Deiz ar gommunion evit an Anaon, dek mil den hag ouspenn a zaoulinas ouz an daol zantel evit gounit an induljans plenier.

E penn kenta ar bloaz 1674, an Tad Maner a brezegas e Sant-Vaze Montroulez hag e Kerahez; da c'houde ez eas betek Telgruc ha Landevennek.

Evit ober plijadur d'an aotrou a Germa-ria, klanv war e wele, ez eas d'ober eur mision da barrez Plomeur-Bodou. Da zul an Dreinded, 22 a vae 1674, e voe digoret ar mision-ze. An aotrou a Dremaria, o welet e tostae ar maro d'ezan, ne reas mui nemet en em brepari da ginnig da Zoue eun ene kaer. Ne leze beleg all ebet nemet an Tad Maner da zont en e gambr. « Komzit d'in eus Doue, emezan, hag eus ar mision. » Kregi a rae alies en e grusifi hag e starde anezan war e galon. Goulenn a reas ar gommunion a voe digaset d'ezan gant an Tad Maner. Araok beza nouet, e krogas er c'houlouenn venniget hag e c'houlennas pardon digant an holl, hag o lavaret e *Gredo*, e tisklerias en dije skuilhet e c'hwad evit difenn peb artikul anezan. Respont a reas e-unan d'an holl bedennou epad m'edo an Tad Maner o rei d'ezan an Nouenn.

Chom a reas c'hoaz unek dervez e buhez hag e tremenas an derveziou-ze o pedi, o tiskleria e garantez da Zoue, o selaou pennadou-lenn pe ar c'hantikou war Basion Hor Zalver. Mervel, a eure d'an 23 a vezeven, kennerzet gant an Tad Maner. Epad 18 vloaz en doa labouret er misionou. E gorf a voe beziet e Lannion, met e galon a jomas e Plomeur-Bodou.

E fin ar bloaz 1674 an Tad Maner a zistroas da Gerahez gant 25 misioner, en o zouez eur prezeger dispar, an aotrou Falchier, person Kleden-Poher. An dud a zire-das niverus da glevet ar prezegennou, hag eur c'halz a goveseas holl bec'hejou o buhez.

Evit dougenn an dud da lakaat o fizians er Werc'hez, an Tad Maner a zavas eur Vreuriezh evit ar wazed, eur Vreuriezh dindan skoa-zell ar Werc'hez. Ar Vreuriezh-ze a badas betek an Dispac'h bras (1789) hag a reas kalz vad e Kerahez.

(1675-1676)

FREUZ HA REUSTL E BREIZ

Chom a rae kêr Landerne, deuet da veza adarre kear ar plijadureziou hag an dizurziou hag a roe digemer d'an dud yaouank tro war

dro evit o c'holl. An Tad Maner a reas eur mision eno araok koraiz 1675.

Mikael an Nobletz n'en doa ket gelllet, gwechall, ober kalz a dra e Landerne. An Tad Maner en devoe muioc'h a chans. Ker-kent ha m'en em gavas gant e visionerien, gras Doue a c'houezas war gêr, hag an dud a ziskouezas kaout keuz d'o fec'hejou; dont a rajont da zelaou ar visionerien. Epad ar mision e teuas da Landerne tud yaouank diwardro da glask plijadur, evel m'edo ar c'hiz, met souezet e voent o welet meurlarjez o tremen hep dansou na c'hoariou, ha mont a rankjont da glask an traou-ze da lec'h all.

E mezeven e teuas tro Kleder. Kleder a oa eur barrez vat. An aotrou persoun en doa diwallet gant evez e zenved, hag an Tad Maner n'en devoe ken d'ober nemet startaat an dud en o feiz, o alia da genderc'hel war hent an Nenv.

Eus Kleder an Tad Maner a zistroas adarre da eskopti Kerne. Eur mision a voe graet e Kastellin, met ne gavomp tamm skrid ebet da lavaret d'eonp penaos e tremenas an traou.

Wardro an amzer-man eo e c'hoarvezas e chapel Itron Varia Gonfors eur burzud kaer a ziskouez pegement a breder a gemere Mikael an Nobletz, goude e varo, gant ar

misionou. Er bloaz 1675 edod. An Tad Maner hag an aotrou Galerne, person Mur-e-Breiz, o daou war varc'h, a gerze dre hent Pont-Kroaz. Edont e parrez Meilars, e kichen chapel Itron Varia Gonfors. Raktal Mikael an Nobletz, eur surpiliz gantan, a en em ziskouezas d'ezo. An daou varc'heger a ziskennas diwar varc'h hag a en em daolas d'an daoulin war dreujou ar chapel. Alc'houezet oa an nor, met digeri a reas kerkent dirazo. Eur sklerijenn skedus a lugerne er chapel. A-uz d'an aoter, ar Werc'hez Vari, kaer meurbet da welet, a oa evel azezet war he zron, aelez eus an Nenv endro d'ezi. Mikael an Nobletz a oa daoulinet. Kinnig a reas d'an aelez ha d'ar Werc'hez an Tad Maner a oa deuet beteg an aoter. Rouanez an Nenv a droas warnan he daoulagad leun a vadelez, a roas d'ezan he bennoz, ha da c'houde ne voe mui gwelet. An Tad Maner a drugarekeas e Vamm, hag a zistroas da draon ar chapel, da gaout an aotrou Galerne chomet e kichen an nor.

Ezomm en doa an Tad Maner da veza kernerzet, rak edo o vont da gaout trubuilhou bras. Ar brezelioù a zo ato noazus d'ar broioù. Ouspenn ma lazont kalz tud, ez int c'hoaz eur rivin, ha war o lerc'h e teu alies ar gernez. Ar Frans, epad amzer Louis XIV,

a voe e brezel heb ehan, kouls lavaret. Evit kaout arc'hant da baea an dispignou, e voe ret lakat tailhou nevez war an dud. E pep korn eus ar vro e savas klemm. Met ar ministr Colbert a roas urz da zenti ha da skei kalet war ar re a glaskfe enebi. E Breiz an tailhou war ar paper timbret, dreist pep tra, a lake an dud da grial.

Freuz a voe e pevar c'horn ar Frans. Raozoun a en em zavas ive d'ar 16 a ebrel 1675, hag ive Montfort, Dinan, Lamballe, Gwened ha dreist-holl Naoned.

Dre holl eskoptioù Breiz e c'houezas eun avel foll. War zigarez en em glemm eus ar paper timbret, an dud diwar ar maez, e kalz parrezioù, henvel ouz dispac'herien, a en em gemeras ouz ar prizounioù, a reas pep seurt traou spontus. Person Plestin a skrive, o komz eus bandenn ar bonedou ruz : « An dud diwar ar maez a gred o deus pep gwir, eo d'ezo an holl vadou; ne esperont ket zoken ministred an Iliz; klask a reont laza lod anezo ha kas ar re all eus o farrezioù. »

Kastellin a zeuas warni daou vil plouezad gant o armou, hag ar markiz de la Coste, letanant ar roue e Breiz, a voe eno gwall vac'hagnet.

E Sant-Hernin kastell Kergoat a voe lae-

ret kement a oa ennan gant tud diredet eus ugent parrez tro war dro.

Person Daoulas a skrive : « Hailhoned fall, tud a netra o deus poulzet Breiziz d'en em zével ouz ofiserien ha reseourien ar Roue, ouz an dudchenteil, ar varnerien, ouz an Iliz zoken. Tud diskiant. Klask a reont diskar ar feiz evit gellout senti ouz o ioulou fall ha beva evel loened. »

An Tad Maner a oa bet galvet gant person Plougernevel d'ober eur mision. Met eno ive e oa kalz freuz. An dud a oa savet ar gwad d'o fenn hag a oa prest d'ober taoliou fall, da laerez ha da laza zoken. P'en em gavas ar visionerien er barrez, eun teod fall bennak a lavaras : « Em'aint deuet evit teurel tailhou nevez war hor c'hein. »

An holl a gredas, sklaer eo, ha setu an dud d'an iliz evit miret ouz ar mision da veza digoret ha kas kuit ar visionerien. An aotrou person a glaskas lakaat an dud da devel o tiskleria ne vije ket goulennet en iliz eur gwenneg muioc'h diganto eget gwechall ha n'edo ket deuet ar visionerien da deurel tailhou nevez war o c'hein. Ret e voe d'ar pemp misioner sina, dirak eun noter, war eur follenn-baper, da lavaret ne zigasent ket tailhou nevez. Neuze hepken ec'h ehanas an trouz, hag e voe gellet kana an oferenn.

Goude kreisteiz an Tad Maner a oa en iliz o teski d'ar vugale kana ar c'hantikou. Dont a reas tud da welet petra a oa a nevez, met plijadur o devoe o klevet ar c'hantikou, hag o c'hounnar a gouezas. D'ar pardaez e voe gellet digeri ar mision, hag ez eas mat awalc'h an traou. Evelato bandennou tud diwar ar maez o doa laket en o fenn ober skrap er c'hloerdi hag e ti an aotrou person. Ne gredjont ket kas da benn o menozioù fall, hag araok m'oa klozet ar mision, an holl a oa gounezet, hag ar peoc'h a renas adarre er vro.

O klevet petra a oa c'hoarvezet e Plougernevel, gouarner Breiz, duk Chaulnes, a alias an Tad Maner da genderc'hel da brezeg d'an dud evit rei d'ezo da gompren o doa da c'hounnit o chom e peoc'h. Hen, an duk Chaulnes, a skoe kalet ha didruez war ar re a glaske ober freuz.

An Tad Maner a glevas lavaret ez oa meur a barrez, pell awalc'h eus Plougernevel, warnez en em zével d'o zro. Petra d'ober ? Mont d'ar parrezioù-ze a vije marteze rei lec'h d'an trouz da gomans kentoc'h. Gwelloc'h oa digas an dud er maez eus o farrezioù ha rei d'ezo eun tanva eus ar mision. Evit-se, an Tad a reas prosesion vras Plougernevel eiz dervez araok m'oa merket, hag a gasas kelou.

d'an holl barreziou tro war dro da zont da welet.

An traou a dremenas evel m'en doa kredet. Tud eleiz a ziredas hag eus a bell, hag a heulias ar brosesion. En eur gloza e brezegenn, an Tad Maner a c'halvas d'e gichen ar beleg a skeudenne Jezus skourjezet, hag oc'h en em drei ouz an dud, e lavaras gant eur vouez krenv : « Ha breman, ken kriz e vezot hag ar Juzevien ? Ha krial a reot evelto : « Ra vo krusifiet, ra vo krusifiet ? Petra a lavaran ? Hag hen staga a reot hoc'h unan ouz ar groaz dre ho tizurziou ? » Daerou a zivere eus daoulagad an holl. Ha da fin ar brosesion, an dud a zistroas d'ar gêr, en eur c'houlenn pardon eus o fec'hejou, habaskaet o spered.

Evit ober d'ezo derc'hel mat, an Tad Maner en doa o fedet da zont, d'ar zul warlerc'h, da gommunia evit an Anaon ha da c'hounit an induljansou. Dont a rajont, ha dre ar govesion hag ar gommunion o doa graet, oant deuet adarre war o zu mat.

Setu aze penaos e ranker en em gemeret gant tud Breiz. Aes eo lakat froudennou en o fenn. Met gant douster, gant madelez, ha dreist pep tra gant sikour ar feiz, ar relijion, e c'heller o gounit hag o distrei diwar an hent fall.

An Tad Maner a lakae e fizians e trugarez Doue. Boda a reas e Santez Anna Wened ar gristenien wella eus ar parreziou, hag e pedas patronez Breiz-Izel da veilha war he bugale ha da zistrei diwar ar vro ar gwalleuriou a venne koueza warni. Mont a reas da c'houde da Wened da bedi ive sant Visant Ferrier, misioner Breiz.

En eur zistrei, e tremenas dre Borz-Louis, el lec'h m'edo an duk Chaulnes, gouarner Breiz. Konta a reas d'ezan petra a oa tremenet e Plougernevel ha tro war dro, hag ec'h en em ginnigas d'ezan evit e zikour da zigas ar peoc'h er vro; ma vije tud koundaonet da vervel, e c'houlenne aotre d'o frepari d'ober eur maro mat. Chaulnes a drugarekeas an Tad Maner evit ar pezh en doa graet e Plougernevel, hag a roas d'ezan e c'houlenn. Daou dad all a voe goulennet eus skolaj Kemper evit al labour-ze ken dies.

E miz eost 1675, an duk Chaulnes, gant e zoudarded, a en em lakeas da redet e Breiz evit lakaat an dud da blega ha kastiza ar re o doa graet ar muia freuz. D'ar 24 a eost e skrive da c'houarner Montroulez da lavaret e teue ar parreziou, an eil goude eben, d'en em rei d'ezan; teir eus ar re wasa o doa, araok goulenn pardon, digaset o armou da dudchentil ar maneriu, diskennet ar

c'hleier; e kichen Kemper, e oa bet enni laket d'ar maro unan eus brasa dispac'herien ar vro, ne jome mui nemet Kombrit ha diou barrez all n'hellent ket beza pardonet; e kichen Kemperle, an dud o-unan a gastize ar re a oa kablus, evit kaout evelse aesoc'h o fardon.

An Tad Maner a yeas gant an duk Chaulnes er parreziou brasa eus eskoptiou Kemper ha Treger, nann evit sponta an dud, met evit prezeg, komz en hano Doue, rei aliou mat ha sikour ar relijion.

Pa voe peure'hraet o labour gant armeou roue Frans, pa zeuas adarre ar peoc'h er vro, an Tad Maner a zonzjas edo ar mare d'ober muioc'h c'hoaz a visionou, rak hep Doue an tiegeziou nag ar broiou n'hellont ket chom en o sav.

E Pontivy e voe prezeget ar mision kenta e miz du. Gant an Tad Maner edo an tad Martin, an tad Champion, an aotrou Galerne, person Mur, an aotrou Esnault, doktor ar Sorbon, ha kalz re all c'hoaz.

E Pontivy e oa bet kalz freuz. Meur a blouezad a oa bet kaset d'ar maro. Ar mision a zougas kalz frouez, an dud a ziskouezas ar vrasa bolonte vat.

Mision Plozevet a glozas ar bloaz 1675. An Tad Maner a jomas eno epad miz kerzu penn

da benn. Eun aotrou bras eus ar barrez hag e c'hwreg a en em ginnigas da zervicha ar visionerien. Ar c'hwreg a aoze boued d'ezo hag a lavare evelhen : « Ma n'am eus ket an enor, evel Martha, da zervicha ar Mestr, oun eürus da vihana da c'hellout kinnig da zebri da veur a hini eus e ziskibien. » Goude beza labouret epad an deiz, ec'h en em denne, epad an noz, en eun toull kambr digor d'an avel ha d'ar glao. « Ar Werc'hez, emezi, he doa c'hoaz falloc'h lojeiz e kraou Bethleem. »

Evit paea an dud vat-ze, an Tad Maner a bedas evito an Aotrou Doue. O merc'h a oa klanv war he gwele, hag i o daou o doa ive d'en em glemm eus o yec'hed. Da fin ar mision, o zri oant pare ha pare mat.

Er bloaz 1676 an Tad Maner a brezegas unek mision : e Penmarc'h, Beuzek-Kap-Sizun, Plomeur, Treffiagat, Tréogat, Pleyben, Riek, e eskopti Kerne; Kommana, Lokornan, e eskopti Leon; Alre ha Kaudan, e eskopti Gwened.

E Pleyben oa bet kalz trouz gant ar paper timbret. Eun noter eus ar vro, an hini a oa e penn an dispac'herien, a oa bet lazeta gant aotrone Tymeur. Kalz vad a oa eta d'ober e Pleyben. An Tad Maner a en em gavas eno gant 50 misioner. Boazet, abaoe 36 vloaz, da ren ar misionou, e fellas d'ezan, e Pleyben,

lezel ar garg-se gant eun all, ha senti, ober al labour a veze merket d'ezan. Kovez a eure hag ober katekiz, evel pa ne vije ket bet gouest d'ober eul labour all.

E Pleyben em 'an c'hoaz kroaz vras ar mision, merket warni hano ar bloaz 1676.

(1677-1679)

An aotrou a Gerizak a oa anavezet gant an Tad Maner abaoe mision Tonkedek. Dimezet oa da verc'h an aotrou a Dremaria, hag e veve eur vuhez santel meurbet, mat d'ar paour, prest atao d'ober aluzenn d'an ilizou. E wreg a oa henvel outan, hag en o zi e rene an eürusted ar vrasa.

Siouaz ! Ar maro a zigouez evel eul laer, eme Hor Zalver en Aviel. Skei a ra pa ne vezer ket war c'hed, didruez, war ar re goz, ar re yaouank, ar re baour, ar re binvidik. An itron a Gerizak a varvas trumm, e kreiz he nerz, he yaouankiz. N'oa ket bloaz c'hoaz abaoe m'oa maro he zad, ha setu hi ive galvet gant he Barner.

An aotrou a Gerizak a gavas en e feiz nerz awalc'h evit harpa ouz e boan, hag adalek neuze e komprenas n'oa nemet Doue gouest da rei e walc'h d'e galon, hag e lakas en e

benn beza hiviziken da Zoue hepken. An Tad Maner her frealzas e kreiz e c'hlac'har hag a zigoras an hent d'ezan evit mont da veleg. « An den-ze, emezan, a zo eun tenzor kuzet, ha fazia a ran, ma ne vez ket misioner abenn bloaz hanter aman. »

Hag e gwirionez, da fin ar bloaz 1675, an aotrou a Gerizak a c'houlenne beza digemeret e kloerdi Treger, ha nebeut amzer goude e reseve an urziou sakr.

Er bloaz 1677, an Tad Maner a reas misionou e Kerlagaut ha Plouhinek ha da c'houde e teuas da Vrest. Aotrou 'n eskob Kastell a drementas e Brest amzer ar mision, o sturia hag o sikour ar visionerien. An Aotrou a Gerizak, nevez beleget, a voe galvet ive ha karget d'ober katekiz. Brestiz a voe skoet o spered o welet eun aotrou eus eur renk ken uhel deuet da veza beleg ha misioner, hag e veze klevet tud o lavaret : « Kaout a c'heller an eürusted pell diouz madou ha plijadureziou ar bed-man. » An aotrou a Gerizak en doa ouspenn ugent mil lur leve. Hag en doa dilezet e vaner hag e vadou evit beza servicher e vreudeur ha deski d'ezo hent an nenv.

An Tad Maner, eus e du, a voe digemeret mat gant ofiserien al listri a vrezel, a oa nivevus e Brest. Dont a rajont d'e glevet gant

mall bras, ha diskouez a raent kaout c'hoant da veva e karantez Doue.

Ne voe oc'h en em glemm eus an Tad Maner nemet paotred ar gwirion. « Abaoe em 'an hennez o prezeg e Breiz, emezo, e vez evet nebeutoc'h a win bep bloaz, ha koll a reomp war ar gwirion. »

Eürus oa an Tad Maner o veza m'oa tremenet mat an traou e Brest, met, en derveziou diweza dreist-holl, oa bet gwall skuizet. En em lakat a reas en hent evelato evit mont da Blomodiern gant e holl visionerien, met, o tigouezout eno, e rankas chom en e wele hag e fizias en Tad Martin ar garg da ren ar mision.

Eur wech pare, ec'h en em lakeas da brepari mision Kemper. An aotrou 'n eskob, an aotrou a Gerizak hag ar visionerien all hergede. Hag e teuas, leun a joa, met siouaz ! evit koueza klanv adarre, ha gwasoc'h zoken eget e Plomodiern. Ret e voe ober hepdan al labour. Tadou ar skolaj a boanie gwella ma c'hellent, an aotrou a Gerizak a wele eleiz a dud o tont d'e zelaou da iliz sant Korantin, hag eur misioner nevez all, markiz Pontkallek, a reas ive katekiz epad ar mision, hag evelse ez eas mat an traou e Kemper, daoust da glenved an Tad Maner.

Evelato, ma teue d'ezan misionerien nevez

Iliz-veur Sant-Briek

eus an dibab, an Tad Maner a wele ar maro o skei endro d'ezan hag o lemel misionerien hag a oa abaoe pell amzer o labourat gantan. Koll a reas, e nebeut amzer, tri eus ar re wella : an aotrou Galerne, persoun Mur, an aotrou Jay, person Redene, an aotrou Les-tour, person Kaudan. An aotrou Galerne eo ar c'henta a en em ginnigas d'an Tad Maner d'e zikour en e visionou.

Kerkent ha ma voe pare diouz e derzienn, e welas e nerz o tont buan d'ezan; ha da viz du 1677 edo e Treger gant e visionerien, en o zouez an aotrou a Gerizak ha markiz Pont-kallek. Mision Landreger a zougas kalz frouez. Eur prezeger brudet, an Tad Chaurand, ginidik eus kreisteiz Frans, en doa savet 120 ospital, a oa bet galvet gant eskob Landreger evit sevel ive eun ospital e ker Landreger.

Eus Landreger, ar visionerien a yeas da Sant-Briek. An Tad Chaurand a brezegas adarre, hag e voe e nebeut dervezioù dastu-met peadra awalc'h evit ober eun ospital e ker. Aotrou 'n eskob Sant Briek a voe eürus bras o welet pegement a vad a reas ar mision. D'an eil sul eus an Asvent e voe digoret an ospital. En deiz-se, goude an Te Deum kanet en iliz-veur, ar beorien a voe laketa war diou renk, evel e Landreger, hag ar brosession a

en em lakeas en hent evit mont d'an ospital. An aotrou 'n eskob a vennigas an ospital ha da c'houde a roas da leina d'ar beorien a dlie beva ennan.

Er bloaz 1678, e voe graet kalz misionou er parrezioù war ar maez, e eskopti sant Briek e parrezioù La Chèze, La Ferrière, Monkontour, Lamballe; e enezenn Brehat, eskopti Dol; e Lokmine, eskopti Gwened; e Sant-Servez, Lesneven, eskopti Leon; e Pontreo, eskopti Treger. E pep lec'h ar mision a badas eur miz. Daou ospital nevez a voe savet; e Monkontour hag e Lamballe. E Monkontour e voe savet ive eur Vreuriez evit ar vourc'hizien, eun all evit ar varc'hadourien hag ar vicherourien. E Lesneven e voe 40 misioner, ha mision 1678 a reas kement a vad hag hini 1669. E Pontreo ez eas mat ive an traou hag e voe savet eur Vreuriez en enor d'ar Werc'hez. Met unan eus ar visionerien, an aotrou a Gerizak, a gouezas klanv. Er brezegenn genta a reas en iliz, o welet an niver bras a dud a oa bodet endro d'ezan, e komzas gant kement a nerz hag a galon, ma voe skuizet holl o tiskenn eus ar gador, hag e voe ret e zougenn beteg e wele. Eur goenvadenn-skevent a zeuas d'ezan, gant terzienn vras. Gwellaat a reas goude eun nebeut dervezioù, met ar pare ne zeuas ket, hag e var-

vas d'ar 14 a viz genver 1679. N'oa ket bet pell amzer er misionou, met, epad m'oa bet, en doa labouret mat mat. Ar c'horf a voe kaset da Lannuon ha beziet e iliz an Ursulinezed.

Nebeut amzer goude e varve an aotrou Grangier, eskob Treger, eur mignon d'an Tad Maner ha d'ar misionou. Eun eskob santel oa bet epad an tri bloaz ha tregont ma renas eskopti Treger, mat d'ar paour, eun tad hag eur skouer evit e veleien. Savet en doa ar c'hloerdi bras evit prepari beleien, manatiou Leanezed ar Groaz e Landreger, ha re an Ursulinezed e Gwengamp hag e Lannuon. Gervel a reas an Tad Maner da brezeg en e eskopti, hag e teue e-unan d'ar parrezioù da zikour ar visionerien. An Tad Maner en doa evitan eur garantez vras hag a skuilhas kalz daerou pa glevas oa maro.

Kenderc'hel a reas ar misionou er bloaz 1679, e eskopti Treger : e Kemperven, Ples-tin, Plouyann; e eskopti Gwened, e Pontivy; e eskopti Kerne, e Pouldergat, Pouldavid, Lokronan, Huelgoat, Lok-Maria, Kleden-Poher, Koray. Hini Kleden-Poher a badas c'houec'h sizun, hag endro d'an Tad Maner ez oa 33 misioner. Rak, en amzer-ze Kleden-Poher a oa unan eus parrezioù ar rederien hent, ar glaskerien bara. Bodet e voent holl;

Iliz Plestin

ar re grenva, gouest da labourat, a voe klas-
ket plas d'ezo e tiez an dud pinvidik; evit
ar re all e voe graet eur gest ha goulennet
aluzennou, da c'hellout rei bara d'ezo hag
ober d'ezo chom er ger.

Adaleg ar bloaz 1677, an Tad Maner a en
em lakeas d'ober retrejou epad ar misionou.
Hag eun dra souezus oa gwelet tud e-leiz,
gwazed, merc'hed, o tremen o amzer evel
eun ti-retred, o chom eur zizun hep lava-
ret ger, o pedi, o pleustri war o finvezioù
diweza. An Tad Maner a zigemere evelse
betek pemp kant eus ar parrezioù all. Dont
a raent gant bara, amann, peadra da vev
epad eur zizun er barrez a veze enni mision.
Kavet e veze dezo lojeiz e granchou, e kreier
goullo, ar wazed en eul lec'h, ar merc'hed
en eul lec'h all. Merket e vezo d'ezo eur ar
prezegennou, ar pedennou, ar govesion.
Chom a raent sioul, rak difenn a oa da
gozeal. Epad ar zizun o deveze amzer evelse
da veza kelennet, amzer da lakaat urz en o
c'houstians, hag araok distrei d'ar ger e raent
ar gommunion hag e c'hounezent an indul-
jans plenier.

Evelse an Tad Maner a roas tro d'ar re ne
c'hellent ket mont d'an ti-retred da Wened,
da Kemper pe d'eul lec'h all, d'ober eur
retred o chom tost d'ar ger. An dra-ze ne

reas droug ebet da diez Gwened ha Kemper,
rak ar retrejou en tiez-ze a voe heuliet gant
muioc'h mui a dud.

AR BLOAVEZIOU DIWEZA. AR MARO (1680-1683)

Ar bloavezioù a dremene, ar gozni a zeue,
met nerz-kalon an Tad Maner ne vihanae
tamm ebet. A vec'h m'en deveze klozet eur
mision, ma kroge en eun all, hag ez ae evelse
dre eskoptioù Breiz o rei da glevet komzou
Doue hag o savetei an eneou.

Eus 1680 da 1683 e prezegas e parrezioù
hag o doa e glevet meur a wech araok evel
Plounevez-Kintin e Kerne; Konk ha Lokrist
e Leon; e Rohan, eskopti Gwened; e Pont-
Melvez, esgopti Treger; e Pluguffan, Plone-
vez-Porzay, eskopti Kemper, ha dreist-holl e
Ploare hag e Douarnenez, a gare kement. O
prezeg e chapel sant Mikael, e Ploare, e 1681,
e tigasas da sonj d'an dud eus an holl c'hra-
sou o doa bet digant Doue, eus ar prezegen-
nou a oa bet graet d'ezo abaoe m'oa deuet en
o zouez Mikael an Nobletz : « Ah ! emezan,
tud Ploare ha Douarnenez, Mikael an
Nobletz, ho tad ker mat, ha me, e vab, hon
eus labouret ha poaniet en ho touez. Me ho

ped, evesait, evit na vo ket kollet kement a boaniou, a bedennou, a c'hrasou. » An daerou a zeuas ker puilh d'e zaoulagad, ma ne c'hellas ket echui e brezegenn.

An dud a voe glac'haret bras, rak kompren a raent edo an Tad Maner o lavaret kenavezo evit mad da dud Douarnenez.

Eus Kerne ez eas da eskopti Raozon d'ober eur mision e parrez Sant Sulpis. Galvet da Bariz gant Renerien e Urz, e lezas an Tad Martin da zigeri ar mision. Hen a ziredas ive kerkent ha ma c'hellas, hag ar mision a zougas kalz frouez. Tud paour, tud pinvidik, tudchentil, a zirede da glevet ar visionerien; itronezed a zeue ive d'ober eur retred eiz dervez en abati a oa war douar ar barrez. Leanezed an abati-ze a zikoure ar visionerien o kana hag o teski kana ar c'hantikou.

Goude Sant-Sulpis, ar visionerien a brezegas c'hoaz e parrezioù all eus eskopti Raozon, Noyal ha sant Jorj-Reintembault, bro an Tad Maner.

Da c'houde e tistrojont da vro Gerne, hag an Tad Maner a jomas da ziskuiza e Kemper, o c'hedal koraiz 1682. E Krozon eo e prezegas epad ar c'horaiz-ze, galvet gant an aotrou person, an aotrou a Goetlogon, eur mignon bras d'ezan. An aotrou a Goetlogon a wele e fallae yec'hed an Tad, hag e pede anezan

da deurel evez, da espern e nerz. Eur wech e lavaras d'ezan evelhen : « Tad, ma tleit mervel dizale, marvit aman. Ni a viro ho korf gant doujans. » An Tad a respontas, en eur

Iliz Pluguffan

vousc'hoarzin : « E Krozon, abalamour d'ho madelez, n'em eus graet nemet gounit nerz. An nerz-ze a dlean breman da zispign e lec'h all, hag eul lodenn vras eus talvoudegez va labour a vezo d'eoc'h. »

Mont a reas eus Krozon da Yvias ha Pempoull, e eskopti Sant-Briek, ha da Vourbriak, e eskopti Treger. Kaout a reas er parreziouze ar feiz virvidik a oa bet hadet enno gant ar mision ugent pe dregont vloaz araok. Poania a reas d'he startaat c'hoaz, met tost e voe d'ezan koll eno e vuhez. E Bourbriak, eun dervez, o tiskenn eus ar gador-brezeg, e kouezas klanv, ha ker klanv ma kave d'an holl edo o vont da dremen. Gant an urlou, ar gwentr eo e oa taget, ha biskoaz, emezan, n'en doa bet poaniou ker kriz da ziwaska. Ar visionerien a oa endro d'ezan a grede oa graet gantan, hag unan anezo, an aotrou Goff, a c'houlennas digantan : « Daoust hag e Bourbriak eo e tleit mervel ? » — « Nann, emezan, met war douar sant Korantin. » Eun all a c'houlennas c'hoaz : E pelec'h e c'hoantait beza beziet ? » Hag e respontas kerkent : « Ar wezenn a jomo el lec'h ma vezo kouezet. »

Eun nebeut nerz a zeuas d'ezan, hag ec'h implijas an nerz-ze o labourat e diou barrez eus eskopti Kemper, Plounevezel ha Skriagnag. E Plounevezel e pareas an Tad Martin eus ar boan-skouarn gant kloc'hig Mikael an Nobletz. An aotrou Kanant, person ar barrez, a lavaraz ez oa eur plac'hig, foll abaoe pell amzer, ha ne c'helle ket dont d'ar mision.

Tour Scignac

« Kemerit ar c'hloc'hig, eme an Tad Maner d'an Aotrou person; sonit-hen dirak skouarn ar plac'h, ha grit d'ezi pokat d'ezan. » An aotrou person a zentas, hag ar plac'h a voe pareet; dont a eure d'ar mision evel ar re all.

Pa zigouezas en eil barrez, e Skignag, ar barresioniz o doa dalc'het sonj eus ar pezh en doa lavaret d'ezo meur a vloaz araok, e teufe c'hoaz da brezeg d'ezo araok e varo. Lavaret a rajont neuze enno o-unan : « Tost eo ar maro d'ezan. » Hag holl o devoe mall da zont da govez gantan ha da glevet e genteliou diweza. Siouaz ! Karantez an Tad a oa brasoc'h eget e nerz. Ret e voe d'ezan ehana araok m'oa peurc'hraet ar mision.

Goude beza diskuizet eun nebeut derveziou, e kredas gellout ober adarre eur mision bennek. Prometi a eure rei eur mision e Plouye hag e reas eur veach betek Sant-Brieg evit en em glevet diwarbenn eur mision all e Uzel. Epad m'edo e Sant Brieg, ec'h en em zantas skuiz-marzo, hag o tremen dre eur ru, e chomas a-zav hag e lavaras d'an Tad Martin : « Distroomp buan war zouar Kerne. Ret eo distrei. Doue a zo o tont d'her c'hemenn d'in. » Ha kerkent setu i ha kuitaat Sant-Brieg.

O tremen dre Gillio, an Tad Maner a c'hellas komz eur wech c'hoaz gant an aotrou

Priat, unan eus e vrasa mignoned hag eus e wella misionerien. Eun nebeut derveziou e chomas ive e kloerdi Plougernevel. Eno e kave mignoned ha misionerien a oa bet kelenet gantan. Eno eo e prezegas hag e reas katekiz evit ar wech ziweza. Eno ive eo ez eus dalc'het ar muia sonj anezan.

Daoust m'oa klanv, an Tad Maner a c'hoanteas mont betek Plevin. Met ne c'hellas ket mont pelloc'h. Digemeret gant an aotrou person en e bresbital, e rankas mont d'e wele.

Terzienn vras en doa ha poan en e gostez. Antronoz ne zavas ket da lavaret an oferenn, ar pezh a ziskoueze oa gwall zalc'het.

O klevet hano eus klenved an Tad, gouarnner Keraez hag e wreg a ziredas da Blevin hag a bedas an Tad Maner da zont d'o maner a oa tost. An Tad a lavaras d'ezo e anaoudegez vat, met ne fellas ket d'ezan mont ganto. « Plas eul lean, a lavare d'an aotrou person, p'oant aet kuit, n'eman ket en eur maner. »

Ar c'hlenved evelato n'en doa ket a zoare da veza risklus, hag an Tad Martin, deuet da Blevin gant an Tad Maner, e guiteas evit mont da vision Plouye.

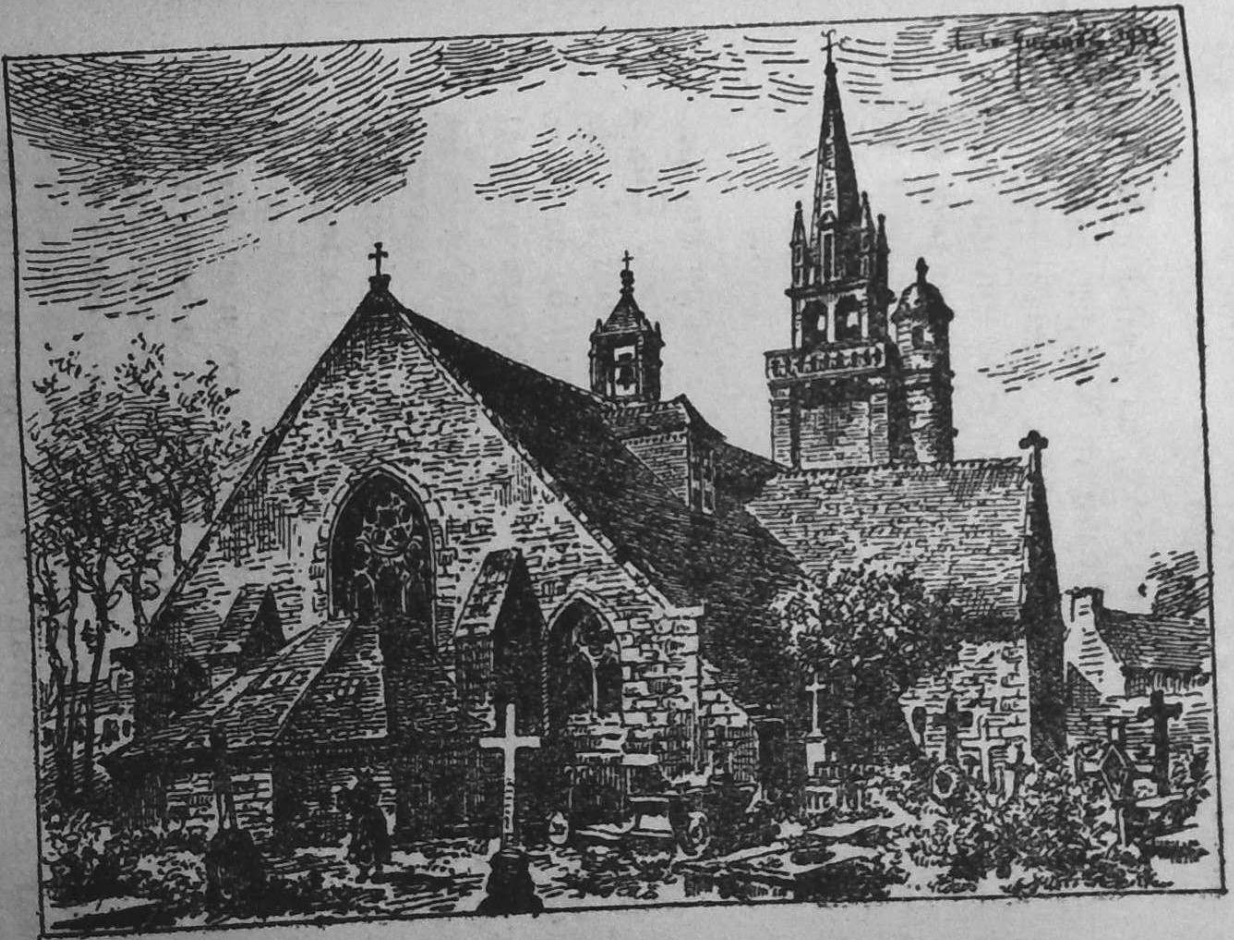
Met an derzienn a greskas, hag ar medesin a zisklerias oa dalc'het an Tad Mat gant eur goenvadenn-skevent, ar pezh a oa gwall

risklus evit unan eus e oad. Kaset e voe kelou da Gemper.

Anna a Gernaflen, madoberourez ar misionou, a en em lakeas en hent raktal gant an aotrou Castel, gwella medesin Kemper. N'helle ket en em viret da lenva o welet an Tad. Heman a lavaras d'ezi : « Pedit. » — « Pedi a rin, emezi, met c'houi, pedit ive, evit ma roio Doue ar yec'hed d'eoc'h. » — « Doue, emezan, n'en deus ket goulennet kuzul diganeomp p'en deus hor c'hrouet; ne c'houlenno ket kennebeut, p'hor galvo davetan. »

Evel ma fallae bemdez, an Tad Maner a reas e govesion ziweza d'an Tad Demaine hag a en em breparas da reseo e Zoue er gomunion. Goude beza kommunit gant ar vrasa feiz ha karantez, e c'houlennas ar c'houlaouenn venniget, hag e lennas a vouez uhel e vouestlou a Lean eus Kompagnunez Jezus. Lavaret e voe d'ezan komz a vouez izeloc'h, gant aon da lakaat an derzienn da greski : senti a reas raktal, met gwelet e veze war e vuzellou ar garantez a verve en e galon d'ar mare-ze. En em rei a rae holl da Zoue ha da Jezus, e Vestr.

Epad ma huanade, e veze klevet ar c'homzou-man o tont eus e c'henou : « Jezus eo va buhez; mat eo d'in mervel. Jezus eo va c'harantez. » — « Mari, mamm a drugarez, hon

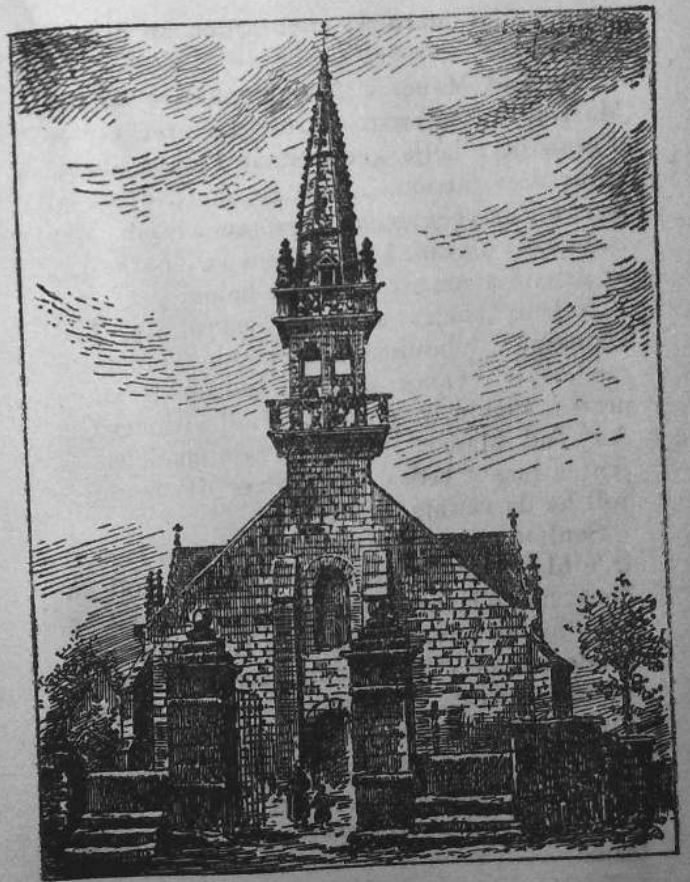
Iliz Ploujean

difennit ouz enebour hon eneoù, hon digemerit da eur hor maro. »

An derzienn hen deve, ha goulskoude n'oa ket a vall da rei d'ezan an Nouenn, rak lavaret en doa e c'houlennfe e-unan, pa vije poent. Goulenn a reas, ha p'en em gavas an Tad Demaine gant an eol sakr, her pedas da lavaret a vouez uhel ar pedennou, evit ma c'helfe o c'hlevet ha respont. Respont a reas, hag e tiskoueze kement a feiz, a garantez, ma lakae an holl da ouela.

Ar c'helou eus e glenved a oa en em skignet buan dre holl eskopti Kemper. Eus a bep tu e tirede tud, beleien ha tud lik, da c'houlenn penaos edo an *Tad mat* ha da reseo e vennoz. An *Tad Maner* a zigemere an holl hag e kendalc'he beteg ar maro da gelenn ha da rei aliou mat. Ar medesin a oa souezet o welet e c'helle c'hoaz, gant eur c'henlved evel m'en doa, komz gant kement a furnez hag a nerz.

An deiz araok e varo, evel pa n'en devije ket mui e skiant-vat, e lavaras, a benn diou wech dioc'h'tu : « Roit eur gador d'an aotrou Nobletz. » Met, piou a oar ha n'edo ket, e gwirionez, Mikael an Nobletz en e gichen war e dremenvan? Piou a oar ha n'oa ket digaset gant Doue Mikael an Nobletz evit hen

Iliz Plevin

difenn, d'ar mare-ze, eneb ardou an drouk-spered?

An Tad Maner a c'houlennas ive an tad Martin, e genvreur karet. Lavaret e voe d'ezan ne c'helle ket kuitaat Plouye abalamour d'ar mision. « Mat eo, emezan; ra vo lezet e Plouye; eno ez eus ezomm anezan. Met ra vo roet d'ezan, e testeni eus va c'harantez, ar grusifi a zougan war va c'halon. »

Nebeut amzer araok ar maro, an Tad Demaine a c'houlennas e vennoz; goulenn a rae ive e vennoz evit an aotrou Kanant, person Plevin, hag evit an holl visionerien. An Tad Maner, gant ar vrasa madelez, a zentas hag a bedas Hor Zalver d'o benniga holl ha da venniga o labour.

Seulvui e tostae ar maro, seulvui oa laouen ar c'hlanvour. En em ginnig a rae holl da Zoue, hag e lavare komzou a garantez keit ha ma c'hellas finval e vuzellou. Eur c'hart-eur goude ma ne c'hellas mui kaozeal, e roas e huanad diweza, d'an 28 a viz genver 1683, wardro eiz eur diouz an noz. Mervel a reas goustadik, ha goude ma voe tremenet, e vije bet lavaret oa kousket. Oajet oa a 77 vloaz, hag 58 en doa tremenet e Kompagnunez Jezuz.

Kerkent ha ma voent sur oa maro, ar re holl a oa war e dro a gouezas d'an daoulin, ha

goude beza poket d'e zaouarn gant doujans, a en em erbedas outan evel ouz ar zent eus ar baradoz. Pep hini a glaskas kaout eun dra bennak eus ar pezh a oa bet d'ezan.

AN ANTERRAMANT

Pa zigouezas ar c'helou oa gwall glanv an Tad Maner, aotrou 'n eskob Kemper, an aotrou a Goetlogon, chalonied iliz Sant Korantin ha Rener ar skolach a en em glevas diwarbenn an anterramant. Goude ar maro, korf an Tad a dliz beza digaset da Gemper evit beza beziet en iliz-veur. Ar Jezuisted a c'houlenne ar galon da viret en o chapel. Eun nebeut amzer goude ar maro, an Tad Demaine a roas da anaout ar gourc'hemennou-ze da berson Plevin, hag ouspenn-ze, eul lizer a verke d'ezan e vije eskumunget ma klaskfe enebi.

Ar galon a voe tennet gant ar medesin, gorroet en eun tamm lien kaer, da c'hedal beza kaset da Gemper.

Ar c'helou eus ar maro a redas buan, nann kepen betek Keraez, met dre Vreiz a-bez, hag e tiredas eus a bep lec'h eleiz a dud da Blevin. Ar c'horf a voe gwisket d'ezan dilhad

oferenn ha laket war eur varv-skaon, evit ma c'hellfe an dud dont d'e welet. Ar re a oa en em gavet da genta a vije chomet epad an deiz da zellet ouz an Tad, ma vijent bet lezet. Ret e voe lavaret d'ezo en em denna evit ober plas d'ar re all.

An holl a boke d'an treid, an treid-ze o doa redet dre Vreiz epad keit amzer. Ar gamps hag an dilhad oferenn a vije aet e tammou, ma ne vije ket bet taolet evez mat. O welet ne c'hellent ket trouc'ha tammou eus an dilhad, an dud a douche o levriou hag o chapeledou ouz an treid, an daouarn hag an dilhad.

Ne ehanas ket an dud da zont, keit ha ma chomas an Tad war ar varv-skaon.

Tri dervez goude ar maro, d'an 31 a viz genver, goude kreisteiz, unan bennak a lavar e vezo kaset an Tad Maner da Gemper da anterri. Ker buan hag eul luc'hedenn ez a ar c'helou-ze dre ar barrez. An dud raktal a zav war o zreid hag a lavar a vouez uhel n'ez aio ket korf an Tad Maner da Gemper, e vezo beziet e iliz Plevin. Tud ar parrezioù all a en em laka a du gant tud Plevin, hag e tiskleriont e vezint en deiz warlerc'h mintin mat, gant o armou, er vered a ra an dro d'an iliz ha d'ar presbital. Da c'hedal, lod anezo a jomo da deurel evez epad an noz, gant aon

na zigouesfe unan bennak da glask laerez korf an Tad mat.

En em gaout a reas en deiz-ze, diwezat diouz an noz, an aotrou Callier, vikel vras Kemper, gantan gourc'hemennou eskob Kemper ha re ar chalonied. O welet n'oa gantan nemet kure Koray ha n'en doa ket a gezeg awalc'h evit kas da Gemper korf an Tad Maner, an dud a rae ar ged er vered e lezas da vont er presbital.

O welet sioul an traou e pep lec'h, e kave d'ezan e c'hellfe, antronoz, ker brao ha tra, samma korf an Tad.

Met, antronoz vintin, peger souezet ne voe ket, pa welas an dud, gant o armou, dirag ar presbital, o krial : « Nann, nann, ne vezo ket laeret diganeomp hon Tad mat. Ma vije beziet e Kemper, e c'hoarvesfe gantan evel gant an Tad Bernard. Ne rafe ket a vurzudou e Kemper, hag aman e raio. »

Eskob Kemper en doa divinet petra a c'hoarvesfe ha roet urz d'e vikel vras da deurel an eskumunugenn war an dud ha da vont d'ezo dre nerz, ma vije ret.

An aotrou Callier a gerzas eta da vaner Kerlouet, da gaout gouarner Keraez, ha goude beza diskouezet lizer an aotrou 'n eskob, e lavaras d'ezan : « Va zikourit da zont a benn eus va zaol. » Ar gouarner, o

c'houzout eo gwelloc'h mont dre zouster d'ar Vretoned eget dre nerz, a ambrougas ar vikel vras betek Plevin, a gomzas brao ouz an dud hag o fedas da zenti ouz eskob Kemper.

Met an aotrou Kerlouet, gouarner Keraez, n'oa ket deuet e-unan. E wreg a zeuas ive hag houman he doa c'hoant gwelet bezia an Tad Maner e Plevin. Epad ma klaske he gwaz lakaat an dud da blega, hi, didrouz, a rede eus eur rumm da gaout eur rumm all hag a lavare : « Dalc'hit mat, paotred ! »

Aotrou person Plevin, an aotrou Canant, heb hen diskouez, a boanie ive da zerc'hel an Tad Maner en e barrez.

Ar vikel vras, o welet e kendalc'he an dud da enebi ouz e c'hourc'hemennou, a glaskas neuze o sponta dre an eskumunugenn. Pedi a reas person Koray, unan eus misionerien an Tad Maner, da rei da anaout d'an holl urz aotrou 'n eskob Kemper ha da ziskleria e kouesfe an eskumunugenn war ar re a jomfe hep senti.

Met ne c'hounezaz netra. An dud a lavare : « Lammet e vezo diganeomp hor buhez, mar d'eo ret, met ne vezo ket diframmet eus hon daouarn korf an Tad Maner. »

Nec'het oa ar vikel vras. Mont a reas d'an iliz hag edo o wiska e zilhad evit lavaret eun oferenn-blean evit an Tad Maner, pa zigoue-

zas er zakreteri, a-berz ar barresioniz, eur vandenn dud da ziskleria an dra-man : « Ma ne gas ket ar veleien ar c'horf d'an iliz d'her bezia eno, ni her c'haso hag her bezio hon-unan. »

An aotrou Kerlouet a lavaras neuze d'ar vikel vras : « Evit lakat an dud da rei peoc'h, n'eus ken d'ober nemet bezia en iliz-man an Tad Maner, hag epad an noz e vezo gelllet samma ar c'horf hag e gas da Gemper. »

Ar vikel vras a gavas mat an ali-ze. Kana a reas an oferenn anterramant, hag an Tad Maner a voe beziet e iliz Plevin.

Eno e voe beziet, hag eno e chomas. Diouz an noz, an iliz a voe prenet. Ar vikel vras a goanias e maner an aotrou Kerlouet. Pa zistroas, goude koan, da Blevin, gant ar gouarner, e kavas tud en iliz gant o armou, o tiouall ar c'horf.

N'en doa netra ken d'ober nemet distrei da Gemper da lavaret d'an aotrou 'n eskob ha d'ar chalonied penaos oa tremenet an traou e Plevin.

Ne voe gelllet kas da Gemper nemet kalon an Tad Maner. An Tad Demaine a en em gargas eus al labour santel-ze. Gant eur seizenn endro d'e c'houzoug e touge ar galon, hag e reas hent gant ar vikel vras en eur c'harroz. Pa dosteas ar c'harroz ouz Koray,

ar c'hleier a voe sonet hag ar barresioniz, ar veleien en o fenn, a zeuas e prosesion da ziambroug ar relegou zantel.

P'en em gavas ar galon e Kemper, an aotrou 'n eskob a yeas d'ar skolach evit enori d'e dro kalon ar misioner bras. Pokat a reas gant teneridigez d'ezi en eur lavaret : « Setu aze eur galon hag he deus bet kasoni ouz an diaoul ! » Gellet en devije lavaret : « Hag he deus diskouezet karantez vras evit an Aotrou Doue ! »

Ar galon a voe gorroet en eur voest ploum furn eur galon d'ezi. Goude eur servich bras kanet evit an Tad Maner, ar voest a voe laket dindann eur skritell arc'hant e keur ar chapel, dirag an tabernakl.

E Plevin, goude ma tistroas ar vikel vras da Gemper, e renas ar peoc'h. Epad eiz dervez dioc'h' tu e voe kanet servichou dirak bez an Tad Maner, ha d'an deiz diweza, an aotrou Falc'hier, person Kleden-Poher, a reas eur brezegenn gaer evit meuli ar misioner, tad, kelenner, salver Breiz.

N'oa ket echu c'hoaz an abadenn goulskoude. Kenvroiz an Tad Maner, parresioniz Sant-Jorj-Reintembault, pa glevjont ar c'helou eus e varo, a c'hoanteas ive kaout ar c'horf. « Aman eo ganet, emezo, hag aman ive e tle beza beziet e gorf. » Hano a voe

zoken da bedi Kambr-vras Breiz da zirouestla ar gudenn. Evelato, a-nebeudou, e voe gellet renka an traou. Evit ober plijadur da dud Sant-Jorj, e voe kaset d'ezo eus Plevin dilhad oferenna hag a oa bet douget gant an Tad Maner.

Evel m'en doa lavaret pell araok, an Tad Maner a varvas war douar Sant Korantin, e eskopti Kemper, rak Plevin, tost da Geraez a oa d'ar mare-ze stag ouz eskopti Kemper. Hag e gorf, evel m'en doa lavaret ive a zo chomet el lec'h m'eo kouezet.

E C'HALLLOUD BURZUDUS GOUDE E VARO

Epad e vuhez, an Tad Maner en doa graet burzudou, ha tud Plevin, evel m'eo bet lavaret, a c'hoantae derc'hel e gorf en o farrez, dreist pep tra abalamour d'ar fizians o doa e rafe burzudou en o zouez.

Hag e gwirionez, a vec'h m'oa maro an *Tad mat*, ma tiredas a bep tu ar Vretoned da bedi war e vez da c'houlenn dreizan grasou a bep seurt. Selaouet e voe o fedennou, hag ar burzudou c'hoarvezet a zo ken niverus, ma vije ret eul levr bras evit o displega holl.

Ne gomzimp eta nemet eus eul lodennig anezo.

Eun nebeut derveziou hepken a oa tremenet abaoe maro an Tad Maner, pa c'hoarvezas paredigez eur bugel c'houec'h vloaz, Yann Boisadam, eur Keraez, mab d'eur c'hemenner. Ar bugel-ze a oa tort; eur bos en doa war e gein hag eun all war e vruched ha n'helle tenna e alan nemet gant kalz poan. Seizet oa ive, ouspenn, hep gellout finval e izili, hag edo war e wele abaoe tri bloaz. Egerent o doa her c'haset gwechall da Blounevezel, epad m'edo eno an Tad o prezeg eur mision, met ar bugel n'oa ket bet pareet en taol-ze. Goulenn a reas digant e gerent mont da Blevin da bedi an Tad Maner evitan. An tad a zentas, hag antronoz, epad m'edont, hen hag e wreg, er maez eus o zi o doa alc'houeziet, an Tad Maner a en em ziskouezas d'ar bugel klanv, dirag e zaou vreur bihan. « C'hoant ec'h eus da barea? », eme an Tad. — « Oh! ya, a respontas Yannig. » An Tad a lavaras d'ezan beza mat da bedi, a zisklerias e vije berr e vuhez hag her pedas da c'houlenn digant e gerent beza kaset betek Plevin. Ober a reas sin ar groaz war gein ha war bruched ar bugel, hag e kuiteas an ti. D'an ampoent, an daou vos a voe pareet, hag ar bugel a denne e alan hep poan ebet, met seizet e chome atao.

Ar vamm a en em gavas en ti. O welet en

doa he bugel pevar bloaz doare da veza sponset, e c'houlennas digantan : « Petra a zo a nevez? » — « Aon em eus bet rag eur beleg koz a zo deuet da welet va breur klanv. » Ha Yannig a gontas neuze d'e vamm petra a oa tremenet. Houman a zell ouz kein ha bruched he mab : bos ebet ken. Leun a joa, e red da diez an amezeien da rei d'ezo da anaout ar burzud. Buan ar c'helou a zo skignet dre gêr a-bez, hag an holl a c'hoanta dont da welet. Gouarnet kêr, an aotrou Kerlouet, a zired ive. Laouen o welet eun hevelep paredigez, e ro e garros da gas ar bugel betek Plevin. Eno an Tad Maner a beure'hra al labour en doa boulc'het ken brao.

Eur zulvez oa, epad an oferenn-bred. Ker-kent ha ma voe astennet ar paotrig war bez an Tad Maner, eun nerz nevez a redas en e gorf, ha dirag an engroez tud a oa en iliz, e c'hellas, en eun taol, finval e zivrec'h hag e zivesker; raktal e savas, hag, hep beza harpet gant den, e reas an dro d'ar bez burzudus. An dud, souezet ha laouen, a drugarckae Doue da veza roet kement a c'halloud d'an Tad mat.

Ar bugel a vevas c'houec'h miz yac'h mat, met da c'houde e stagas outan klenvejou all hag e varvas. An Tad Maner en doa diskleriet d'ezan ne jomfe ket pell war an douar.

Brud an Tad Maner a greske, sklaer eo, ha fizians ar Vretoned ennan a greske ive. Ar glanvourien n'oa pare ebet evito a zirede pe a veze digaset da Blevin. Lod a gave ar pare war bez an Tad, lod all en eur zistrei d'ar gêr. Awechou oa awalc'h ober ar bromesa da zont da Blevin.

Diou vamm, an itroun Koëthual, eus Plougernevel, ha Franseza Korpian, eus bourg Prisiak, e eskopti Gwened, o doa pep hini eur bugel klanv. Merc'h an itroun Koëthual, triouee'h miz d'ezi, n'he doa lavaret ger ebet c'hoaz nemet... mamm... na graet kammed ebet, rak he zreid hag he divesker no' doa tamm nerz. Bugel Franseza Korpian, eur paotr a bevar bloaz hanter, a oa distres e dreid, ha n'oa mui fizians ebet d'e welet o vale. An diou vamm a voestlas o bugale d'an Tad Maner hag a reas ar bromesa d'o digas war e vez.

Franseza Korpian a voe selaouet da genta he fedenn. N'edo ket c'hoaz en hent evit Plevin, ha divesker he faotr a oa gwellaet holl. Gellout a reas poueza war e dreid ha, gant sikour e vamm, ober eur gammed bennak. O tostaat ouz Plevin, Franseza Korpian a reas eun ehan en eur chapel gouestlet d'ar Familh zantel. Goude beza laket war an douar he bugel a zouge etre he divrec'h, her gwelas

gant joa o vale e-unan, hag ez eas war bez an tad Maner, nann evit goulenn paredigez he mab, met evit trugarekaat he madaberour eus an Nenv.

An itroun Koëthual ne voe selaouet he fedenn nemet p'en em gavas e kichen bez an Tad Maner. Eno he merc'h vihan a en em lakeas da gomz ha da gomz mat ha da gerzout ive. Redet a reas en iliz hep harp ebet, hag he-unan a teuas er maez. Pevar miz goude, e kouezas en tan. He moereb a oa er maez eus an ti, e kichen an nor, o klevet an trouz, a ziredas, hag o welet ar plac'h vihan e kreiz ar flamm, a grias : « A ! Tad Maner, saveteit ar c'hrouadur-ze. » Pa voe tennet eus an tan, e voe gwelet n'he doa droug ebet, met hepken eun tammig kignadenn war he zal.

Eun dijentil eus Merleak, an aoutrou Kouedik, o klevet pegen mat oa an Tad Maner ouz ar re a en em erbede outan, a zeuas gant e wreg da Blevin da c'houlenn paredigez o mab a oa war e gein eur bos bras spontus. An itroun a gerze war he zreid noaz. Pedi a rajont kalonek war bez an Tad, ha selaouet e voe o fedenn. O tigouezout er gêr, e kavjont o mab pare mat, henvel ouz unan ne vije bet morse tort.

E 1685, e Kerfeunten, eur plac'hig pevar bloaz, merc'h da Vikael Buken ha da Vari ar

Roue, a varvas goude beza bet klanv epad eun nebeut dervezioù. An tad, ar vamm, an amezeien a oa endro d'ezi. Peder pe bemp eur, diwezatoc'h, Charlez Trichard, eun amezog, a lavaras d'ar vamm baour : « N'eus mui netra da ober nemet sebelia ho mab... Eun all a lavaras kerkent : « Ra vo pedet evitan an Tad Julian Maner. » Hag ar vamm da respont : « Eun tamm em eus aman eus eur zoudanenn bet d'an Tad Maner; mont a ran d'e lakat war gorf va bugel. » Hag her greas buan, ha kerkent ar bugel a zistroas e buhez. Eur c'hart- eur diwezatoc'h, ar plac'hig a oa en he sav, evel pa ne vije bet morse klanv, hag a c'houlenne digant he mamm rei d'ezi boued da zebri. Tregont vloaz diwezatoc'h edo c'hoaz e buhez da dimezet, pa voe graet enklask war ar burzud-ze a-berz aotrou 'n eskob Kemper. An Tad, ar vamm hag eur beleg, Nikolas Jerek, a zisklerias oa gwir penn da benn.

E Plouaret e c'hoarvezas eun hevelep tra e miz mae 1687. Eur zulvez oa, da vare an oferenn-bred. Goude eur c'hlenved a deir zizun, Per Person, eur paotrig pemp bloaz, a oa o tremen, ha c'houec'h test o doa e welet o rei e huanad diweza. An tad n'edo ket war al lec'h, hag evel ma talee da zont, e voe sebeliet ar paotrig. O tistrei d'ar gear, an tad,

pa glevas ar c'helou, a bignas da gambr e vab, a zellas, a douchas outan, hag a welas oa yen e gorf, sounnet gant ar maro. Raktal e teuas eur sonj d'e spered. « Ha m'her goestlfen d'an Tad Maner ! » a lavaras. Ober a reas al le, hag e tiskennas da lakat a gostez penzek gwenneg da ginnig war bez an Tad, ha leun a fizians e pignas da gambr e vab. A vec'h m'oa distroet er gambr, ma teuas buhez er paotrig, hag e c'houlennas digant e dad eur frouezenn da zebri. Debri a reas, pare oa, hag abenn eun nebeut dervezioù oa deuet d'ezan e nerz. Dre urz eskob Treger, person Plouaret a voe karget d'ober enklask war ar burzud-ze. Gantan edo an aotrou Thos, hanvet diwezatoc'h da berson e Pont-Melve. An tad, ar vamm ha pevar dest, goude beza touet, a zinas war baper d'ar 6 a viz eost 1695.

E 1683 ez oa, e Kemper, e manati Leanezed sant Beneat, e Lokmaria, eu leanez hanvet Katell Haouel, seizet holl, n'oa ket gouest da finval e giz ebet. Ar vedesined o doa kollet o foan ganti, netra ne rae vad d'ar glanvourez. Houman, abenn ar fin, a en em droas ouz an Tad Maner hag a c'houlennas digantan ar pare. An Tad Jacquesson a zigasas d'ezi eul lizer a oa warnan sinatur an Tad Maner. Lakat a reas ar paper-ze war he c'horf, el lec'h m'he doa ar muia poan. Hen

touch a eure ouz he daouarn, he divrec'h, he holl izili seizet; « hag ar boan, emezi, a gemere an tec'h raok hano an Tad Maner. » Gellout a reas sevel, en em wiska he-unan, mont ha dont, hag antronoz edo e keur an iliz o trugarekaat an hini en doa roet d'ezi ar pare. Chom a reas he yec'hed ganti ouspenn tregont vloaz da c'houde.

An aotrou Pleuk, eskob Kemper, a yeas e-unan, gant barnerien, da vanati Lokmaria, d'ober enklask war ar burzud-ze.

Ehanomp aman, rak re hir e vije displega an holl vurzudou c'hoarvezet goude pedi an Tad Maner. An aotrou Pleuk, eskop Kemper, o skriva d'ar Pab diwarbenn an Tad Maner, a lavare evelhen : « A vec'h m'omp kroget en eun enklask war unan bennak eus e vurzudou, ma teu kelou d'eomp eus ugent all en em gavet aman hag ahont. An den-ze, dispar, en deus, epad e vuhez, graet kalz burzudou. Met abaoe e varo, c'hoarvezet breman ez eus 31 bloaz, en deus graet re all, ha ken niverus, ma teuer, eus pep korn a Vreiz, da bedi war e vez. »

SKRIDOU AN TAD MANER

An Tad Maner, deuet da skolaj Kemper evit ober skol, ne anaveze ket ar brezoneg. E eskopti Raozon, el lec'h m'oa ganet, ne veze komzet nemet galleg.

Lavaret hon eus penaos, e chapel Ti-Mamm-Doue, e Kerfeunteun, e c'houlennas digant ar Werc'hez ar c'hras da c'hellout deski ar brezoneg evit prezeg hag ober katekiz da dud Breiz. Selaouet e voe e bedenn hag abenn eun nebeut derveziou oa gouest d'ober katekiz ha da gelenn e brezoneg. Ha da c'houde ne ehanas mui, betek fin e vuhez, da brezeg e brezoneg ha da skriva ive.

Hiniennou a glever o lavaret : « M'en deus gellet an Tad Maner koniz ar brezoneg dre vurzud, ar burzud n'eo ket bras, rak e vrezonég n'eo ket eus ar re binvidika. »

Fazia a reont ar re a gomz evelse. An Tad Maner a implije ar memes brezoneg gant ar brezegerien eus e amzer, brezoneg Mikael an Nobletz hag ar re all. Ar brezegerien, boazet da zeski ar skianchou sakr e latin, a wiske ar geriou latin e brezoneg, hag an dud o entente. Hirio c'hoaz ar c'hatekiz a gomz eus kontrision, kovesiou, satisfaksion, a zo geriou latin digemeret e yez ar Vretoned.

An Tad Maner en deus studiet kalz ar brezoneg. Hen eo a zo bet da genta o lavaret e tleer skriva ar brezoneg evel ma vez distaget gant ar muzellou. Skrivet en deus eur yeza-dur hag ennan e lennomp traou fur meurbet.

« Perak, emezan, skriva : ar goaff (hiver), an Haff (été), da bezaff, gueneff, an neff, ma Tat? Ha n'eo ket gwelloc'h skriva : ar goanv, an hanv, da veza, genen, an nenv, ma Zat! »

E vrezoneg a oa sklaer, aes da gompren. Setu aman eur gentel tennet eus eul levr skrivet gantan. (Quenteliou christen eus ar collech sacr Iesu-Christ).

Derc'hel a reomp an doare skriva en doa. Ar *v* hag *u* a oa henvel neuze. « Piou en deus hor chrouet ha laquet er bed-man? Doue. — Pe euit petra? Euit e anaout, e caret hag e servicha. — A re a garo hag a servicho Doue hag a varvo e stat vat, pelec'h e zaint? Er barados da velet Doue. — Pegueit e chomint-y eno? Birvuiquen. — Nag a re a offanço Doue maruelamant hag a varvo e goal stat, pelec'h e zaint-y? En ifern. — Petra raint-y eno? Deui, blasphemi, disesperi. — Petra eo ar brassa, an necessera, an importanta affer hon eus da sourcia er bet-man? Servicha Doue hag en em savetai. — Pet tra so requis da ober evit servicha Doue? Pemp tra. — Pere

int-y? 1. Cridi e Doue. 2. Esperout e Doue. 3. Caret Doue o tec'het dioc'h ar pec'het. 4. Caret Doue o pratiqua ar vertuziou, 5 ha receo ar sacramanchou requis eguis ma renquer.

Ma teufe hirio er gador da brezeg evelse, n'eus forz e pe iliz eus hon eskopti, an holl a gomprenfe.

Bez en deus geriou hag a zo hirio dilezet siouaz! Evel : digas da goun. Breman e laker : digas da sonj. Ar ger koun eo ar ger brezonek.

Ne lavaran ket e komze an Tad Maner difazi ar brezoneg. Pa lenner e skridou, e weler n'en doa ket komzet ar brezoneg ez vihan, n'oa ket bet savet en eur vro vrezonek. Skriva a ra : o kontempli ar glac'har e Vam; an tri mignon d'ar Roue; ar galonou an holl dud. Ar a zo a re. Lavaret e vez : glac'har e vam, tri vignon ar roue, kalonou an holl dud.

Skrivet en deus kalz kantikou, ha dre ar c'hantikou e teske o relijion d'an dud hag e lakae en o c'halon karantez Doue.

N'int ket troet ker brao ha re an aotrou Guilhou, person Penmarc'h. Met n'int ket gwall fall. Aes int da entent ha da zeski.

Setu aman eun tanva anezo.

Act a Adoration

M'oc'h ador, Jezus, ma Doue,
C'hui so ma Mestr ha ma Roue;
Eus a vremen bete mervel.
Deoc'h e fell din beza fidel,
Bouchet (1) a ran a galon vat
D'an douar rusiet gant ho Coat;
Bouchet a ran d'hoc'h oll darou (2),
D'ho kalir leun a dourmanchou;
Hoguen, siouas, piou ezoun-me
Da dostaat ouzoc'h, ma Doue;
Ne doun nemet poultr ha ludu
Ur pec'her guæz vil a bep tu.

Eul lodennig eus ar *stabat mater dolorosa*
troet gantan e brezoneg.

Pa edo Jezus biniguet
Evidomp oll crucifiet,
Esedoa e Vam melconiet
Ehars ar Groaz ma oue staguet.
Pa sellas hi ous e boaniou,
Ous e Oat scuillet ha Gouliou,
Ur c'hleze terrubl a doullas
He c'halon gant nec'hamant bras,
Piou a ouffe lavaret

He c'heus bras hag estrench meurbet
O contempli he Map Jezus
Carguet a boaniou truezus...
D'ar fin pa rentin va ene
D'am Autrou Jezus Map Doue,
Grit d'in pignat d'ar Baradoues
Da veuli Doue da james.

(1) Pokat; (2) daerou.

Eleiz a gantikou en deus savet, ha moulet
int bet meur a wech : *Canticou spirituel* ;
Skignet dre Vreiz, kanet en traoenniou, er
meneziou ha war vor, o deus epad pell amzer
laket da dregarni hor bro gaer ha troet an
dud ouz Doue.

En unan eus e gantikou e tislepe buhez
Sant Korantin, patron Kerne.

Evit skigna e Breiz an deskadurez war ar
relijion, e skrivas meur a levr, henvel ouz
levriou katekiz, gant goulennou ha respon-
chou, evel al levriou *Quenteliou Christen*,
Templ consacret da Basion Jesus-Christ.

Skrivet en deus ive levriou gallek : *chemin*
assuré de la pénitence, abrégé de la science
du salut, a zo evel levriou katekiz.

E holl skridou n'int ket bet moulet. Diwar-
benn ar misionou e skrive bep tro e latin eun
dra bennak, hag er skrid latin-ze e kaver kalz
traou talvoudus meurbet evit anaout stad
Breiz er zeitekvat kantved. Ar skrid latin
n'eo ket bet moulet, na kennebeut buhez
Mikael an Nobletz, e latin ive.

Skrivet en doa buhez an Tad Bernard, an
hini a labouras gantan epad pell amzer. Ar
skrid-ze siouaz ! a zo kollet. Ma vije kavet, e
vije ennan traou a briz bras da lenn.

Buhez Katell Danielou, buhez Marie-
Amice Picard, buhez an aotrou a Dremaria

n'int ket bet moulet kennebeut. An aotrou a Dremaria a oa bet misioner gant an Tad Maner. Katell Danielou ha Marie-Amice Picard a oa diou vaouez santel meurbet, met o doa bet da zougenn er bed-man kroaziou pounner, da c'houzanv en o c'horf poaniou spontus; gouzanv a raent laouen, hag e kin-nigent o foaniou da Zoue e pinijenn d'o fec'hejou ha da bec'hejou an dud all. An Tad Maner a c'houlenne alies diganto pedi evitan hag evit ar misionou, hag en doa eur fizians vras en o fedennou.

Re all, abaoe, o deus bet laket moula buhez an diou vaouez-ze.

Evel a weler, an Tad Maner n'en deus ket kollet e amzer. Evit skriva kement a draou hag ober misionou evel m'en deus graet eus an eil penn d'egile da Vreiz, n'en doa ket da ehana.

Ne ehane tamm. Atao edo o sonjal e mad an eneou, en doare d'o c'helenn ha d'o maga eus gwirioneziou ar feiz. E brezegennou da genta, e gantikou, e skridou o deus skignet dre Vreiz karantez Doue, startaet enni ar feiz, digaset enni gizioù fur ha santel. Ha morse ne c'hellimp e drugarekaat awalc'h eus ar pezh en deus graet evit hor bro.

Kerzomp dre an hent en deus diskouezet d'comp. Henez eo an hent a gas d'ar Bara-

doz. Setu aman an hent-ze, merket en unan eus kenteliou *Collech sakr Jesus-Christ*.

« Pa omp crouet gant Doue euit e garet hag euit e seruicha, a c'hui a gred ferm n'en deus affer er bet necesseroc'h nag importantoc'h euit an affer e c'hloar hag hon siluidigez? — *Ya*.

A cueus oc'h eus da veza faziet voar an hent a gondu map den d'ar baradoz o veza offancet Doue? — *Cueus ameus*.

A c'hui en em offr da Zoue corf hag ene euit e c'hloar hag euit e seruich? — *Gran*.

A c'hui bromet desqui gant graç Doue ar pemp poent a so necesser da seruicha Doue? — *Gant ar memes graç*.

A c'hui bromet cridi e Doue, esperout e Doue, tec'het diouz ar pec'het, ober an oeuuriou mat, practiqua ar vertuziou ha receo ar sacramanchou requis, evel maz eo ordrenet gant Doue? — *Gran*.

A c'hui oulen digant Doue ar c'hraç d'e garet ha d'e seruicha? — *Ya sur*.

A pidi a rit-u ar Verc'hes, S. Joseph, S. Joacin, Santes Anna, S. Mikel, och Æll mat, S. N. Parron oc'h eskopti, S. N. ho parron, S. N. Parron ho Parès, d'ho sicour e quenver ar poent ar gloar Doue hag ho siluidigez? — *Ya*.

E *Templ Jesus-Christ* e lavar d'eomp :
« Ho pet Jesus en ho calon bepret, ha liquit
evez ne zispartio nepret an Imaich ar Grucifi
eus oc'h ene. Sant Bonavantur a lavaras ar
memes tra d'e Vreudeur :

Pe c'hui a asez, pe c'hui a sao,
Pe c'hui a brezec, pe c'hui a dao,
Ho pet en ho calon ato
Jesus, e Groas hag e Varo.

**PROSEZ EVIT LAKAT AN TAD MANER
WAR ROLL AN DUD EURUS**

Gant an amzer brud santelez an Tad Maner
n'eo tamm ebet bihanaet. E pep korn eus
Breiz ez eus doujans evit e hano.

Rakse ez eus bet goulennet digant Rom
lakat misioner bras Breiz-Izel war roll an
dud eürus. Graet ez eus bet enklask e pep
lec'h ha kaset eo bet da Rom ar paperiou, an
testenious dastumet a bep tu.

Ma vije bet gwechall sonjet goulenn tes-
teni ar vedesined evit ar pareansou c'hoarve-
zet goude pedi an Tad Maner, e vije bet aet
buanoc'h an traou war araok.

Rom a gemer atao amzer. Ober a ra
enklask war enklask, he ne zoug he barne-

digez nemet goude beza sellet mat ouz pep
tra.

Dont a raio ive tro an Tad Maner. Pedomp
evit ma teuio dizale.

Eun deiz kaer e vezo evit Breiz an hini ma
c'hellimp enori, evel tud eürus ha sent eus ar
Baradoz, daou visioner bras hor bro : Mikael
an Nobletz hag an Tad Maner.

TAOLENN

	Pajenn
Ar bloaveziou kenta.....	7
E kelenndi ar Jezuisted e Sant Jermen hag e La Flèche	12
E skolaj Kemper.....	17
E Tours hag e Bourj.....	23
Ar velegiaj (1637).....	28
E Nevers hag e Rouan.....	29
Ar vosenn e Kemper.....	33
An Tad Maner a zistro da Kemper.....	38
Stad Breiz e penn kenta ar zeitekvvet kantved.	44
Mision Douarnenez (1641).....	48
En hent evit mont da Enez Sun.....	54
Mision e Eusa ha Molenez (1641).....	59
An drouk-spered o klask laza ar misionou...	68
Mision Enez Sun (1641).....	71
Pardon an Dreinded. Mision Enez Brehat ha Lannevez	81
Misionou e Eskopti Krne (1643-44).....	86
Mision Daoulas (1644).....	95
Mision Plougastell-Daoulas ha Dirinon.....	96
Misionou 1645. Ar prosesionou bras.....	105
1646	113
Er bloaveziou 1647 ha 1648.....	118
1649	122
Dizurziou ar Sabad.....	129

	Pajenn
1650-1652	136
Maro an Tad Bernard. An aotrou a Dremaria.	144
1656-1657	155
Yvon ar Goff.....	156
Eskob Landreger	164
Pardon Sant Tujan	166
Misionou e bro Dreger.....	168
1658-1661	180
Beleien o labourat er misionou.....	196
1666-1668	206
Maro Katell Danielou	209
E Brest	211
E Plougerne hag e Landivisiau.....	213
1671-1674	222
1675-1676. Freuz ha reustl e Breiz.....	232
1677-1679	242
Ar bloaveziou diweza. Ar maro.....	251
An anterramant	263
E c'halloud burzudus goude e varo.....	169
Skridou an Tad Maner.....	277
Prosez evit lakat an Tad Maner war roll an dud eürus	284